

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՆՁԵՍՍԻՒՆ Ը Փ Զ Թ Ի

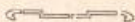

89-Ի ՍՈՒՐՈ ՂԱՅՐԻ - ՂԱՅՐԻՆԻ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹՒՒՆ

Հ-32

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՁԷՍԹՐԻ

ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԱԿԱՆ

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ ԿԸՆՏԻ

1919-1922

ՄԱՆՁԷՍԹՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿ-ՀԱԳՈՒՍՏ-ԿԸՆՏԻ

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

1998

ՏՊԱՐԱՆ

ՄԻԹՐԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ս. ԳԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

1922

THE ARMENIAN REFUGEES' CLOTHING FUND. MANCHESTER. 10th OCTOBER 1922.

To Donations, Cash	53611. 9. 7	
Goods	<u>6464.14. 3</u>	60076. 3.10
" H. M. Paymaster General		51624. 0. 0
" Bank Interest		1397. 5. 3

£ 113097. 9. 1

BY. SHIPMENTS	PKGS.	DESTINATION.	
Phrygia	766	Batoun	21729.18. 0
Barotse	705	"	12153. 5.10
Serbino	141	"	5595.18. 2
City of Oxford	162	"	13943.13. 6
Belgravian	176	"	6349.16. 3
Asturian	653	"	9834.15. 4
"		"	147. 8. 6
Coya	99	"	2846. 9. 4
Sea Serpent	28	"	2426. 7. 9
Antigone	419	"	3596. 3.10
Amarna	68	Cairo	2589.13.10
Urbino	17	"	369.13. 3
Carniola	192	Erivan	1189.16. 6
Brescia	281	"	1125.13. 7
Orax	1	"	221. 8. 4
Pavia	241	"	4602.17. 8
	<u>3949</u>		<u>88722.19. 8</u>
" Packing			1521. 7. 5
" Freight			6026. 8. 3
" Insurance			1116.19.11
" Carriage			739.18. 5
" Travelling Expenses. Y. Catchouy			194. 7. 5
" Salary, Y. Catchouy			700. 0. 0
" Imperial Ottoman Bank			3607.13. 1
Amounts advanced for Transport, Distribution, Expenses and Relief work etc. in Armenia per Mr. Y. Catchouy.			
" Imperial Bank of Persia			4000. 0. 0
For the Armenian Refugees in Tabriz per Mr. Y. Catchouy.			
" Armenian Benevolent Assn of Cairo.			2997. 9.11
" His Excellency Boghos Nubar. For the Armenian Refugees in Cilicia and Nahr-el-Omar.			500. 0. 0
" Rev. H. W. Harcourt. To His Holiness at Etchmiadzin for Relief Purposes.			1000. 0. 0
" American Near Exast Relief. for General Relief purposes at Tiflis.			610. 0. 0
" Armenian Refugees Lord Mayor's Fund. London.			1235. 8. 0
" Imprimerie Armenienne. for printing and distributing Report.			145. 0. 0
" Postages and Telegrams			44.11. 8
" Stationery			18. 7. 7
" Sundry Expenses			6.17. 0
			<u>£ 113097. 9. 1</u>

WE hereby certify that we have audited the above Accounts. We have examined all necessary vouchers and receipts and are satisfied that the Accounts are correct.

VAUGHAN & GREGG (Sign....)

12th October, 1922

Hon. AUDITORS.

LLOYD'S BANK BUILDINGS

Ե Ր Կ Ո Ւ Խ Խ Օ Ս Ք

Ընդունելով այն սկզբունքը որ, հասարակական սիմվոլիզմը կուրսն մը կողմէ հրապարակային, իրական և մանրամասն հաշվետուութիւնը, հախրատուններու, հանրութեան և պաշտօնական մարմիններու կողմէ ղեկի այդ սիմվոլիզմները ցոյց տրուած վստահութիւնը արդարացիապէս միակ միտքը ինչպէս եւս պարտականութիւնն է, Մանչէսթրի Հայ Փախտատկանական Հաշուաւեղէնի Ֆրենտի Յանձնախումբը, ներկայ հրատարակութեամբ, կողայ կատարել իր այդ պարտականութիւնը:

1919ին էր, երբ երբ տղատագրուած Մայր Երկրէն՝ լոյսի և յոյսի ցոլրերու նեւ միասին, կը բուռն եւս Օժանդակութեան Կոչը Ազգային Հերոս Զօրավար ԱՆԳՈՒՆԻԿ անձամբ բերուած այդ կոչը, և Մանչէսթրի, Լոնտօնի, Հնդկաստանի ու Ճափայի Հայութիւնը արձագանգ տարով հրատարակել, հասարակ 60.076-3-10 անցիլական ոսկիի գումար մը, որու մէկ մասը կրկնապատկուելով Անգլիական Քարծր Կտաւաբարութեան կողմէ ղեկը, գումարը հասաւ 111.700-3-10 անցիլական Ոսկիի:

Կանձնախումբն ստանձնելով այդ գումարի և ստացուած գոյքերու յանձնանման պարտականութիւնը՝ շտեպ իր լուսուղիներէն, հախրատուններու ցանկերէն արագ և եզրատակաշարմար ձևով իրարորմէն համար Ֆրենտի Մանչեսթրի գործունեութիւնն ու գործունեութիւնները ներառար կանձնաւորութեան վերածելը յաւարար ղումարելով և եկամտի սենեկով, որ Ֆրենտի իրական

գործակալները Հայաստանի մէջինն է, և կամենալով այնանց
ևս գործը տանել նպատակաշարժար անով, Զրեւի Եանձնախումբը,
իր կողմէ յատուկ անձնատարարին մը ուղարկեց Կովկաս, վա-
րելու Օջնարեան գործը, վերին նսրդարեամբ Հայաստանի
Գեղարցոյն Քամիւն Գեղարցոյն Ռիւիւրմ Հասրէի:

Հակասակ Զրեւի գործակալութեան ընթացքին, 1920 րու-
կանի սկիզբէն մինչև այսօր, Կովկասի մէջ տեղի ունեցած ան-
ցուցարմերուն, նարդարցարեան զմարտութեանց, անապարձե-
րու խափանման, պատերազմի, փախուստի շրջաններու, բարդ-
բացիական ընդմարտներու և իշխանութեանց չկազմակերպուած
շրջանի յատուկ, խաչմանուց, եւյն իսկ րհամական տրամադրու-
րիներուն, Զրեւի գործակալները Հայաստանի մէջ, եղած և
յափազանց սքանախոր, շիտակ և նախարատներու ցանկութեան
նամակատարան, ամեն անակառնով:

Զրեւի Կեղրանի (Մանէկար), Կովկասի րէ թաւրիդի տ-
պրանքային ու գրամական գործակալութեանց նաշխները տարուած
են շատ կանանտար. Զրեւը Անցը- Բարձր Կասափարութեան
կողմէ իրը պատերազմական բարեգործական (war charities)
նիւնակարութեան անաշխուած ըլլալով, Կեղրանի բարձր անակի
նաշխները, եւյն իսկ Օրիւնքի պոնանէի նամակայն, երարիւնուած
են Պետարեան կողմէ ընդունելի նամարուած նաշխակարներու
(auditors) սարքերական վերապարզման և վաւերացման: Իսկ
Կովկասի և թաւրիդիները՝ Եանձնախումբի կողմէ:

Այստեղ րէ այնտեղ ամեն մէկ սերը, ամեն մէկ կտոր
աւի իր ստացակար, փաստարարըր, որանը կը գտնային Ման-
էկարի Հայոց Աստուարցարանի մէջ և տրամարցելի են բարձր
ազգայիններուն:

Այդ նաշխներու մանրամասնարիները, ինչքան որ Պիւր
ենրի երկրոյ նրատարակարեան մասարը, գրուած են գրքիս մէջ:

Հայ Փախուս. Հայաստանցիներ Զրեւի գործակալները և
Եանձնախումբի գործակալները, նախարատու և ոչ-նախարատու
նայ ճասարակութեան երկրայանցեկոյ նպատակով, այն նրատու-

բակարեան աննարկելով, Եանձնախումբու սարտը կը նամարի
եախ և տայ իր յարգանքի արտայայտարիներ ընել՝

Եանձնախումբի Պատաստար Գանձարան

Հանգրուակ Տիար ՄԱՆՈՒԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԱՆԻ
որ, սկիզբէն մինչև վերըր յամենկեղ եղած և Եանձնախումբի
բարձր աշխատանքներուն և ցանկութեանց:

Ազգս Եանձնախումբու՝ նրատարակաս՝ րէ իր և րէ Հայ
Փախուսակարութեան անունով կը յայտեն՝

ՇՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ա. Ազգային Հերու Չորտփար ԱՆԳՎԱՆԻՍԻՆ, որ ոչ միայն
նախաննետըր, այլ և իր անձնական շանքով Գրասակար եղաւ,
այս զեղեցիկ գործի յարդարութեան:

Բ. Շերմանկարութեան Ամեն մէկ նարիքատարի, ըլլալ Ման-
էկար, Լօնտոն, Հեղրանտան, րէ ճափա գրամով կամ գրքով:

Գ. Անցլիական Բարձր Կասափարութեան, որ շխնայեց իր
նովանտարութիւնը, խարմարցեկերը և շերմեց Լ. 1 աւ 1 ի
նախարատութիւնը:

Դ. Հայաստանի Գեղարցոյն Քամիւն Գեղարցոյն Ռիւիւրմ
ՀԱՊԵՂԻ ու Ամերիկեան Մերձատար Արենլըրի նպատամատարց
Ընկերութեան նին րէ եար Պիւրկովին, աշխատարութեան, որը
ստանձնած և Զրեւի սարանքներու բարձր ստացումը, դեղի
Արեւանկարցոյ փախարարիներ և յաշխման վերին նսրդու-
րիներ:

Ե. Լօրտ ՄԷՂՐԱ Պրեւի Հայաստանի երկրայանցելի Վե-
րուց. Հ. Ռ. Հարըրտի, որ սխրայտար կերպով յանն տաս
Եանձնախումբի կողմէ վերի շրջանին ուղարկուած իրեղենները յա-
մանելու նոցար:

Զ. Վան և Կրէկ Հայաստանակարեան տան, որ իրը պատ.
Հայաստանցիներ ընենցին Զրեւի նաշխները և վաւերացուցին գա-
նուր աննախարատար:

Է. Շոգենաւային, սպանովարական և Հակ կապող այն

Բնկերութեանց, որոնք իբր բարեկամակ զործ, իրենց վարձ-
քերը կրճատեցին կես առ կես:

Ը. Բորթր անոնց, որոնք ու կ. կերպով օժանդակած են
Ֆրենսի զործանէրեան, ըլլող Անգլիա, Կովկաս քե թաւրից:

Թ. Յատուկ շնորհակարտիան և Արցիական երախտագի-
տութիան Ամենայն Հայոց Կարգչիկոս Կ. Ս. Սմբարիան ԳՅՄԲԳ
Ե. Ի, որ զնանաւորով Գաղտըրի և նմայն ետիրաւտներու
կատարած օժանդակարիւնը, Յանճնախումբիս նամեստ զործանէւ-
րիւնը, բարենամեցաւ պատուով Գաղտըրն ու Կտիրաւտները
Յատուկ Օրճնարեան Կանգակով, Ֆրենսի Կազմարեան Կախա-
ճեսեոց և Յանճնախումբիս Փատ. Կտխազան Զորավար Անգրա-
նիկին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Աշի Ա. Աստիճանով, իսկ
Յանճնախումբի անգամներուն՝ եոյնի Բ. աստիճանով:

ՅՕՐԱԿԱՐ ԱՆՏՐԱՆԻԿ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Մ Ա Ն Չ Է Ս Թ Ր

Ա.

1919 թուի սկիզբները, Չինագաղարէն յետոյ, տարիներէ ի վեր աշխարհէ կարուած Հայ ժողովուրդը՝ հնարաւորութիւն կ'ունենար Արաստահմանի հետ կապ ունենալու: Թէ՛ Մայր Երկրի և թէ՛ Գաղութներու մէջ զանուոյ Հայութիւնը փոխադարձաբար իրազեկ կը լինէր մէկն ու միւսի անցեալ արհաւիրքներուն, ապրումներուն և ներկայ դրութեան: Հետքահեաէ սկսած էին ստոյգ տեղեկութիւններ հասնիլ այն ահաւոր կացութեան մասին, ուր կը զանուէին Հայ ժողովուրդի բեկորները՝ Երկրի խորը:

Ազատութեան հետանկարներու ուրախութեանց մէջ, վերապրողներու դրութիւնը թեթեւեղու մտահոգութիւնն ալ անհրաժեշտութիւն էր զարձած հանուր Հայ Գաղութներու և հայասերներու սրտին մէջ: Ամենուրեք սկսած էին Նոտրատուութեանց և Ազգ. Տուրքի հաւաքման:

Հայ ժողովրդի, Հայ փախտականի դրութեան, անոր ցաւերու ու կարիքի մասին աւելի կենդանի, աւելի հարազատ թարգման, և աւելի իրաւասէր մէկը զմուսար թէ զանուէր՝

Հաշտեալութիւն

քան ազգային Հերոս Զօրավար Անդրանիկը որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին, իր զենքի սուրբը տալէ վերջ Հայ ժողովուրդի Ազատագրութեան Գործին, այդ շրջանին անցած էր Եւրոպա, մասամբ հանգստանալու և մասամբ Հայ ժողովուրդի Վերականգնումի Գործին նպաստելու մտահոգութեամբ:

Որ որ եզաւ նա՛ խօսեցաւ, պատկերացնելով Երկրի մէջ մնացած, Կովկաս ապաստանած Հայ ժողովուրդի, Հայ Գիւղացիի, Հայ Ռազմիկի, Որբի զրութիւնը, անօթի, մերկ, օժանդակութեան կարօտ. Եւ հրաւիրեց, պոռաց Արտասահմանի Հայութեանը՝ կատարելու իր նիւթական պարտքը՝ օգնելու Հայ Բեկորներուն:

Հայ Գաղութները, մեծ թէ՛ փոքր, հարուստ թէ՛ բարեկեցիկ, անտարբեր չմնացին, Հայ ժողովուրդի այդ անկարեկիր կացութեան առջև և ամէն մէկը տուաւ ինչ որ կրնար, նոյն իսկ երբեմն կրցածէն ալ աւելին, և զեռ կը շնորհակեան տալ:

Մասնաւորելով Զօրավար Անդրանիկի Կոչին՝ առաջի անգամ, 1919 Յուլիս 13ին, Մանչէսթրի պատուական Հայ Գաղութը, արժանավայել արձագանգ տուաւ, և շատ չանցած շնորհիւ Լճնտնի, Հնդկաստանի և Ճափաշի գաղութներու մասնակցութեան և Անգլիական Կառավարութեան թանկագին տրամադրութեան՝ օժանդակութեան համար տրամադրելի գումարը այնպիսի համեմատութեան հետանկարն ստացաւ որ հարկ եզաւ զնեւ յատուկ Դպրատակ և Հիմնարկութիւն:

Որովհետեւ այդ շրջանին Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ Հայաստանի Գերագոյն Փոմիսը կարգուած Գնդապետ Հասրէլու անոր ենթարկուած Մերձատր Արևելքի Դպրատամատոյց կամիտէն իր վրայ վերցուցած էր Կովկաս գոնուող Հայ ժողովուրդի և Փախստականութեան պարենատրման հողը, յարմար նկատուեցաւ որ այս Դպրատակութիւնները յատկացուին բաւարարելու՝ Փախստականութեան հազարատեղէնի, կոշիկեղէնի, օճառի և այլն կարիքները:

ՄԱՆՉԵՍՏՐԻ 503 ԳՆՆՈՒԹԵՐ
1919 Յուլիս 13/16 ի պատիւ Զօր. Անդրանիկի
Midland քիւլտանցի մէջ տրուած նաշխարացիք:

Հեռուարտ:

1919 Սեպտ. 11ին Մանչեսթրի Երիտասարդ Քրիստո-
նէական բնկերակցութեան (Y. M. C. A.) շէնքին մէջ Ընդհ.
Ժողովի Ատենապետ Տիար Տ. Տէօվլէթեանի Ատենապետու-
թեամբ կայացած Մանչեսթրի Հայ Գաղութի Ընդհ. Ժողովը
վերջնականապէս և միաձայնութեամբ որոշեց՝

ա. Հիմնել « Հայ Փախստականական Հագուսեղէնի
Ֆոնտ »-ը (Armenian Refugees Clothing Fund), նպա-
տակ ունենալով նուիրատուութեանց միջոցաւ Հայ փախստա-
կանութեան համար զրկել հագուսեղէն, կօշիկ, օճառ և այլն:

բ. Ընտրել Յանձնախումբ մը, պատուակալ նախագա-
հութեամբ Զօրավար Անդրոնիկի, հաւաքելու համար նուիր-
ատուութիւնները և վարելու ֆոնտի գործերը.

Ընտրութիւնը կատարուելով միաձայնութեամբ ընտրուե-
ցան.

Տիարք.	ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ՄԱՆՈՒԿ
	ԹԱՄԻՐԵԱՆՅ ԳՐԻԳՈՐ
	ԿԻՒՂԵՆԿԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ
	ՊԱՔՐՃԵԱՆ ՄԱՐԳՕ
	ՏԷՌՎԼԵԹԵԱՆ ՏԻՐԱՆ
	ՔԷՀԵԱՆԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿ
	ՅԸՆՏԳԼԵԱՆ ԳԱՌՆԻԿ

Իր կարգին Յանձնախումբը ընտրութիւն կատարելով
իր Գործադիր Մարմին՝ ունեցաւ՝

Պատ.	ՆԱԽԱՊԱՀ	ԶՐԱՎԱՐ ԱՆԳՐԱՆԻԿ
	ԱՏԵՆԱՊԵՏ	Տիարք. ՏԷՌՎԼԵԹԵԱՆ ՏԻՐԱՆ
Պատ.	ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ	» ՅԸՆՏԸԳԼԵԱՆ ԳԱՌՆԻԿ
»	ԳԱՆՉԱՊԱՀ	» ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ՄԱՆՈՒԿ
»	ԳՈՐԾԱՎԱՐ	» ՄՐ. Ճ. ՀՈՒԱՅԹ (անցյալայք)

Թէ Գանձնախուճըր և թէ անոր Գործադիր Մարմինը, սկիզբէն մինչև վերջ, 1919 Սեպտ.—1922 Մայիս Ձեռքի իրենց պաշտօնի, կոչմանը վրայ (ըստի Գանձնախուճի Պատ. Գանձապահ Տանգրեցիայ Տիար Մ. Գուրաժճեանի ցաւալի կորուստը, որմէ յետոյ Տիար Գ. Թաթիրեանց ստանձնեց այդ պաշտօնը), ստանց ո և է փոխարինութեան՝ և Ֆրնտի զումարնիրու հաւարման, ճամբորդութեանց և այլ կարգի զանազան անհրաժեշտ ծախսերը հոգալով իրենց անձնականէն. իրենց այս ազգագուտ զործի մէջ վայելելով

ա. Թանկագին աջակցութիւնը Գերաշնորհ Տ. Տ. Արէլ Մայր. վարդապետ Կազարեանի և Գրիգորիս Մ. վարդ. Պալարեանի, որոնցմէ Հայր Արէլը Ֆրնտի կազմութեան, իսկ Հայր Գրիգորիսը վերջի շրջանին լինելով հոգևոր հովիւ Մանչեսթրի Հայ Գաղութին և հետևաբար իրը բնական, ի պաշտօնէ անդամներ, օգնած են Գանձնախուճի իրենց խորհուրդներով ու աջակցութեամբ:

բ. Գերագնահատելի աշխատակցութիւնը, Ֆրնտի Պատ. Գործավար Մր. Ճ. Հուայթի, այդ խիստ կարգաւոր, ճշտապահ և հայասեր անգլիացիին, որ ստանց փոխարինութեան, անձնուէր կերպով տարաւ, սկիզբէն մինչև վերջ, Ֆրնտի թղթակցութիւնները, զործառնութիւններն ու հաշիւները, եզակի կանոնաւորութեամբ:

գ. Յարգելի Բժ. Մանեանի մասնագիտական օժանդակութիւնը, բժշկական իրերու և ղեգորայրի գնման զործի մէջ:

Գանձնախուճըր նախ ղրմեց Մանչեսթրի Բարգաբապետութեան, Հայ Փախստ. Հագուստեղէնի Ֆրնտը վաւերացնել տալու իրրև Բարեգործական Հիմնարկութիւն՝ համաձայն 1916 թուի Պատերազմական Բարեգործական Օրինագծի (war Charities Act 1916), և հետևաբար իրը այդ՝ վայելելու Անգլ. իշխանութեանց հովանաւորութիւնը, օժանդակութիւնը, ինչպէս նաև փոխազարծարար անոր վերահսկողութիւնը (բնթիւր)։

Այս առթիւ կատարուած ղրմումի վրայ, Մանչեսթրի Բարգաբապետութեանն ստացուած է հետևեալ Պաշտօնագիր — վկայականը, որու համաձայն Հագուստեղէնի Ֆրնտը N°. 130 ով արձանագրուած է, որպէս Պատերազմի Բարեգործական Հիմնարկութիւն և իրը այդ ենթակայ վերոյիշեալ հաստատութեան հսկողութեան:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲԱՐԵԳՈՐԴՈՒԹԻՒՆԻՆԷ
N°. 130
C 10

Երկույիս կը հաստատուի որ « Հայ Փախստական և Հագուստեղէնի Ֆրնտ » անունով Բարեգործութիւնը, 1919 Հոկտ. 1ին արձանագրուած է Մանչեսթրի Բարգաբապետարանի կողմէ համաձայն 1916 թուի Պատերազմական Բարեգործութեան Օրինագծի հատուած I — ի նախատեսութեան:

(Ստորագրուած) ԹՈՎԱԾ
(Բարգաբապետարանի Պաշտօնեայ)

Հետևաբար թէ հաշիւներու կանոնաւորութեան, թէ անոնց վաւերականութեան համար և համաձայն վերոյիշեալ անգլ. Օրէնքի տրամադրութեան, Գանձնախուճըր որոշեց սենեալ իր զրամական զործառնութեանց համար իրը միջնորդ հիմնարկութիւն MANCHESTER & COUNTY BANK LTD զրամատուր, իսկ իրը պատուակալ Համարակալ (Auditor) Տիարը Վօն և Ճօրտըն (հուսի ապա վերածուած Վօն և Կրէկի) հաշուապահական հիմնարկութիւնը:

Եւ ի պատասխան այդ երկու յարգելի հիմնարկութեանց ուղղուած՝ հետևեալ երկու նոյնիմաստ զրովեանց.

Տեարք՝

ՎՈՆ ԵՒ ՃՕՐՏՐՆ

Ներկայ ամսու 11ին, Ե. Ք. Ընկերութեան սրահին մէջ կայացած Քաղաքիս Հայ Գաղութի Նիստին մէջ, որոշուած է կազմել կոմիտէ մը բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններէն.

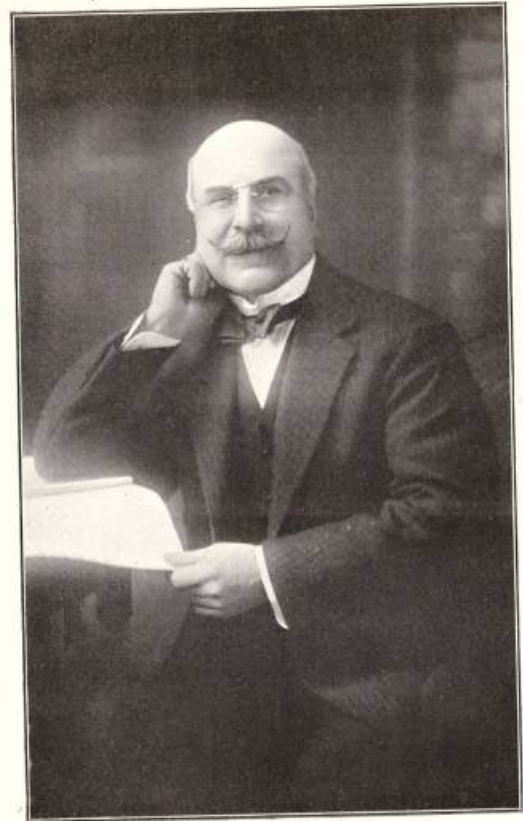
	ՆԱԻԱԳԱՀ		ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
	ԱՏԵՆԱՊԵՏ	Տիար	Տ. ՏԷՕՎԼԵՅԵԱՆ
Պատ.	ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ	»	Գ. ՅԸՆՏԸԳԻԱՆ
»	ԳԻՆՉԱՊԱՀ	»	Ի. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
	ԽՈՐՀՐԳԱԿԱՆ	»	Գ. ԹԱՄԻՐԵԱՆՅ
	»	»	Տ. ԿԻՒՂՊԵՆԿԵԱՆ
	»	»	Ի. ՊԱՔԸՆԵԱՆ
	»	»	Ա. ՔԵՀԵԱՆԱՆ

Հայ Փախտ. Հաղուտեղէնի Ֆրնտի նուիրատուութիւնները հաւաքելու և զայն վարելու համար՝

Հաճոյքը ունիմ յայտնելու որ Ձեր յարգելի հիմնարկութիւնը ընտրուած է իրը պատուակալ Հաշուակալ (Auditors) Ֆրնտի, որը կը խնդրեմ նկատի ունենալ.

Նշանակուած զրամատունն է Մանչէսթըր & Քատնթի Պանք Լիմիտ.

.

Տիար Տ. ՏԷՕՎԼԵՅԵԱՆ
Ըստնայեան

Յանձնախումբը ստացաւ հետեւեալ գրութիւնները. ա)

ՎՕՆ ԵՒ ՃՕՐՏԸՆ

19 Սեպտ. 919

Յարգելի Տէր

Ստացայ Ձեր ներկայի 16 թուակիրը և շատ ուրախ
պիտի ըլլամ իրր Պատուակալ Հաշուակալ աշխատելու Հայ
Փախստ. Հագուստեղէնի Ֆընտին:

Կը հաւատամ որ Ձեր Կոմիտէի ջանքերը պիտի ունենան
ամէն յաջողութիւն

Կը ներփակեմ Ֆընտին փոքր նուէր մը
և կը մնամ յարգանօք

Յ. ՎՕՆ

բ)

Սիրելի Տէր

Պատիւ ունիմ յայանելու որ ստացած եմ Ձեր ներկայ
ամսու 12 թուակիրը, և ուրախ պիտի ըլլանք բանալու հաշիւ
մը յայտնուած Նպատակի համար, և կը յուսանք որ պիտի
յաջողիք նուիրատուութիւններ հաւաքելու գործին մէջ:

Մանչէսթը & Քաունթի Պանք
ԼԼԺա.

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Յ Ո Ւ Ց Ա Վ

ՄԱՆՁԻՍԹՐԻ ԷՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
 ԷՈՅ ՓԱՌՍՏԱԿԱՆԱԿԱՆ ՀԱՅՈՒՍՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
 ԵՂԱՐ ԿՈՒՐՄԱՍԻՈՒԹՅԱՆՑ

N°.	ԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՆՈՒՆ	ԱՊՐԱՆՔՈՎ			ԳՐԱՄՈՎ			ԳՈՒՄԱՐ		
		Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.	Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.	Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.
1	Հայ Տեղեանց Միութեան Մանչեսթր	697	4	1	5800	—	—	6497	4	1
2	Հայ Կրթամասնաւոր Յիշատակ Մանչեսթր	—	—	—	4864	2	1	4864	2	1
3	Տիրաբ. Մ. Պարսեան	91	12	7	2908	7	5	3000	—	—
4	» Արհեստական-Սիւրբաբան	474	16	4	2525	3	8	3000	—	—
5	» Սիւրբակ Մ. Փարսեան	—	—	—	2000	—	—	2000	—	—
6	» Ա. Թաթարեան և Որչիք	—	—	—	2000	—	—	2000	—	—
7	» Սարգիս Գալստեան ընկ.	667	11	—	1382	9	—	9000	—	—
8	» Պ. Պրեմանյի	903	19	10	1000	—	—	1993	19	10
9	» Մ. Մարգարեան	349	7	8	1152	5	4	1501	13	—
10	» Թ. Աւետար և Գ. Թաթարեան	—	—	—	1500	—	—	1500	—	—
11	» Գ. Յիւսէպեան	729	15	—	770	5	—	1500	—	—
12	» Իրանեան Կարգ.	—	—	—	1000	—	—	1000	—	—
13	» Տ. Մարտեան և Պրեմ	—	—	—	1000	—	—	1000	—	—
14	» Տ. Սահեան Իսիդորեան	—	—	—	1000	—	—	1000	—	—
15	» Պարսեան և Ընկ.	—	—	—	750	—	—	750	—	—
16	» Գ. Ս. Կարպեան	—	—	—	600	—	—	600	—	—
17	» Հ. Գեանեան Որչիք	—	—	—	500	—	—	500	—	—
18	» Կ. Փարսեան և Որչիք	—	—	—	500	—	—	500	—	—
19	» Լ. Արշալիր	—	—	—	500	—	—	500	—	—
20	» Ա. Սարգեան	—	—	—	400	—	—	400	—	—
21	» Մ. Ա. Ունեան	—	—	—	400	—	—	410	—	—
22	» Հ. Վ. Կիլիկիացի	10	—	—	400	—	—	—	—	—
23	» Տ. Ք. Մանեան	259	10	—	100	—	—	359	10	—
24	Հայ Տեղեանց Միութ. 1 տասն	350	—	—	—	—	—	300	—	—
25	Տիրաբ. Փանթիկեան և Փարսեան	—	—	—	300	—	—	300	—	—
26	» Գ. Միսիսեան և Ընկ.	260	—	—	—	—	—	200	—	—
27	» Հ. Կիլիկեան	252	—	—	—	—	—	252	—	—
28	» Տ. Տեմալեան	—	—	—	250	—	—	250	—	—
29	» Հ. Մարգարեան	—	—	—	250	—	—	250	—	—
30	» Խ. Գալստեան	—	—	—	250	—	—	250	—	—
31	» Տ. Տառնեան	—	—	—	250	—	—	250	—	—
32	» Հ. Կ. և Ս. Կարպեան	249	16	—	—	4	—	250	—	—
33	» Յ. Ս. Վարդիս	—	—	—	200	—	—	200	—	—
34	» Մ. Միսիսեան	—	—	—	200	—	—	200	—	—
35	» Ո՞՞	—	—	—	200	—	—	200	—	—
36	» Միսոս Պարսեան	181	—	5	—	—	—	181	—	5
37	» Ե. Չարսեան	160	1	1	—	—	—	160	1	1
Փոխարկելի		5726	14	—	35002	16	6	40729	10	6

N°.	ԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՆՈՒՆ	ԱՊՐԱՆՔՈՎ			ԳՐԱՄՈՎ			ԳՈՒՄԱՐ		
		Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.	Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.	Ա. Ո.	Շ. Փ.	Փ.
38	Տիրաբ. Օ. Գրիգորեան	5726	14	—	—	—	—	35002	16	6
39	» Յ. Ս. Կրեանեան	109	16	2	—	—	—	50	—	—
40	» Կարպ Կարգ.	102	8	—	—	—	—	100	—	—
41	» Ս. Հ. Չարսեան	—	—	—	—	—	—	100	—	—
42	» Ա. Սարսեան	—	—	—	—	—	—	100	—	—
43	» Ս. Կիլիկեան	—	—	—	—	—	—	100	—	—
44	» Մ. Մարտեան	—	—	—	—	—	—	100	—	—
45	» Յ. Գալստեան	100	—	—	—	—	—	100	—	—
46	» Մ. Թաթարեան	89	9	10	—	—	—	10	10	2
47	Հայ Տեղեանց Միութ. Մանչեսթր.	82	1	3	—	—	—	82	1	3
48	Տիրաբ. Ո՞՞ Արեւիկեան (Չար. Կարգ. աստիճ. իջնաս) 300 տար 3-936	—	—	—	—	—	—	76	5	—
49	Տիրաբ. Մ. Կարպեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
50	» Գ. Կարպեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
51	» Միսոս Սեֆեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
52	» Ս. Կարպեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
53	Տեղեանց Ս. Կարպեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
54	Տիրաբ. Գ. Սեֆեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
55	» Միսոս և Մարգար	—	—	—	—	—	—	50	—	—
56	» Պրեմ և Կարգ.	—	—	—	—	—	—	50	—	—
57	» Արաշեան (Ստապեան)	—	—	—	—	—	—	50	—	—
58	» Ս. Օ. Չարսեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
59	» Մ. Փարսեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
60	» Չ. Արաշեան	—	—	—	—	—	—	50	—	—
61	» Ս. Տառնեան	51	15	—	—	—	—	51	15	—
62	» Կ. Հ. Չարսեան	50	16	6	—	—	—	50	—	—
63	» Չար. Մարգար և Ընկ.	50	—	—	—	—	—	50	—	—
64	» Ո՞՞	—	—	—	—	—	—	37	16	5
65	» Լ. Սեֆեան	—	—	—	—	—	—	30	12	6
66	» Գ. Չարպեան	—	—	—	—	—	—	30	—	—
67	» Տ. Կ. Կիլիկեան	—	—	—	—	—	—	30	—	—
68	» Չար. Կարսեան 1 թառ.	30	—	—	—	—	—	30	—	—
69	Տեղեանց Ս. Գալստեան	29	10	—	—	—	—	29	10	—
70	Տիրաբ. Գ. Պարսեան	—	—	—	—	—	—	20	—	—
71	» Ա. Հ. Սեֆեան	—	—	—	—	—	—	20	—	—
72	» Ո՞՞	—	—	—	—	—	—	20	—	—
73	» Չար. Չարսեան	11	16	—	—	—	—	10	—	—
74	» Հ. Արաշեան	—	—	—	—	—	—	10	—	—
75	» Չ. Փարսեան	—	—	—	—	—	—	10	—	—
76	» Սեֆ. Պարսեան	—	—	—	—	—	—	10	—	—
77	» Ա. Չ. Վան	—	—	—	—	—	—	5	5	5
78	» Լ. Պարսեան	—	—	—	—	—	—	5	—	—
79	Միսոս Չարսեան	—	—	—	—	—	—	2	10	—
80	Տիրաբ. Ս. Չարսեան	—	—	—	—	—	—	2	—	—
81	» Կարսեան Քարպեան	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Գումար Ա. Ո.		6164	14	3	36473	3	1	42937	17	4

Բ.

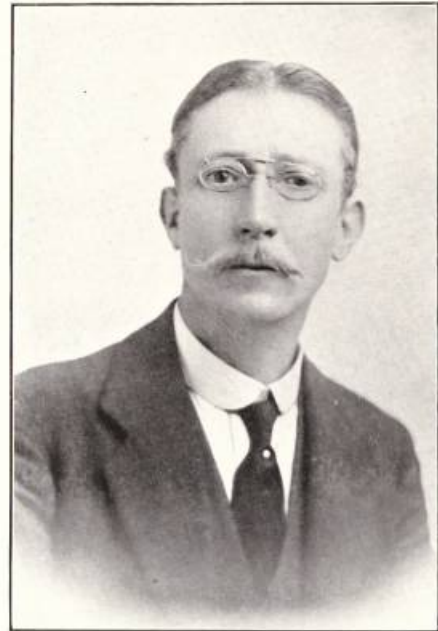
Զորավար Անդրանիկի կոչին պատասխանելով Հայ Փախստականութեան օգնելու արամադրութիւնը Լանտնի մէջ ուրիշ ո՛ր է և է տեղէ պակաս չէր և արդէն այնտեղ ալ Մանչէսթրի նման կազմուած էր 1,00,800-ի ՅԱՆՉՆԱԽՈՒՄԻ մը բաղկացած՝

Տխարք	Ներսէս Կիւրճեան	—	Պատ. ԳԱՆՁԱԳԵՏ
	ձէճՄՍ ՄԱԼՔԸՄԷ	—	ԽՈՐՀՐԻԱԿԱՆ
	ՍԹԻՎԸՆՈՒՆ	—	Պատ. ԲԱՄՏՈՒՂԱՐ
	Ե. ՊԷՆՂԵԱՆ	—	ԽՈՐՀՐԻԱԿԱՆ

որը, խորհրդակցելով Մանչէսթրի Յանձնարարի կողմէ ուղարկուած, և Նախագահ Զօր. Անդրանիկէ, Ատենապետ Տխար Տ. Տէօփլէթեանէ ու Ատենադպիր Տխար Գ. Ֆրենսարկեանէ բաղկացած պատուիրակութեան հետ, որոշեց՝ ձեռնարկել անմիջական Նոտիքահարութեան Լանտնի Հայ Գաղութիւն մէջ և միանգամայն հետազոտվ ստիպողական կոչ ընել Հնդկաստանի, Սինկափուրի, Ռանկունի և Ճամայի Հայ Գաղութներուն, որպէս զի անոնք ալ մասնակցին:

Վերոյիշեալ Գաղութներուն ուղարկուեցաւ հետեւեալ հետազոտը.

« Զօրավար Անդրանիկի կողմէ այստեղ բացուած է Հայ Փախստ. Հազուտեղէնի Ֆրենս. Անգլիական Գանձարանը պիտի կրկնէ հանգանակուած զուժարը: Նպատակն է հայթայթել հազուտեղէն, պլանքէթ և անհրաժեշտ իրեր, արգիլելու համար այն բազմաթիւ անիտուափելի մահացութիւնները՝ կովկաս և Հայաստան ապաստանած և հազուտեղէնէ բացարձակապէս զուրկ 400,000 փախստականութեան, Մանչէսթրի հաւաքած Ֆրենսը 40,000 է. Հաւաքումը կը շարունակուի Լանտն, փարիզ և այլուր. Դաշնակիցներու Բարձր Բոմբէր Գնդապետ

Մր. Ճ. Ռ. ՀՈՒԱՅԹ
Պատ. Գործավար

Հասրէլը պիտի հսկէ տեղի վրայ բաշխումը. ի նկատի ունենալով մեծ ստիպողականութիւնը և Գանձարանի մասնակցութեան ապահովութիւնը, կը խնդրուի ընել գերագոյն ճիգ կարելի եղածին չափ շատ հաւաքելու Հայերէ և Բարեկամներէ: Հետագրով կարելի եղածին չափ շուտ փոխադրեցէք Սթիվընսին որպէսզի կարելի լինի բեռցնել եկող ձմեռէն առաջ:

Ստորագրուած:

ԱՆԳՐԱՆԻԿ

29 Սեպտ. 919

ՍԹԻՎԸՆՍ

ՄԱԼԲՄ

Յ Ո Ւ Ց Ա Վ

ՏԻՍՐ Կ. ԿԻՒՂԼՆԿԵԱՆԻ ՄԻՋՈՑԱՐ

ԼՊԵՏՕԵՆԻ ՅԱՆՉԵԱՌՈՒՄԵՆԵ ՍՏԱՅՈՒԱՅ ԿՈՒՐՄԱՌՈՒԹՅԱՆ

N ^o .	ԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՆՈՒՆ	ԳՈՒՄԱՐ			
		Ա.	Ո.	Շ.	Փ.
1	Տխարք Կեբաւս Կիւրյանիան	1000	—	—	—
2	» Թ. Արթուր	1000	—	—	—
3	» Ս. Փ. Սիմոնի և Ընկ.	1000	—	—	—
4	» Ն. Ս. Գալստաս	500	—	—	—
5	» Լըզարս Կ. Պէրկան	350	—	—	—
6	» Ս. Առաստաբեան	250	—	—	—
7	» Ա. Կոստ Սարգիս	250	—	—	—
8	» Մ. Սիմոնի	250	—	—	—
9	» Ս. Պաշտպան	200	—	—	—
10	» Ա. Միլիան	200	—	—	—
11	» Արքայաճախ Կիւրյանիան	200	—	—	—
12	» Ն. Ա. Մարտի	200	—	—	—
13	» Ա. Միլիանի և Ընկ.	150	—	—	—
14	» Ա. Փ. Յարսեան	114	—	—	—
15	» Պ. Ա. Արքայան	100	—	—	—
16	» Ն. Քէնեան	100	—	—	—
17	» Մ. Ք. Կիւրյան	100	—	—	—
18	» Ա. Սեւեան	100	—	—	—
19	» Յ. Կ. Նուրիսի	100	—	—	—
20	» Կիւրյանի փոփոխան	100	—	—	—
21	» Տ. Կ. Կեղեկի	100	—	—	—
22	» Ա. Մարտի	100	—	—	—
23	» Յարսի Շահնեան	100	—	—	—
24	» Մ. Ա. Պէրկան	52	10	—	—
25	» Ա. Արքայան	50	—	—	—
26	» Փ. Արքայան	50	—	—	—
27	» Ն. Քէնեան	50	—	—	—
28	» Ն. Սեւեան	50	—	—	—
29	» Մ. Իսիկան	50	—	—	—
30	» Յարսի Պաշտան	40	—	—	—
31	» Ք. Նուրի	35	—	—	—
32	» Չ. Լըզարի	25	—	—	—
33	» Ա. Կոստ Արքայան	25	—	—	—
34	» Ն. Մ. Քէնեան	25	—	—	—
35	» Ն. Կ. Կեղեկան	25	—	—	—
	Փոխադրելի	7041	10	—	—

N ^o .	ԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՆՈՒՆ	ԳՈՒՄԱՐ			
		Ա.	Ո.	Շ.	Փ.
	Փոխադրելի	7041	10	—	—
36	Տխարք Կ. Քրեան	25	—	—	—
37	» Մ. Տ. Տիւնեան	25	—	—	—
38	» Մ. Քալափանեան	25	—	—	—
39	» Ա. Պաշտան	25	—	—	—
40	» Նոր Մար	20	—	—	—
41	» Ա. Պաշտան	20	—	—	—
42	» Ն. Մ. Արքայան	20	—	—	—
43	» Կ. Պէրկան	20	—	—	—
44	» Ք. Քիւրյան	20	—	—	—
45	» Մ. Պաշտան	20	—	—	—
46	» Սարս Բէնեան	20	—	—	—
47	» Ա. Քալափան	20	—	—	—
48	» Լ. Արքայան	15	—	—	—
49	» Ք. Կ. Պաշտան	10	—	—	—
50	Տխարք Ա. Շահնեան	10	—	—	—
51	» Լ. Քալափան	10	—	—	—
52	» Ա. Արքայան	10	—	—	—
53	» Տ. Չեղի	5	5	—	—
54	» Պ. Տիւնեան	5	—	—	—
55	» Տիւն Մ. Պաշտան	5	—	—	—
56	Տխարք Ս. Պաշտան	5	—	—	—
57	» Ն. Արքայան	5	—	—	—
58	» Ա. Քալափան	5	—	—	—
59	» Սարսի Շահնեան	5	—	—	—
60	» Քէնեան Մանուկ	5	—	—	—
61	Տիւն Կ. Կիւրյանիան	5	—	—	—
62	Տխարք Լըզարս	1	—	—	—
63	» Չեղի	1	—	—	—
	Գումար Ա. Ո.	7403	15	—	—
	Ընդհանուր գումարն ԼՊԵՏՕԵՆԻ ՄԱՅՈՒՄԱՆ ԿՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅՈՒՄԱՆ ԿՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅՈՒՄԱՆ				

Նախնական հարցում 7119. 17. 1.
 Կալափանի » 1563. 3. 7. — սրտ 400ը Արքայ և Ընկ. էն
 Սարսի » 1000. — — — — —
 Կալափանի » 50. — — — — —
 Սարսի » 24. 10. — Մ. Ս. Մարտի և Ընկ. էն.

Այս հաշուով Ֆրենսի Լճոստնի Մասնախումբի հանգանակած գումարը կը լինի Ա. Ո. 17,161.5.8, որմէ 22.19.2ը գաղութներու ուղարկուած հեռագրի ծախսը լինելով Մանչէսթրի Բանձնախումբը Լճոստնի Բանձնախումբի Գանձապահ Տիար Ն. Կիւլպէնկեանի միջոցով ստացած է ընդամէնը Ա. Ո. 17,138.62.6 փ:

Գծրախարար Բանձնախումբը իր ձեռքի տակ չունենալով ձափայլի, Կալիֆոռնիայի, Ռանկոնտի նուիրատուութեանց մասնակցող պատուարժան ազգայիններու ցանկը, հնարաւոր չհզաւ անոնց անուն ազգանունները և նուիրատուութիւնները մտքամասնորէն հրատարակել:

Գ.

Այդ շրջանին, 1919 Հոկտ-Նոյ. Կովկասի նորակազմ Հանրապետութիւններէն դեռ ոչ մէկը, ոչ de jure և ոչ ալ de facto ճանաչուած չէր Գաշնակից Պետութիւններու կողմէ. Վրաստանի և Հայաստանի միջև փոխադրութեան ու բրտեղիքի հարցերը չէին լուծուած և Վրաստանի միջով պետական կամ անհատական ապրանքի մուտքը դէպի Հայաստան արգելուած էր Վրաց կառավարութեան կողմէ: Այդ իրաւունքը ունէր միայն՝ Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ Կովկասի Բարձր Փամիսէր Գնդապետ Հասբէլ և անոր զինուորութեան տակ գտնուող Մերձաւոր Արևելքի Նպաստամատոյց Կովմաէն (NEAR EAST RELIEF):

Նիկասի ունենալով այն անգնահատելի օժանդակութիւնը, որ պիտի կրնայ ցոյց տալ Գնդապետ Հասբէլ Ֆրենսի կողմէ իրկուած իրերու դէպի Հայաստան փոխադրութեան գործին

Տիար ԳԱԲԵՆԿ ԶԵՆՏՐՈՅԵԱՆ
Պատ. Գործաւոր

(143)

Ողբակալ Տիար ՄԷԱՍԻ ԳՈՒՅՈՒՄԵՆԵԱՆ
Պատ. Գանձապահ

(143)

մէջ, նաեւ այն որ Երկրի մէջ Ֆրնտի կողմէ կատարուած բաշխումի վրայ Գաշնակից Գերագոյն Քամիւերի մը վերին հակոզութիւնը՝ երաշխիք կը լինի նուիրատուներու ինչպէս և ազգային և միաժամանակ անդլիական իշխանութեանց մօտ, Գանձնախումբը թէ ուզակի յատուկ գրութեամբ և թէ Ազգ. Պատուիրակութեան միջոցաւ զիմում կատարեց Գնդապետ Հասքէլին, խնդրելով որ նա իրեն հնթակայ կազմակերպութեան միջոցաւ յանձն առնէ՝ Գանձնախումբի կողմէ Պաթում ուղարկուած իրեղէններու ստացումը, զէպի Հայաստան փոխադրութիւնը ինչպէս նաեւ բաշխման վերին հակոզութիւնը:

Ֆրնտի հիմնարկութեան և թէ զէպի Կովկաս իրեղէնները ինչ հասցէի զրկուելու մասին Գանձնախումբը Ազգային Պատուիրակութենէն ստացաւ հետեւեալ գրութիւնը.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒՐԱԿՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅՈՅ

Բարից, 17 Հսկո. 919

ՏԻՍՔ Տ. ՏԵՕՎԼԷՅԱՆ

Առեւտրապետ Հայ փոխտ. Հագուտ. Ֆրնտի

Զօրավար Անդրանիկը ինձ յայտնեց Ձեր բարեհալը որոնց համար զգածուած եմ, և երջանիկ եմ յայտնելու Ազգ. Պատուիրակութեան շնորհապարտութիւնը այն անձնուէր աջակցութեան համար, որ ցոյց տուած էք Զօրավար Անդրանիկին՝ Կովկաս ապաստանած փոխտտականութեան հազուատեղէն զնելու համար ձեռնարկած Հանգանակութեան մէջ:

Ազգ. Պատուիրակութիւնը շատ շնորհակալ պիտի լինի՝ որ ձեռնարկուած զորքը կարելի եղածին չափ արագ աւարտի, որ առանց յաղաղման հազուամները Բաթում, հետեւեալ հասցէին զրկուին, որովհետեւ ձմեռը կը մօտենայ և անհրա-

մեշտ է որ հազուադէպ շուտ հասնին այդ դժբախտներուն,
որոնք այնքան կարիք ունին:

Ընդունեցէք, յարգելի Տէր, յարգանացս հաւաստին:

(Ստորագր.) ՊՕԳՈՑ ԿՈՒՊԱՐ

Հասցէ՝

Գեղարպետ Ռաիօնիմ Հասրէլի

Մերձաւոր Արեւելքի Կոմիտեմ.

Բ Ա Թ Ո Ւ Մ

Մանչեսթր, 29 Հոկտ. 1919

Գեղարպետ Ռաիօնիմ Կ. Հասրէլի

Գաշնակից Կատաւարութեանց Բարձր Քովիտէր Հայաստանի և Կախազան Մերձ. Արեւելքի Կոմիտեմ

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

Կերբոյ ստորագրեալներս, որպէս Անգլիարճակ Հայութեան կողմէ ընտրուած և Մանչեսթրի ֆաղաքապետութեան մօտ Պատերազմական Բարեգործութեանց Օրէնքի համաձայն N°. 130 ով արձանագրուած Հայ ֆախառականական Հագուստեղէնի Ֆրնտի վարչութեան անդամներ, պատիւ ունինք խնդրելու որ բարի վիճէք ստանձնելու վերահսկողութիւնն ու ընթացքը, այն 250 թան հագուստեղէն, զուլպայ, սլանքէթ, կաշի և այլէ բողկացած անհրաժեշտ իրեղէններու, որոնց համար Ֆրնտեր հանգանակուած են մեր կողմէ մեր հայրենակիցներու միջև, և զոր Անգլիական Գանձարանը վեհանձնօրէն հաճած է կրկնապատկել:

Մեր կոմիտէն, Օգնութեան զորքը մաքուր, անտեսօրէն և պատուաւոր կերպով վարելու մասնագութեամբ, կ'առաջարկէ

Գերազատաբախ Աթել Ծ. Վ. ԿԱԶԱՐՅԱՆ
Հոգ. Հովիտ Լոմոսի

8561

իրերու հետ զրկել նաև երկու վստահելի ներկայացուցիչներ, որոնք պիտի աշխատին մէկ Քիւրքահայ և մէկ Հայկ. Կառավարութեան ներկայացուցիչներու հետ, համաձայն գրաւոր կերպով տրուած յանձնարարութեան:

Ներքին պիտի գտնէք այդ հրահանգներու պատճէնը:

Մենք թախանձագին կը խնդրենք Ձեր թանկագին ժամանակէն մաս մը յատկացնել այս Օգնութեան Գործին, փրկելու համար հազարաւոր կեանքեր յառաջիկայ ձմրան. և տալ անհրաժեշտ զիւրութիւնները այս իրերու փոխադրութեան (Ֆաթումէ Էրեան և ուրիշ կեղքոններ), բաշխման և պահպանման գործի մէջ և վերահսկել Հիմնարկութիւնը, որ պէտքի Օգնութիւնը ունենայ իր առաւելագոյն արդիւնքը:

Կանխաւ յայտնելով Ձեզ շնորհակարարիւն

Մենք Ձերոյ սնկեղծ

Տրուած հրահանգներն են.

1. Բաշխումի ընթացքին կարելի եղած չափով պիտի աշխատուի նախ բաւարարել որք և այրիներուն, աշխատանքի անընդունակներուն և սպա միայն ընդունակներուն:

2. Բոլոր բաշխումները պիտի կատարուին Փախստակ ներկայացուցիչներու ներկայութեամբ և ստացականներով:

3. Ազարկուած իրեղէններէն որոշ մաս մը պիտի տրուի Եզիտի փախստականներուն:

4. Բաշխումներու ցուցակները պիտի ենթարկուին Գընդապետ Հասքէլի քօնթրոլին, իրրև վերահսկողի:

5. Բոլոր բաշխումները լրանալէ յետոյ, բաշխման ցուցակները պիտի ներկայացուին Հայկ. Կառավարութեան, Ն. Ս. Օծութին վեհափառ Կաթողիկոսին, Ազգ. Պատուիրակութեան և Մամուլին:

Յարգելի Գնդապետը, որ այդ ժամանակ Քարիզ եկած էր, սիրով ընդառաջ երթալով Յանձնախումբի գիմումին պատասխանեց հետևեալ գրութեամբ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
Քարիզ, Օրէկ կրիյոս
12 Նոյ. 1919

Հայ Փախտակ. Հարգաստեղծի Ֆրճախ
ՄԱՆՉԼՍԻՐ

Երկրայիս կը յայտնեմ որ Ձեր Հոկտ. 29 թուակիրը, որ կը վերաբերի Հայերու բաժանուելիք 250 թօն հազուստեղէնի բաշխումին, ստացած եմ:

Հրահանգ տուած եմ, որ այն տպրանքները որոնք նշանակուած են այնպէս՝ ինչպէս յայտնուած է, այսինքն « Armenian Refugees Clothing Fund, Batoum » հասունելուն պիտի ստացուն մեր ներկայացուցիչներու կողմէ:

Ասկէ վերջի տուարումներն ալ պիտի գրաւեն մեր ինսամատուշազրութիւնը, և մեր աջակցութիւնն ու օգնութիւնը պիտի տանք այդ իրերու գէպ ի Հայաստան փոխադրութեան և պահպանման համար:

Իրրեւ կոմիտէի Նոխազահ, պիտի վերահսակեմ Ձեր Նուիրատութեան Բաշխումին կովկաս ընտկող բոլոր Հայերու միջև, որուանայ թէ թիւրքահայ:

Այս ատիթով կը շնորհաւորեմ Հայ Փախտակ. Հաստեղէնի Ֆրճապետը, այս կարիքաւոր գրութեան հանդէպ, իր ցոյց տուած վանքին համար:

Ձեզ սնկեք՝

ՌԻՒԵԼՄ Ն. ՀԱՄՔԷԼ

Գնդապետ Միաց. Նահ. Սպայակոյտի

Տեղաւոր Ներսէս Կրիզիանեան
Պատ. Գնդապետ Մանուկեան (ԵԷ 10)

Տեղաւոր Ուիլիամ Ա. ՄԱՔԷԼ
Գնդապետ Համկատեան (ԵԷ 10)

Յուր այս զանձումները, ապրանքի ստացումները, դիմումները կատարելու հետ միաժամանակ Յանձնախումբը ձեռնարկեց՝

1. Գնելու և նախ բան ձեռքը Հայաստան հասցնելու՝ բաւականչափ պլանքէթ, մօտ 10,000, տօք հագուստեղէն յատկապէս Անգլ. իտնակէն աւելացած և կառավարութեան կողմէ ծախուելով՝ ածան գնով ձեռք բերուող զինուորական վերարկուներ մօտ 9000, ժաքէթ 15,000, տափատ, գուլպայ, հում կաշի, մկրատ, թաշկինակ, ասեղ, կոճակ և այլն։

Գ Ն Գ Ա Պ Ե Տ Հ Ա Ս Ք Է Լ

ՄԵՐՉԱՌԻՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՊԱՍԱՄԱՏՈՅՑ ԿՈՄԻՏԷ — ՊԱԹՈՒՄ

“Ֆ Ր Ի Ժ Ի Ա,, ՆԱՒՈՎ.

Ի Ր Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակ ճեսակ
	Հակ	Քանակ	
Պլանքէթ	109	5 450	հատ
Չին. վերարկու	244	7 808	»
Չին. Տափատ	65	8 450	»
Չին. ժաքէթ	137	18 700	»
Չին. իտնակեակ	90	27 000	»
Կտաւ	22	15 688	հարս
Ֆլանդրէթ	29	33 580 ¹ / ₂	»
Բրդէ թէկ	5	940	խորտ
Բրդէ թէկ	2	35 400	հատ
Թաշկինակ	60	18 271	խորտ
Տրեխի կաշի	1	453 ¹ / ₄	հարս
Բրդախառն կտոր	1	600	հատ
Մկրատ	1	2 400	զոյզ
Կաշուոյ	—	125 000	հատ
Ասեղ	—	522	կրտ
Կոճակ	—	68 ¹ / ₄	հարս
Ան ուրիշ	—	—	—
	766		

Այս գնումի մեծ մասը, ինչպէս նաև նուբրուած կտորի-
ղէններու մէկ մասը, 75 թան ծանրութեամբ ապրանք զրկել
Բաթում՝ «Ֆրիժիա» շոգենումով, Գնդապետ Հասրէլի հասցէին:

2. Գիմնելով Մանչէսթրի հետեւեալ 4 շոգենաւային
(Քիւնարտ, Մա, Էլլըման և Փափայանի) ինչպէս նաև հակ
կապող (Packer) և ապահովարական ընկերութիւններուն,
ու բացատրելով Գործի բարենպաստակութիւնը, Յանձնաժ-
ողովը յաջողեցաւ վերադիշխել ընկերութիւններու սովորական
գնէն 25-50% զեղչ ստանալ:

3. Տեղւոյն վրայ փութացնել Յանձնախումբի ներկա-
յացուցիչ Տիար Եղիշէ Քաջունին, այնտեղ Գնդապետ Հասրէլի
համաձայնութեամբ և վերին հսկողութեան տակ կազմակեր-
պելու և վարելու Ֆրիժիա Օգնութեան Գործը՝ Կովկասի մէջ:

Այս առթիւ թէև Յանձնախումբը նախապէս որոշած
էր երկու անձնաւորութիւն զրկել Կովկաս, սակայն վերջի
պահուն երկրորդ թեկնածուի համաձայնութիւնը դժուարու-
թեան հանդիպելով, Յանձնախումբը ստիպուած եղաւ մէկ
ներկայացուցիչով բաւականանալ, ասոր փոխարէն առաջա-
դրելով Կովկասի գործունէութեան մէջ իր ներկայացուցչին և
յատկապէս Գնդապետ Հասրէլի ու իր հիմնարկութեան տալ
լայն իրաւասութիւն, կարգադրելու՝ ինչպէս որ յարմար կը
զտեսնէ:

4. Համաձայն Անգլ. պետական շրջանակներու խոստու-
մին՝ գանձելու պետական Փանծարանէն այնքան գումար, ինչ-
քան որ Ֆրիժիա գործածած էր իր նպատակին, « Ֆրիժիա »
նաւով ապրանք ուղարկելով Հայաստան:

Այս մասին բացի գրուող ու պաշտօնական դիմումէն,
հարկ եղաւ որ Յանձնախումբի Առեւտրային Տիար Տէովլէթեան
անձամբ գնայ Լոնտոն և ներկայանալով Եւրոպայի Օգնու-
թեան Կոմիտէին, ապահովէ « Ֆրիժիա » ով ուղարկուած
ապրանքի արժէքի փոխարէնը որ է 25,750. անգլ.
Քսկի և միաժամանակ յայտարարէ պաշտօնապէս նոյն հիմ-

նարկութեան, որ մինչև այժմ Հայ Փախաւ. Հագուստեղէնի
Ֆրիժիա հետ կապ ունեցող ո և է ծախս, տեղի ունեցած է
Յանձնախումբի անդամներու անձնական գրպանէն և որ անոնք
որոշած են այդպէս ալ շարունակել, թոյլ տալու որ Ֆրիժիա
կարելի եղածին չափ լրիւ ծառայեն իրենց Բարեգործա-
կան Կառավարին. Հանգամանք մը որու անշեղորէն հետեցաւ
Ֆրիժիա Յանձնախումբը մինչև վերջը, և որը իրաւամբ, ար-
ժանեացած է, Հայ Գաղութի և նոյն իսկ անգլ. պետական
շրջանակներու զնահատումին:

5 Նոյ. 919

ԵՆՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏԱԿ. ԿՈՄԻՏԷ

Յարգելի Տիարք

Եւրոպայի Օգնութեան Պետական Կոմիտէն, երէկ նկատի
ունեցաւ Հայ Փախաւ. Հագուստեղէնի Ֆրիժիա դիմումը՝ Գոն-
ծարանէն Լ. 1 առ 1 գրամ ստանալու մասին:

Որոշուեցաւ յանձնարարել Գանձարանին վճարելու՝ Չեք
հազուստի ծախսածի չափ այն առնել, երբ կարենամ Չեքմէ
ստանալ փաստերը՝ այդ իրերու այս երկրէն դուրս հանուած
ըլլալու մասին. այսինքն անմիջապէս որ իմ ձեռքը հասնին
այդ իրեղէնները բեռուած ըլլալու մասին նուային բեռնա-
գրերը:

Գումարը՝ որու մասին Գանձարանին յանձնարարութիւն
պիտի լինի հետեւալն է:

Ա. Ռ.	23, 127.	6. 8	Բանակի Քաղաքի Կառավարչին գումար ծախ
	2, 622	16. 8	Ապրանքով կառ Նուբրուածութեանց արժէքը.
Ա. Ռ.	25, 750.	3. 4	Գումար

Այսպիսիսն ևս կատարուած նման առարուձներու մասին եղած զիմուձները նկատի պիտի առնուին, և Չեզ կը թելադրեմ որ յետ այսու Չեր հաշիւներու մէջ ներմուծէք փոխադրութեան կամ նաև ո և է ծախք:

(Մտարարութիւն) 8. ԱԷՄ

Որո՞ւ ի պատասխան Գանձնախուձը փութաց ուղարկել Հետեանը.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԷԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ
ՓԷԼԵՍ ԶԷՄՊԸՐ, ՈՒԷՍԹՄԻՆԻՍԹԻՐ

6 Նոյ. 1919

Սիրելի Տէր,

Սոցցած եմ Չեր ներկայ մտաւայ 5 թուակիրը: Իմ կոմիտէն կը խնդրէ յայտնել Չեզ և Պանձարանին իրենց ամենաներախաղէտ շնորհակալութիւնը այն առթիւ որ Պանձարանը իր նուիրատուութեան շնորհը կը տարածէ նաև Հայ փախաակ. Հագուստեղէնի Ֆընսին, նաև Չեր այն ազնիւ թելադրանքի համար, որով մենք պիտի կարողանանք, պաշտօնական զիմուձը կատարելու ժամանակ, հաշիւներու մէջ մտցնել նաև նաւագինի և փոխադրութեան ո և է ծախք, և կ'աւելացնեմ, եթէ թոյլ կու տարք, ոչ պակաս անհրաժեշտ եզոզ ապահովագրութեանը:

Որքախ եմ կարենալ հաղորդելու Չեզ, որ թէ նաւագինի և թէ ապահովագրութեան համար յաջողած ենք ստանալ մտաւար սակ, որ կը հաւասարի սովորական վարձքի 50% յին:

Անգամ մը ևս յայտնելով Չերով շնորհակալութիւնս

Մ. Ա. Ա. Մ.

Կարճ ժամանակէն Գանձնախուձի համար հնարաւոր եղաւ բնոցնել և Բաթում ուղարկել երկրորդ նաւով մը. «Պարոցէ» սպրանքներ՝ բողկացցած զլիտաւորապէս պլանքէթ, կաշի, զլնուորական տափաս, զին, վերարկու, զուլպայ և

Գ. Ն. Պ. Ա. Պ. Ե. Տ. Հ. Ա. Ս. Բ. Է. Լ.

ՍԵՐՉԱՌՈՐ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՆՊԱՅՏԱՄ. ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“ՊԱՐՈՅԷ”, ՆԱՌՈՎ.

Ի Ր Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՆՐԿՈՒՄ		Քանակի ճեսակ
	Հակ	Քանակ	
Պրանքէթ	141	7.645	հաս
Չին. վերարկու	67	2.144	»
Չին. Տափաս	42	5.460	»
Չին. Ժապէթ	13	1.300	»
Չին. խալէթ	1	858	հարս
Պագուսի կտու	4	5.084	»
Բանագինի կտու	3	1.817 1/2	»
Պարոցի	25	19.948	չոյզ
Հակահիտակ. Օւտո	100	10.000	տափ
Սոփորակ. Օւտո	265	38.160	»
Կաշի	40	12.215	վարս
Լանտի Հոյ Տիֆ.	2		
Միութ. Նուէր	2	361 1/4	վարս
Բրդէ թել			
	705		

բաւական քանակութեամբ օճառէ (սովորական և հականեխական), որը անհրաժեշտ էր ոչ միայն կուտակուած փախրատականութեան, որքանոցներու, հիւանդանոցներու մէջ մարդկանը ապահովելու համար, այլ մանաւանդ որ անոր lifebuoy կամ carbolic տեսակը մեծ օգտակարութիւն ցոյց կրնար տալ, և տուած է, մորթային փոխանցիկ հիւանդ.

դաժիճներու կամ սպաննացող համաճարակներու տարածումը արգելելու գործին մէջ:

Մինչ այդ հեռզհեռէ թէ Գեղարքեա Հասրէլի և Յանձնատուներ ներկայացուցիչ Տիար Փաջունիի հեռագիրներն ու

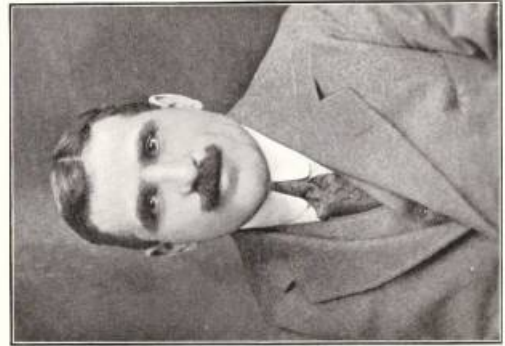
Գ Ն Գ Ա Պ Ե Տ Հ Ա Ս Ք Է Լ

ՄԵՐՉԱՌՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅ ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“ՍՐՐՊԻՆՕ”, ՆԱԹՈՎ

Ի Ր Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի ճեսակը
	Հակ	Քանակ	
Պրտիքէթ	1	60	Նստ
Ձին. լիպէթ	1	14	»
Ձին. վերտրիտ	1	42	»
Ձին. Տափտա	1	150	»
Ձին. Քաշկոտակ	13	3.730	»
Գորշալ	5	3.592	Գոյգ
Կտառ	100	59.815 ¹ / ₂	Նստ
Կտրի թիկ	7	31.320	Նստ
Ստեր	5	14.440	»
Կոշի. գործիքներ	1		»
Կոտակ. և այլն			
Հալուստ	3	108	ձեռք
Հաղաւտի կտոր	1	208	խորտ
Քիւրի	3	838	»
Ապրիլի			
Մեղաւորութի		35	»
		433	»
	141		

անդիկագիրները և թէ Հայաստանէն նոր Եւրոպա անցած պաշտանական անձնաւորութիւնաց, որոնց մէջ Յանձնաժողովը պատիւ ունեցաւ այցելութիւնը վայելելու Երևանի առաջնորդ Գեղարքայաձի Խորէն Էպիսկոպոսին: Մուրաբէկեանի, տուած տեղեկութիւնները ջրջ կուտան Երկրի կարիքը, որ է առաւելապէս

Տիար Ս. Սեփեւան
Պատ. Քարտապար Լոմոսի մանամխոմբի (1920)

Տիար Ե. Պաշտան
Խորհրդակցական Լոմոսի մանամխոմբի (1920)

ղեղորայք, կօշիկեղէն և անոր պատրաստութեան վերաբերեալ նիւթեր ու գործիքներ, կարելու թել և այլն: Հետեարար Բանձնախումբը կ'աշխատի գնումները և առաքումները այդ ուղղութեամբ կատարել:

Պեղորայքի պահանջը կը շեշտեն նաև Անգլ. կառավարութեան Արտաքին Գործերու Կախարար, Լօրա Քըրզըն, Բանձնախումբի ուղղած յատուկ գրութեամբ, և Բարիզէն Ֆընտի Կախագահ Զօրավար Անդրանիկ: Հետեարար Բանձնախումբը բաւական քանակութեամբ (200 աունս) բրինձ (Quinine) գնելէ զատ, կը յաջողի նաև Բրիտանական կառավարութեանն առանձին արտօնութիւն վերցնել զեղորայքի արտածման համար, ինչ որ խստիւ արգիւտած էր:

Այսպէսով առաջի իսկ առթիւ, « Սըրպինօ » շոգենաւով, բացի 7 սնտուկ կարելու թելէ, 5 սնտուկ սանրէ, 1 սնտուկ կօշիկահարութեան վերաբերեալ իրեղէններէ, կը զրկէ նաև 3 սնտուկ զեքօրայք, որ է բրինձ (200 աունս), Ասփիրին 35 լիտրա և Միջատաստղան փոշի:

« Պարոցէ » և « Սըրպինօ » շոգենաւերով վերայիշեալ իրեղէնները Հայաստան ուղարկելէ վերջ Բանձնախումբը դիմելով Լեւոսպայի Օգնութեան Կոմիտէին, կը ստանայ, համաձայն հետեւեալ գրութեան, Ա. Ո. 9183. —

20 Ապրիլ 1920

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Յարգելի Տիարք

Պետական Կոմիտէն, իր երէկուայ նիստին մէջ նկատի առաւ Հայ Փախստ. Հարուստեղէնի Ֆընտի դիմումը Ա. Ո. 1 աւ 1-ի նպատակ մասին:

Գննելով հաշիւները տեսուեցաւ որ այս շրջանին ծախ-

սուսած ընդհ. զուտներն էր Ա. Ռ. 46, 048.5.7, որոս Ա. Ռ. 25, 750ը նախապէս Գանձարանի բրած նուիրատուութիւնն է, և որոս զիմաց Ա. Ռ. 11, 114.18.2ը թէն գնուած ապրանք, բայց զեռ բեռցուած ու ուղարկուած չլինելով, չի կրնար ընդունելի նկատուիլ Ա. Ռ. 1 սա 1-ի նուիրատուութեան: Գումարը, որը հաւաքուած է այս շրջանին և ապրանքի վրայ ծախսուելով ուղարկուած է կովկաս, է՛ Ա. Ռ. 9183, Հե-տեաբար այս զումարի համար յանձնարարուած է Գանձա-րանին՝ համաձայն Ա. Ռ. 1 սա 1 ծրագրի:

Ֆինանսի կողմէ հաւաքուած Ա. Ռ. 23, 381-ի կշիռը (balance) Գանձարանի կողմէ ապագայ նուիրատուութեան համար նկատի կրնայ առնուիլ միայն այն առեւն, երբ ներկայիս գնուած իրերը բեռցուած են և երբ մնացորդը ծախսուած է:

Հիւղի

Փ Ո Ւ - Ք Ա Ր Տ Ո Ւ Ղ Ա Ր

Շարունակելով գնումներն ու առաքումները Յանձնաժո-ղովը հետ գհեաէ « Սիբիւ օվ Օբսորտ » « Պելկրէվիւրն » և « Ասիւրիւրն » շոգհնաւերով դէպի Հայաստան բեռցուց մեծ բանակութեամբ օճառ (սովորական թէ հակաճեխական) հա-զուանդէն, կոշիկեղէն և յատկապէս զեղօրայք (61 սնուուկ):

Նկատի ունենալով զեղօրայքի գործածութեան մասին մասնագիտութեան անհրաժեշտութիւնը, Յանձնախումբը կ'ո-րոշէ բոլոր զեղօրայքը ուղարկել Երեւան, Հայկ. Հանրա-պետութեան խնամատարական Նախարարութեան ենթակայ թժշկա - Սանիթարական Բաժնին, որպէսզի Հայ Թժշկական Միութեան ցուցմունքներով կամ խորհրդակցութեամբ և Հա-յաստանի անզլ. Ներկայացուցիչ Քէլվիլըն կրէյսիի հակոզու-թեան տակ գործածութիւն անոնք, Փախտականութեան ու յազովուրդի կարիքներուն:

Գ Ն Գ Ա Պ Ե Տ Հ Ա Ս Ք Է Լ

ՄԵՐԶԱՌՈՐ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՆՊԱՏԱՄԱՏԱՅՑ ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“ՍԻԹԻ ՕՎ ՕՔԱՅՕՐՏ,, ՆԱՌՈՎ,

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քամակի ճեասկ
	Հակ	Քամակ	
Հարուստ	101	5.050	ձեռք
Կտուս	9	1.868	կարտ
Կոշիկ (խառն)	92	2.569	զոյք
Կտուս	14	8.829 1/2	կարտ
Թարթիթ	16	17.290	»
	162		

Գ Ն Գ Ա Պ Ե Տ Հ Ա Ս Ք Է Լ

ՄԵՐԶԱՌՈՐ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՆՊԱՏԱՄ. ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“ՊԷԼ ԿՐԷՎ Ի Ը Ն,, ՆԱՌՈՎ,

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քամակի ճեասկ
	Հակ	Քամակ	
Քաղաքացիական Վարչ. Բ / Տ օփառ / Բաճկանակ \	25	1.400	ձեռք
Կտուս	35	20.840	կարտ
Երևարթիչ	4	4.080	տառ
Բոյլ թիւ	2	479	թղթա
Սև կտուս	17	10.581	կարտ
Պարիկ կտուս	90		
	176		

Միամասնակ Գանձարուների մէջ ալ ժամագէտի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ նկատելով, Գանձարուները հրապարակ է թւ. Մանեանին, աշխատակցելու իրեն, իբր մասնագէտ օժանդակ. ինչ որ յարգելի բժիշկը սիրայօժար կերպով կատարած է:

Գ. Ն. Գ. Ա. Պ. Ե. Տ. Հ. Ա. Ս. Ք. Է. Լ.

ՄԵՐԴՁՈՒՌ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՆՊԱՏԱՄ. ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“Ա. Ս. Թ. ՈՒ Ի Բ. Ը. Ն.”, ՆԱԻՈՎ.

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ի Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի Տեսակ
	Հով	Քանակ	
Պանդէթ	24	3,020	նոս
Չին. Յանկանակ	1	170	»
Սփորակ. Օնոս	265	38,160	սոսփ
Հականեր. »	100	10,000	»
Կոստ	13	10,236	կարտ
Կոշիկ (զործած)	100	5,000	զոյզ
Կոշիկ նոր	1	60	»
Պարիկ կտոր	60		»
Գործածուած պարիկ	9	2,354	իզրոս
Վերադրու ազատ.	2	70	նոս
Վերադրու կանցի	1	115	»
Յանկակի կոտ	2	600	»
Հագուստացու	8	1,423	կարտ
Թանկեր կտոր	4	973 1/4	»
Գանաւոր կտոր	1	2,000	»
Կոշիկ. իրեր	1		
Դերբուշք	61		
	658		

Ապա զիմելով Երրոպայի Օգնութեան Կոմիտէին, Գանձարուները յաջողեցաւ, վերջի անգամ բլաւով, Պետական Գանձարանէն ստանալ, համաձայն յետագայ գրութեան Ա. Ո. 16, 691.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

9 Յունիս 1920

Յարգոյ Տիարք,

Հաճոյքն ունիմ հաղորդելու որ Հայ Փախա, Հազուսանկէնի Ֆրենտի զիմուր, Ապրիլ ամսուայ ծախքերու հաշույն Գանձարանէն նուիրատուութեան մասին՝ նկատի առնուած է Երրոպայի Օգնութեան Պետական Կոմիտէի երեկուայ նիստին մէջ, և որոշուած է յանձնարարել Գանձարանին որ Ա. Ո. 16, 691-ի նուիրատուութիւն լինի Չեր Ֆրենտին՝ Ապրիլի հաշուոյն:

Նկատի ունիմ, որ նախորդ հաղորդագրութեան մը մէջ թելագրուած է, որ նուիրուելիք գումարը կարող է բլաւ Ա. Ո. 24, 057. բայց ըսնի որ Ֆրենտը Ապրիլի հաշիւները փակած ժամանակ առ ձեռն ունի Ա. Ո. 7, 298-ի կշիռ մը, հասկնալի է որ կարելի չէ Գանձարանին յանձնարարել որ և է գումար որ ծախուած չէ:

Տարօք Պրոքք

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Այս թուականէն յետոյ, զմտախարար, Գանձարուները հակառակ իր զիմուսներուն չյաջողեցաւ Պետական Գանձարանէն Ա. Ո. 1 առ 1 ի հաշուոյն ո և է նուիրատուութիւն ստանալ:

**ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ**

24 Յունիս 1920

Յարգելի Տիարք,

Եւրոպայի Օգնութեան Պետական Կոմիտէն, կը հրահանգէ ինձ յայտնել Ձեզ, որ որովհետեւ այժմ Գանձարանը շատ փոքր հաշուեկշիռ մը ունի արամաղբելի Ա. Ո. 1 առ 1-ի նուիրատուութեան համար, կարելի չպիտի լինի այլ ևս նոր դիմումներ նկատի ունենալ, արուած ըլլալով որ պատրաստի հաշուեկշիռը նոյն իսկ չի բաւեր արդէն ստացուած դիմումներու : Պատրաստի գումարներու հաշւոյն Գանձարանէն նուիրատուութիւն կարենալ ստանալու հարցը խնդրոյ տակ լինելով, ապագային պիտի տեղեկացուի թէ հնարուոր է արդեօք նոր դիմում թէ ոչ :

**Տօրօ՛րէ Պրոքթ
Ք Ա Ր Տ ՈՒ Վ Ա Ր**

Յառաջ տանելով իր առարման գործը, Յանձնաժողովը յաջորդաբար ղէպի Հայաստան ուղարկեց « Քօյնա », « Սի-Սէրփրենթ » և « Անթիկոն » շոգենտներով հետեւեալ իրեղէնները :

Տիար Գրիգոր ՔԱՄԻՐՈՂԵԱՆ
Պատ. Գանձարան

Տիար Մ. ՊԱՆՈՒՆԵԱՆ
Քարգազակ

Գ Ն Գ Ա Պ Ե Տ Հ Ա Ս Ք Է Լ

ՄԵՐՁԱՌՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՊԱՍՏԱՄ ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒՄ

“Ք Յ Ե Ա,, Ն Ա Ի Ո Վ

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ		Քամակի	
	Հակ	Քամակը	Ցեսակը	
Աւագի պարկ	50	100,000	Հաս	Ուղարկուած Անգլ. Հիւպատոսի հաս. քէն
Կռիկ կարկու թէլ	1	20	տուգին	
Կաշի	31	19,258	լիպրա	
Գնդորայք	17			
	99			

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԻՊԱՏՈՍԻՆ — ԲԱԹՈՒՄ

“Ս Ի Ս Է Բ Փ Ը Ն Թ,, Ն Ա Ի Ո Վ

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ		Քամակի	
	Հակ	Քամակ	Ցեսակը	
Պլանքէթ	8	664	Հաս	տուգին լիպրա կարա
Կարի թէլ	6	2,622		
Բրդէ թէլ	3	360 ^{1/2}		
Ֆլանդրէթ	10	24,281		
Գնդորայք	1			
	28			

Գ Ն Գ Ս Պ Ե Տ Հ Ս Ս Ք Է Լ

ՄԵՐՁԱՌՐ ԱՐԵՆԵԼԻՔԻ ՆՊԱՍՏԱՄԻ ԿՈՄԻՏԷ — ԲԱԹՈՒԹՅՈՒՆ

“ Ա Ն Թ Ի Կ Օ Ն ”, Ն Ա Ռ Ո Վ

Ի Բ Ի Ա Ն ՈՒ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի
	Հակ	Քանակ	Տեսակը
Առաջի դարձ	21	42,000	Հաս մարտ
Երբէ թել	4	107 ¹ / ₂	
Կաշի	393	29,470	
Վերստի վորձիք	1		
	419		

Չստանալով ոչ մէկ տեղեկութիւն « Ասիւրիւն »-ով զրկուած 61 անտուկ զեղորայքի մասին և սարակուսելով անոնց հասած ըլլալուն՝ Յանձնախումբը հետեւել նամակով զիմնց Հ. Հ. Խնամատարական Նախարարութեան թժշկա - Խանիխարական Բաժնին:

Մանչեսթր 9 Սեպտ. 920

Ողբի Հայրենակից

Կովկասի Հայ կարօտեալներու՝ համանարակներու և ուրիշ հիւանդութիւններու զէմ պաշտպանութեան ու զարմա - նուով համար, Յանձնաժողովս այլ և այլ հարկուոր զեղորայքի անտուկներ զրկած էր 3-4 ամիս առաջ Բաթում, Անզլ. Հիւպատոսին, պայմանաւ որ նա Չեզ ուղարկէ բոլորը՝ Չեզ հսկողութեամբ Հայ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ տեղական պէտքի համեմատ, բաշխէք հարկուոր զեղերը Հայ Թիշկներու:

Յանձնաժողովս թեւադրութիւն եղած էր սոյն զեղ - րայքը կովկաս զրկել, նոյն իսկ Արտաքին Գործերու Նախարար Լորտ Գրըզընի կողմէ, և դարձեալ նոյն Նախարարութեան բարենհմութեամբ է որ շոգենա գտնուեցաւ և թոյլատուութիւն տրուեցաւ արտասահման ուղարկելու, այնպիսի զեղորայք, ինչպէս քինին (Quinine) մեծարանակ, որոնց արտահանումը արգիւրուած է և պէտք կայ յատուկ արտանագրի երկրէ դուրս հանելու համար:

Տրուած այս պայմաններու մէջ Յանձնաժողովս ուրիշ միջոց չունէր այս զեղորայքը Հայ Հանրապետութեան փո - ղովրդի ծայր աստիճան կարիքին հասցընելու՝ եթէ ոչ Անզլ. Կառավարութեան և իր Բաթումի Հիւպատոսին ձեռքովը զորձել, այլապէս չէր կարելի:

Յուսով ենք որ մինչև թուական Չեր ձեռք հասած են սոյն զեղորայք, սակայն Չեր կողմանէ ստացական գիր չու - նենալով, տարակոյսի մէջ ենք:

Հանեցէք իսկոյն զրել մեզ թէ, ընդունած էք, և եթէ չեն հասած Չեր ձեռք, անմիջապէս զրեցէք Բաթում Անզլ. Հիւպատոսին, որպէսզի Չեզ տեղեկացնէ թէ քնչ պատճառով յապաղած է ուղարկուիլ: Անշուշտ կը զրէք թէ այս զեղ - րայք գնուած են

Armenian Refugees Clothing Fund
COMMITTEE MANCHESTER

և մեծ մասով Հայերու նպաստած զբամով հոգացուած են և թէ յատուկ թոյլատուութեան և ապահովութեան համար պէտք եղած է Անզլ. Կառավարութեան միջնորդութեան, որու հա - մար մեծապէս երախտապարտ ենք:

Ի զիմաց Յանձնաժողովի
Ասենաղոյի՝ Գ. ՅԵՆՏԳՍԻԱՆ

Այնուհետև սակայն, երկար ժամանակ, 1920 Նոյ-1921 մայիս, յաջորդաբար Կովկասի մէջ տեղի ունեցող բազաբախան իրադարձութիւններու հետեանքով (Թուրքերու արշաւանք, բազաբախան փոփոխութիւններ, բազաբաղիական կռիւ Հաւ յաստանի մէջ թէ վրաստան) անկարելի լինելով ստանալ ո՛ր և է անդկելութիւն այդ վերջի շոգեհուներով ուղարկուած ապրանքներու, Հայաստանի, Կովկասի կացութեան և նոյն իսկ Ֆրնտի ներկայացուցչի կենդանի կամ ուր գտնուելու մասին, Յանձնախումբը որոշեց դադրեցնել ո և է առաքում զկտի Կովկաս և սպասել մինչև որ պարզուի կացութիւնը:

Դ.

Գէտի Կովկաս առաքումներու դադրեցումը որոշելէ յետոյ, Յանձնախումբը նկատի առաւ ուրիշ վայրերու մէջ օգնութեան կարօտ Հայ որբերու և փախստականութեան դրութիւնը, և գտնելով որ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան հսկողութեան տակ գտնուող որբանոցները արժանի են ուշադրութեան ստնուելու, արուած բլլալով այդ հիմնարկութեան ներկայիս ունեցած պիւտճէի անձկութիւնը, հետզհետէ աւելացող որբերու և կարիքներու հանդէպ, որոշեց՝ օժանդակել Հայ Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան հսկողութեան տակ գտնուող Որբանոցներուն, մինչև Ա. Ռ. 5,000 ի չափով, և փութաց հաղորդել այն որոշումը հետեւեալ նամակով.

Մասնէսթր, 1921 Մայիսի 3

Պատ. Վարչութիւն

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան

ԳԱԼԻԿ:

Իրենայարգ Տեսարբ,

Կովկաս սարուստանոց հայ փախստականներու զգեստեղէն հայթայթելու նպատակով կազմուած և Անգլ. իշխանութեան վաւերացուած և հակակշռուած Յանձնաժողովս իր մայիս 2ի նիստին մէջ միաձայնութեամբ հետեւեալ որոշումը կայացուց.

Հաղորդել Հ. Բ. Ը. Միութ. Վարչութեան ի Փահիրէ թէ Յանձնաժողովս պատրաստ է նորա արամաղբութեան ներքև դնել 5,000 անգլ. ոսկու արժողութեամբ զգեստեղէն և այլն (որուն մէջ պիտի պարունակուի 800 անգլ. ոսկու չափ արժող կոշիկ այլ և այլ չափերով, որ արդէն իսկ պատրաստ կը գտնուի միջերուած): Իսկ այն պարագային որ Ընկերութեան ղեկավարութեան տակ ստիպողական կարիք զգեստեղէնէ ու կոշիկէ զատ, տարբեր նիւթերու, Յանձնաժողովս յանձն կ'առնէ այս գումարին մէկ մասն ալ ատոնց հայթայթման յատկացնել: Միւր այս նուէրին միակ անհրաժեշտ պայմանն է որ Ընկերութեան որբան կարելի է կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Յանձնաժողովիս պիտի տեղեկագրէ մանրամասն զրկուելիք նիւթեղէններուն բաշխումը, ընդունողներու թիւը, տեղիքը, արուած նիւթեղէններու քանակը, արժէքը և այլն, և իր բոլոր բաշխումներուն ընկալագիրքը պիտի ունենայ ի ձեռին ի հարկին ենթարկելու համար վերադիւրսութեան:

Այս պայմանը որ յամենայն զէպս ցտակալի է ազգովին հաւարուած գումարներու զորձաձութեան ամէն կտակածէ կամ վարկածէ ազատ կացուցանելու համար, մեզի համար կրկնուպէս անհրաժեշտ է, որովհետև Անգլ. Փանձառան կարեւոր

բաժինով մը նպատան ալ միացած ըլլալով մեր հանգանակութեան, Անգլ. իշխանութեան համարատուութիւն կը պարտինք, ու անոնց հակակշիռն ենթարկուած ենք, հետեւաբար ծանր պատասխանատուութիւն ստանձնած:

Մեամբ յարգանք

Ի պիմաց Յանձնաժողովի

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

Ա Տ Ե Ն Ա Պ Ե Տ

Որու ի պատասխան Յանձնաժողովը ստացաւ հետեւալ գրութիւնը.

ՀԱՅ ԲԱՐԵՎՈՐՆՅԱԿԱՆ
ԸՆԿԸ ՄԻՌԻՔԻԻՆ

19 Մայիս 921

N. 16999

Մեծայարց Տ. Տ. ՏԵՌՊԼԷՔԻԱՆ

Ատենայեան Հայ Փախտական, Հանդիմանողներ Պատ.
Յանձնաժողովին

ՄԱՆՉԼՍՊԻՐ

Տխար Ատենայեան,

Հանոյքն ունեցանք ստանալու Ձեր Յ. ամսաթիւ նամակը, որով կը հազարդէք Յանձնաժողովիդ որոշումը, Միութեանս արամադրելու 5,000 անգլ. ոսկի արժողութեամբ զգեստեղէն և կոշիկներ, և ի հարկին, տարբեր իրեղէններ ալ ևթէ անհրաժեշտ պէտքը ցոյց տրուի:

Ժողովս խորին երախտագիտութեամբ կ'ընդունի այս նուիրատուութիւնը, որ ժամանակին կու գայ զգալի պէտք մը լրացնել, և բոլոր զմեզ հարկաւոր կարիքները հետզհետէ կը

շեշտուն քաղաքական ու կրօնական դժբախտ հանգամանքներու բերմամբ:

Քանի որ թոյլ կու տար ժողովիս Ձեզի թելադրանքներ ներկայացնել, պիտի խնդրէինք մասնաւորապէս Միութեանս արամադրել մեր կիլիկիան Որբանոցներուն մէջ պատսպարուած շուրջ 1000 երկսեռ որբերուն հաստատուն կոշիկ, 6-16 տարեկանի, 500 ոսկի մատամբու և քապոզ, 200 ոսկի սուան, 500 ոսկի պորոցական զրասեղաններու համար, և կամ քակուած զրասեղաններ, 2-3 չափով, 400 ոսկի զընեական պիտայքի համար, 600 ոսկի լոգարանի վերաբերեալ ատոջկապահիկ ատարկաներու համար և 1000-1500 բուրդ պլանքէթ:

Աւելորդ է ըսել թէ իւրաքանչիւրին համար պիտի փութանք Ձեզի ներկայացնել կարելի ամէն տեսակ վտերազիրներ, ստացական, բաշխման ցուցակ, ևն: Իւր կրնաք բացարձակապէս ապահով ըլլալ որ Ձեր ընելիք գոհողութիւնը պիտի օգտագործուի իմաստուն եղանակով և լաւագոյն նպատակին համար:

Անգամ մը եւս յայտնելով Ձեզի մեր շնորհապարտ զգացումները և ակնդէտ սպասելով Ձեր նորագոյն զեկուցումին:

Խորին յարգանքով

Ի պիմաց Հ. Բ. Բ. Միտրեան

Կնիք.

Գործադիր Ժողովի

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԳԱՆՉԱՊԵՏ

Այս նամակի հիման վրայ Յանձնաժողովը յաջորդաբար « Ամբըն » և « Խրդին » շրջանաւերով ուղարկեց հարկ եղածը.

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԿՆԻ ԸՆԴՀ. ՄՌՈՒԹԻՒՆ — ԳԱՀԻՐԷ
 “Ս.Մ.Ս.ՐՆ.Ս.,” ՆԱՌՈՎ.

Ի Ր Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ		Քամակի ճեսակ
	Հտկ	Քամակ	
Կոշիկ կանոցի	16	1825	ԳՊԳ
Կոշիկ սպամարգաս	6	400	»
Կոշիկ սպու	6	634	»
Պլանդեթ	30	1500	Հատ
Սպիտակ կոտու	5	374	Ճրտր
Սուան, բարձի կրես Գնդասեղ	5		
	68		

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԿՆԻ ԸՆԴՀ. ՄՌՈՒԹԻՒՆ — ԳԱՀԻՐԷ
 “Ի Ի Ր Պ Ի Ն Ս .” ՆԱՌՈՎ.

Ի Ր Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ		Քամակի ճեսակ
	Հտկ	Քամակ	
Քաղաթ	17	15,480	Հատ
	17		

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԿՆԻ ԸՆԴՀ. ՄՌՈՒԹԻՒՆ

3 Հոկտ. 921

N. 17844

Պատ. Հայ Փոստատականներու.

Հանդերձեղէնի Յանձնախումբ — ՄԱՆՉԷՍՐԻ

Յարցելի Տեղորդ.

Հանդըն ունինք հաստատելու մեր 13 Սեպտ. ամսաթիւ նամակը, որով փութացինք Ձեզի հազարդիւ թէ 68 հակերը հասած են:

Ռւրախ ենք ներկայիս աւելցնելու թէ այդ հակերը մնովթար ընդունուած են Միտիմանս Կեղր, Մթերանոցին մէջ, և ատոնց մարտի և փոխադրութեան համար ծախք եղած է Անգլ. ոսկի 313.8.6. սակայն յուսալի է որ վճարուած մարքատուրքը աւելի բան 250 անգլ. ոսկի, պիտի կրնանք ետ առանալ. այդ մասին զիմուքներ կատարած ենք պէտք եղած տեղը, ցարդ Ընկերութեան շնորհուած մարագերծումի պայմանաժամին երկարածգումը խնդրելով:

Այժմ կը պատրաստուինք այդ զանազան իրեղենները, զլիտաւորարար կոշիկ, զլանքէթ և քապով, իրենց նպատակին յատկացնել, անմիջական առաքումները կազմակերպելով, որու մասին ևս պիտի հազարդենք Ձեզի նորագոյն տեղեկութիւններ:

Ստացանք նաև Ձեր Սեպտ. 10 ամսաթիւ նամակը և ներփակ 17 հակ քապովի հակերուն նուազամասը և հաշուեցոյցը: Այս մասին ևս պիտի կրնանք թերեւ զրել Ձեզի բանի մը օրէն:

Անգամ մը ևս կը յայտնենք մեր շնորհապարտ զգացումները Պատ. Յանձնախումբիդ այս վեհանձն նուիրատուութեան համար, որ շատ պատեճ ժամու կը հասնի, յօգուտ որբերու և աղէտեալներու:

Խորիկ յարգանքներով
Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միտրեան
Գարծադիր ժողովի
ԱՏՏԵԱԳՊԻԲ ՓՈՆ-ԿԱՆՉԱՊԵՏ

Կնիք

Համաձայն Յանձնախումբի որոշման, որով Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան արամադրուած գումարը Ա. Ո. 5000Ի պիտի հասնէր՝ այս երկու շրջանակերով ուղարկուած իրեղէններու արժէքի գումարը՝ յարակից ծախսերով միասին (Նաւազին, ապահովագրութիւն) Ա. Ո. 3152. 10. 1 եղած բլլալով մի Յանձնախումբը առանձին չէքով մը Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան փոխադրած է նաև Ա. Ո. 1847. 9. 11:

* *

Հ. Փ. Հազ. Յանձնախումբը տեղեկանալով Էջմիածնայ Մայր Աթոռի գանուած անուկ և աննախանձելի դրութեան, որոշեց փոխադրել Ն. Ո. Օծովեան, Ա. Ո. 1000, Լորտ Մէլքըս Ֆընտի Հայաստանի Կերկայացուցիչ Գեր. Մը. Հարբըրտի միջոցաւ, զործածուելու համար Մայր Աթոռի կողմէ բարենպասակ ձեռնարկի:

* *

Նաև ստացուած տեղեկութեանց համաձայն Եսօր - էլ - Օմարի փախստականութեան մէջ գանուած որբերը չափազանց կարօտ և անմխիթար դրութեան մէջ կը գտնուին. Յանձնա-

խումբը Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Բարիգի Կեդրոնին միջոցաւ, արամադրեց Ա. Ո. 5000. - յատկացուելու համար այդ որբերու հագուանդէն ի կարիքին:

* *

1921-ի Մայիսի Ֆընտի ներկայացուցիչ Տիար Է. Քաջունի, հեռագրով կը յայտնէր իր թուարկ գտնուիլը, ուր հասած փախստականութեան դրութիւնը պարզելով կ'առաջարկէր օգնել:

Յանձնախումբը ընդ առաջ գնալով ստաջարկութեան 4 ամուսայ ընթացքին յաջորդաբար փոխադրեց թուարկ, իր Կերկայացուցչին Ա. Ո. 4000. - որը զործածուած է Հայաստանէն այնտեղ հասնող 7000 փախստականութեան Բժշկա-սանիթարական, հագուանդէնի և կօշիկի կարիքներուն, բառ կարելուոյն:

1921 Յուլիսի վերջը Յանձնախումբը նկատի ունենալով Ֆընտի զուժարներու սպառումը, հեռագրով հրահանգեց Տիար Քաջունիին վերջացնել թուարիցի և Հայաստանի զործունելութիւնը և վերադառնալ Մանչէսթըր, յանձնարարելով միաժամանակ որ Ֆընտի պարտատի ունեցած իրեղէնները փոխանցէ Ամերիկեան Կոլաստամասոց կոմիտէին, բաշխուը շարունակելու Ֆընտի անունով:

Ե.

Մինչ այս մինչ այն կովկասի կամ աւելի ճիշտը Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները վերական և Ֆրանսի Հայաստանի ներկայացուցչութիւնէն, Լօրտ Մէլլըս Ֆրանսի ներկայացուցիչ Մը. Հարբըրտէ և այլ արժանահաստ ազրւորներէ տեղեկանալով որբերու, և յատկապէս պետական խնամքի տակ զտնտաններու, ողբալի կացութիւն և անոնց կարիքի մասին, ֆանձնարումը սկսաւ իր մնացած պիւտճէի ներածի չափով գնում ընել և ուղարկել կովկաս Լօրտ Մէլլըս Ֆրանսի ներկայացուցիչ Մը. Հարբըրտին, բաժանուելու համար հայ որբերուն, յատկապէս ուշադրութիւն զարձնելով ուղարկելու պլանըէթ, օճատ, կտորեղէն, կոշիկեղէն և թիչ բանակութեամբ աննղեղէն:

Այս կերպով ուղարկուած է

Վ.Ե.Ր. Հ. Ո. ՀԱՐԲԸՐՏ — ԲԱՔՈՒՄ-ԵՐԵՒԱՆ

“ԲԱՐԻՕԼԻՒՍ,, — ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ.

Ի Ր Ի ԱՆՈՒՆ	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի Տեսակ
	Հակ	Քանակ	
Փափոթ Թէլ Գերձան Շաքար	80 4 1 157	30,000 185 1/4 180	Կարս օխտ տուղի զարկ
	192		

Վ.Ե.Ր. Հ. Ո. ՀԱՐԲԸՐՏ — ԲԱՔՈՒՄ-ԵՐԵՒԱՆ.

“ՊՐԷՍԻՍԱ,, ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ.

Ի Ր Ի ԱՆՈՒՆ	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի Տեսակ
	Հակ	Քանակ	
Քարթուք սևա Փէլ Սուճաթ Մէշտափոշի Կոշիկեղէն և նազուտ. Նաւեր Չնգն. նազուտեղէն	100 85 85 8 2 1		
	281		

Վ.Ե.Ր. Հ. Ո. ՀԱՐԲԸՐՏ — ԲԱՔՈՒՄ-ԵՐԵՒԱՆ.

“ԿՐԱՅ,, — ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ.

Ի Ր Ի ԱՆՈՒՆ	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի Տեսակ
	Հակ	Քանակ	
Սև կտոր	1	1727 1/2	Կարս
	1		

ՎԵՐ. Հ. Ո. ՀԱՐՔԸՐՏ — ԲԱՌՈՒՄ-ԵՐԵՒԱՆ

«Փ Ա Վ Ի Ս., Կ Ա Ի Ո Վ»

Ի Բ Ի Ա Ն Ո Ւ Ն	ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ		Քանակի Տեսակը
	Հտի	Քանակ	
Չուս	189	2000	Նա
Պլանդեթ	40		
Չուս	1		
Կոշակ գործեր	1		
	241		

Վերջապես 1922 մայիսի 22 - ին իր 68րդ նիստին մէջ Ֆրնտի Բանձնախումբը նկատի ունենալով զուարնորու սպասած լինելը, միաձայնութեամբ որոշեց Ա. վերջ օալ Ֆրնտի գործանութեանց, և բոլոր ծախսերը վճարել վերջ Ձապած պատրաստի զուարը եղող Ա. Ո. 2300 - ն յատկացնել կէս օտ կէս Գահիրէի Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան և Լճանի Լճա Մէլըս Ֆրնտին, պայմանաւ որ այդ զուարնոր պէտք է գործածուին այնպիսի նպատակի, որոնք համապատասխան լինեն Հայ Փախտ. Հագուստեղէնի Ֆրնտի կազմութեան նպատակի և գործունէութեան հետ:

Բ. Ենորհակալութեան քուէ Ֆրնտի պատուակալ Հալուակալ Վճն և Կրէկ հիմնարկութեան:

Գ. Ենորհակալութեան քուէ Բանձնախումբի գործունէութեան երկու սիւները եղող Ատենակա Տիար Տէօվէթեանի և Փատ. Գործավար Մր. Ճ. Ո. Հուայթի:

Ինչպէս վերոյիշեալ ցուցակներէն կ'երևայ, Բանձնախումբը ուղարկած է ընդամենը 3949 հակ կամ սնտուկ, որոնցմէ 3864ը զէպի Կովկաս. իսկ 85ը Գահիրէ Հայ Բարեղ. Ը. Միութեան:

Կովկաս ուղարկուած 3864 հակերէն 3043ը Մերձաւոր Արեւելի նպատամատոց Կոմիտէի անուան և հասցեկն ուղարկուած են, 715ը Լճա Մէլըս Ֆրնտի ներկայացուցիչ Վեր. Հարըրտի անուան և 106ը Ն. Վ. Բաթումի Բրիտանական Հիւպատոսի անուան:

Գործախարար Բանձնախումբի կողմէ Կովկաս ուղարկուած իրեղէններէն մաս մը, շէն հասած Հայաստան ըաղարական անցքերու հետեանքով. այսպէս

ա. «Քոյե» շոգեմաւով ուղարկուած 99 հակերէն 17 սնտուկ զեղորայքը, որ Անգլ. Հիւպատոսի անուան ուղարկուած էր, կը հասնին Հայաստան. սակայն 82 հակը, թուրքերու կողմէ Ալեքսանդրօպոլի զբաւան և Հայաստանի խորհրդային զանաւրուն հետեանքով Հայաստան փոխադրել անհնար լինելով՝ Վրաց նախկին կառավարութեան կողմէ թիֆլիս վար կանուի, և - թրանզիթի իրաւունքը կորսնցուցած լինելուն պատճառով Զրաւար Սեպուհի հրահանգով Տիար Գ. Սահակեանի կողմէ վաճառուելով փոխադրուած մասամբ կը յատկացուի փոխադրութեան և ուրիշ ծախսերուն և մասամբ կը վերադարձուի Մանչեսթր:

բ. Վրաց նախկին Մենշիկեան կառավարութիւնը Բաթումի մարտատան մէջէն կը վերցնէ « Սի Սեփրնի » նաւով ուղարկուած կարի թելերէն 2 սնտուկ ինչպէս նաև «Անթիկոնով» զրկուած կաշիներէն 5. կապ:

գ. Վրաց ներկայ խորհրդային իշխանութիւնը զարձակ Բաթումի մարտատունէն կը վերցնէ « Անթիկոն » նաւով զրկուած ապրանքներէն 388 կապ կաշի, 4 հակ բրդէ թել և 1 սնտուկ զեղական պիտոցը:

դ. իսկ « Սիթի օվ Ոքսֆոր » ով ուղարկուած 162

հակերէն միայն 160ը Ռաթուս հասած լինելով կորուսած է 2 հակ:

Բուր այս զբառուած ու պակաս իրեզններու վաւերազրեբը ի ձեռն ունենալով Յանձնախումբը խտտօրէն թէ իր և թէ ուրիշ հիմնարկութիւններու միջոցաւ ամէն միջոց ձեռք առած է իրերը նշանութեամբ, եթէ կը ման, և կամ փոխարժէքը կարենալ զանձելու և նպաստակին զորձածելու համար:

Էջ Յանձնախումբը ուրախ է յայանելու որ այդ զումարները վերագարձնելու համար խտտուած և հաւաստիք ստացած է վերոյիշեալ հիմնարկութիւններէն, այս կերպով իրական կորուստը վերածելով չափազանց աննշան արժէքի, հագին օ՞ 0,25.

Բացի սոյն ծախուած կամ պակասներէն ուրեմն մնացեալ 3380 հակերը ստացուելով զորձածուած են իրենց նպատակին, հետեւեալ կերպով

2301 Հակ՝ ներկայացուցիչ Տիար Քաջունիի միջոցաւ մանրամասնութիւնները յաջորդ մասի մէջ,

740 Հակ՝ Լորտա Մէլլըրա Ֆրնտի ներկայացուցիչ Գեր. Ո. Հարքըրտի միջոցաւ. նույնպէս.

278 Հակ՝ Մերձասոր Արեւելի նպաստամատոյց կուսակցի միջոցաւ ուղղակի կամ օրրանոցներու համար փոխանակութեան ձեով,

61 Մատուկ գեղարջը՝ Հ. Հ. Խնամատարական նպաստութեան ձեռամբ:

Ինչ հիմնարկութեան միջոցով և ինչ ձեով ալ բաժանուած ըլլան անոնք, ուղղակի, փոխանակութեան ձեով, բազարի մէջ թէ գիւղերը, Յանձնաժողովը այն հաստատուած համազումն ունի թէ այս բոլորը տրուած են կարիքաւոր Հայ փոխառականին, Հայ Որբին, Հայ ժողովուրդին և հետեւորը լրատէս ծառայած են այն ազնիւ նպատակին, որուն համար սահմանուած և ուղարկուած էին անոնք:

2.

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ՀԱՅ ՓԱՍՍ. ՀԱՊՈՒՍԵՆԳԼՆԻ ՖԸՆՏԻՆ պարտքով

Էղած հաւիրատուութեանց և

անոնց արժէքի, քանի հակ կամ որ հակի մէջ էղած ըլլալու,

հակերու թիւերուն և որ չափեալով դրուած ըլլալու մասին:

ԱՅՈՒՆ ԱԶԳԱՅՈՒՆ ԿՈՒՐԻՍՏՈՒԹ	Տ Ր Ո Ւ Ա Ն Ի Ր	Ա Ր Ժ Է Ք Ը				Քամբ հակ	Հակերու թիւերը	Որ չափեալով դրուած
		Ա.	Ո.	Շ.	Փ.			
Տիարը Հ. կիւրճէրեան	կտու 4500 մեթր	252	—	—	3	539/541	Ֆրեմիա	
Մ. Մարգարեան	Պլանքէթ 600	174	12	—	6	1039/1044	Պարտէ	
	» 200	51	5	—	2	1037/1038	»	
	» 372	123	10	8	4	1033/1036	»	
Բ. Ո. Կերտեան	Խնորս խան կարտ 454	102	3	—	2	757/758	Ֆրեմիա	
Ո. Կոստանեան	Ֆրանքէթ կարտ 13693 ¹ / ₂	667	11	—	11	7/9. 185/192	»	
Ո. Տախաւեան	կտու 1050	51	15	—	2	509/510	»	
Ի. Բ. Զորեան	Ֆրանքէթ 856	50	16	6	1	193	»	
Մ. Թոքսեան	Ֆրանքէթ 1548 ¹ / ₂	89	9	10	2	5/6	»	
	կազարտին 63 ¹ / ₂							
Գ. Մարտեան	կտու 2300							
	Ֆրանքէթ 1253 ¹ / ₂	260	—	—	2	194/195	»	
	կտու 105					199	»	
	Ֆրանքէթ 2665	91	12	7	2	584/585	»	
Ուլի և Պարբեան						586	Պարտէ	
Գ. Ֆրանքէրեան	Ֆրանքէթ 12587 ¹ / ₂	651	19	8	11	135/205	Ֆրեմիա	
Գ. Ֆրանքէրեան	» 1501 ¹ / ₂	77	15	4	1	206	»	
Տիարը Կ. Կ. և Ո. Կոյալարեան	112 ժրար Քափթ	249	16	—	8	531/538	»	
Ո. Գրիգորեան	կապույտ կարտ 1817 ¹ / ₂	109	16	2	3	1045/1047	Սերպիա	
Ի. Զարուբեան	կտու 2400					1/3	Ֆրեմիա	
	Քապթ 20 ժրար	160	1	1	1	4	»	
	Ֆրանքէթ 229					5	»	
	Փոխարկէթ	3164	3	10				

ԱՅՈՒՆ, ԱԶԳԱՅՈՒՆ ՆՈՒՐԱՏՈՒԻ	ՏՐՈՒԱՅ ԻՐ	ԱՐԺԷՔ			Քաղք Հայկ	Հակերու թիւերը	Որ շոգեմատով գրկուած
		Լ	Շ.	Փ.			
	Փոխադրեալ	3164	3	10			
Էջիկեպէլ	Պարճածուած հայուս	10	—	—	1	1445	Սերգեան
Ճօն Տաղարն	Սանք	11	16	—	1	1450	»
Պ. Պերկամայք	Սպ. կտուս 584 հ.	222	8	6	4	1048/1051	Պարսեղ
Լ. Յ. Սիմեան	Հայուսացու 61 ¹ / ₄	30	12	6	1	1445	Սերգեան
Ճօրճ Մոֆիմի	Հայուս	50	—	—	3	1577/1579	»
Պ. Պերկամայք	Սկ կտոր 1058 ¹ / ₂	771	11	4	17	1580/1596	Պերկամայքն
Հայ Տիկանց Միութ.	Կռիկ	49	17	6	1	1627	Սիմի ու Արսիւր
	»	72	14	7	1	1626	»
	»	68	9	10	1	1625	»
Ազնաւորեան Սիլվեստրեան	Սպիտակ կտոր	474	16	4	13	2276/9. 2290/8	Սիմեանքն
Մ. Պապեան	Վերաբնիս 115	181	—	5	1	2505	»
Հայ Տիկանց Միութ.	Կտոր 973 ¹ / ₄	506	2	2	4	2500/2503	»
Տիկ Ս. Կալուսեան	Զնգն. հայուսանք	29	10	—	—	N. 825 ի ձեղ	Պարսեղ
Հայ Տիկանց Միութ. Լուսան	Զնգն. հայուսանք	350	—	—	2	823/824	»
Տիկ. Մանեան	Վերաբն. գործիք	144	—	—	1	2483 ի ձեղ	Սիմեանքն
	»	115	10	—	—	3024 »	Փայեան
Յ. Կանդեկեան	Բրդէ թիկ 524 ¹ / ₂	100	—	—	5	587/590 հ 757	Յորժիս
Տեառք Ճօրճ Կուսման	Գնացանց ապարմուկան 318 տապն	30	—	—	—	N. 8104 ի ձեղ	Անտրեան
Հայ Տիկանց Միութ. Մանչեսթր	Կռիկ փն հ նոր	39	6	—	—	3435 ի ձեղ	»
»	Հայուս	42	15	3	—	3434 ի ձեղ	Պերկան
	Գումար	6464	14	3			

Հ Ա Յ Փ Ա Ռ Ս Ս Ա Կ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Հ Ա Գ Ո Ւ Ս Տ Ե Ղ Է Ն Ի Ֆ Ը Ն Տ Ի

ՄԱՅ 21-ՍԻՐ 10 Հոկտ. 922

Մ Ո Ւ Տ Ք

Նուիրատու թիւներէ:	Գրամով	53611. 9.7
	Ազրանքով	6464.14.3 6,076.3.10
Ն. Վեհափառութեան Բրիւնանակ.	Վանձարանէն	51624.0.0
Գրամատան Տոկոսներէ		1397.5.3

Ե Լ Ք

ԱՊՐԱՆՔԻ	ՀԱԿ	ՈՒՐ- ՈՒՂ.	ԱՐՆՔ
Յրթիխայով	766	Պաթուս	21729.8.0
Պարտէլով	705	"	12153.5.10
Սըրպիտով	141	"	5595.8.2
Սիթի օվ Արտֆորտով	162	"	13943.3.6
ՊէլիքիՎիքնով	176	"	6349.0.3
Աթիւրիքնով	653	"	9834.5.4
		"	147.8.6
Քոյեանով	99	"	2846.9.4
Ուի Ալիքիքնով	28	"	2426.7.9
Աթիլիցանով	419	"	3596.3.10
Ամբանով	68	Վահիքէ	2589.3.10
Խարպիտով	17	"	369.3.3
Քարնիօլիտով	192	Երեան	1189.6.6
Պրէսիտով	281	"	1125.3.7
Կրացով	1	"	221.8.4
Փաւիտով	241	"	4602.7.8

3949

88722.19.8
1521.7.5
6026.8.3
1116.19.11
739.18.5
194.7.5
700.0.0

- Հակ կապիտ
- Կառուցիք
- Ազրանքագրութեան
- Տեղական փոխադրութեան
- Ճանապարհամասիս Ե. Քաշունիքն
- Ռանիկ Ե. Քաշունիքն
- (Խանկան Կոչո. Պանքիկ Տիար Ե. Քաշունիքն միջոցաւ
Հայաստանի և Կովկասի մէջ փոխադրութեան, աշխուժի
և ուլ ծախսերու համար
- Պարանկան Կոչո. Պանքիկ Տիար Ե. Քաշունիքն միջոցաւ
Քասիլի Հայ փոխադրանքներուն
- Հայ Բարեգործական Ընդձ. Միութեան Վահիքէ
- Ն. Վիսն. Պոպոս Կառույթի միջոցաւ կապիտ և
Վահիքէ Սմարի Հայ փոխադրանքներուն
- Ն. Մ. Սիմոնիկն վեճափառ Կարապիլիտի Գերաց. Հ. Ս.
Հարքըրարի միջոցաւ
- Միքնաւոր Ալեկիքի Ալեքիլիկան Կարասամաւոց կոմի-
տէն, Բարեգործական նպասակի
- Լոնտոնի Լորս Միքըրս Ֆրնտիկ
- Տարագրութեան, 1400 օրինակ Հաշուաւորութեան գրքի
- Փարս և Հիւսոյի
- Կրնական ծախսերու
- Չանագան ծախսերու

113097. 9. 1

Ա. Ռ.

113097. 9. 1

ՄԱՅ 21-ՍԻՐ 10 Հոկտ. 922

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

□ ○ □

Ա.

Հայ Փափաս. Հայուստեղենի Ֆրնտի գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ կը սկսի 1920 թուի սկիզբները, փետրուարին, երբ իր ներկայացուցիչ Տիար Ե. Քաջանին և «Պրիմիա» նաւով ուղարկուած իրեղէնները կը հասնին այնտեղ:

Հայաստանը, այդ շրջանին, կը ներկայացնէր, մօտ 1,500,000 բնակչութեամբ և մօտ 50,000 քառ. քիլոմէթր տարածութեամբ պետութիւն մը, հետեւեալ սահմաններով. վրաստանի ուղղութեամբ Գալափիբան, Ալալըլայակ, Արտաշան, Քրքական սահման՝ Օլթիի արեւելքէն սկսեալ 1914ի սուսանի սահմանը, Գարաուրիան, Կաղզուան, Օրկոֆ. զէպի Պարսկաստան Շարուր, Մակուի խանութիւն. իսկ Ասրպլճանի ուղղութեամբ Զապուզ (Զանգեզուր) և Ղազախ-Վարվանսարայ:

Լինելով ծովու մակերեսէ 4-6,000 սոր բարձրութեան վրայ, այս երկրամասի կլիման, յատկապէս Կարս-Սարիղամիշ, Ալեքսանդրապոլ, Ղազախ, Կոր Բալազիտ և Զանգեզուրի

Հաշուետուութիւն

չըջանները, սաստիկ ցուրտ է, երբեմն մինչև — 30° — 35° սս-
տիճան, և սակայն ասոզջարար. մինչդեռ մէկ ըանի մասերուն
մէջ ալ, ինչպէս Իզդիր, Էջմիածին, Շարուր, շնորհիւ իրենց
աշխարհագրական դիրքին ու ճանճային կլիմային ամանները
ուսը + 35° — 40° սասիճան և վատառողջ են:

Ինակչութեան մեծագոյն մասը հրկրագործներ են. բա-
զաքներու մէջ միայն, բիչ համեմատութեամբ կան արհես-
տաւորներ և առեարականներ:

Արհեստներն ու էրկրագործութիւնը — շնորհիւ արդիա-
կան միջոցներու բացակայութեան — կը զանաւորեն իրենց նախ.
նական դրութեան մէջ: Վաճառականութիւն, կարելի է բռնել
գոյութիւն չունի, որովհետեւ Պարսկաստանի ուղղութեամբ
Նախիջևանի թափարները, իսկ Բախուսի ուղղութեամբ ալ
Վրացիք արգելք էին:

Քաղաքականապէս Հայաստանը անկախ էր և ունէր իր
նախարարութիւնը, որը պատասխանատու էր բուէարկութեամբ
ընտրուած Խորհրդարանի մը:

Այսու հանդերձ Գաշնակից պետութեանց կողմէ դեռ Հա-
յաստանի Անկախութիւնը ճանաչուած չլինելով, Գաշնա-
կիցներու Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ Գնդապետ Հասրէլը
կարգուած էր, նախ Հայաստանի, և ապա Կովկասի Գերագոյն
Փոմիսէր, և միաժամանակ էր Նախագահ Մերձաւոր Արևելքի
Նպաստամատոյց Կոմիտէի Կովկասեան ճիւղի:

Տնտեսապէս ժողովուրդի կացութիւնը չափազանց ան-
մբխիթարական էր. Էրկրի բնակչութիւնը կազմող այդ
1, 500, 000 և 325, 000-ը փախստականներ էին, սուսահայ
թէ թիւերբահայ, որոնք իրենց կալուածքը, տուն տեղը, ամբողջ
անասնութիւնը թողած ապաստանած էին այդ սահմաններու
մէջ, ուր չունենալով ոչ հող, ոչ գործիք, ոչ կենդանիներ
ստիպուած էին սովանդակութեամբ միայն ապրիլ: Տեղական
բնակչութեանն մտաուորապէս 355, 000 անձեր փախստաէ
նոր վերագործած իրենց ստացուածքներու վրայ, և հարստա-

Տիւրք ՏԻՐԻՍԻԱՆ ԳԻՆԵՆԻՍԻՆԻՆ

(յէջ 6)

Տիւրք Ա. ՓՆՆԱՆԻՆ

(յէջ 6)

բապէս զուրկ օրական ուսեստէ, կենդանիէ, սերմացուէ, սախլուած էր նմանապէս իր կեանքը քարշ տալ օժանդակութեամբ:

Տարիներէ ի վեր կտրուած արտաքին աշխարհէն՝ և շրջապատուած երկիրներէ, որոնք թոյլատու չէին որ ունէ առարկայ Հայաստան մտնէ, Հայ ժողովուրդը, Հայ Փախըստականը անհրաժեշտ և անյագ կերպով կարիք ունէր հագուստեղէնի, դուրսի թէ ներսի, կօշիկի, դեղօրայքի, գործիքի, ապակեղէնի, անօթեղէնի, օճառի:

Այս ողբալի կացութեան առաջ Հայ կառավարութիւնը, տրուած բլլալով իր միջոցներու անբուականութիւնը, Հայաստանի քայտակի դիրքի հետեանքով ներքնապէս և մանաւանդ արտաքնապէս մտահոգուած բլլալը, չէր կրնար առանձինն դիմագրաւել, զարման տանիլ:

Հետեարար՝ այդ օրը օրին ստանալիք օժանդակութեամբ ապրող փախստականութիւնը, ինչպէս նաև տեղացի կարօտեալները և մօտ 20,000 որբեր կերակրելու, զանոնք հագուեցնելու և խնամելու հոգսը ստանձնած էր Գնդապետ Հասքէլը և անոր ղեկավարութեան տակ գործող Մերձուոր Արևելքի նպաստամատուց կոմիտէն:

Այդ նպատակով Գնդապետ Հասքէլը և հետեարար Մ. Ա. Ն. կոմիտէն, հաստատած էին Հայաստանի բոլոր կեղրոնական բաղաքներու մէջ, Երևան, Ալեքսանդրօպօլ, Կարս, Ղարաբաղիտէ և այլն, ներկայացուցչութիւններ, իրենց՝ փախըստականական, որբանոցային, արհեստանոցային, ֆինանսական, փոխադրական բաժիններով:

Հայ ժողովրդի ֆիզիքական — տնտեսական գոյութեան այդ նոյնամտային շրջանին վրաստանի միջով դէպի Հայաստան ապրանք ներածելու իրաւունքը ձեռք բերելով և երկար ժամանակաշրջանի մը համար, մինչև որ Հայ ժողովուրդը ի վիճակի բլլայ իր տնտեսական դրութիւնը շակելու Հայաստանին ալիւր, կաթ, բնդեղէն, հագուստեղէն, կօշիկեղէն հայթայթելով

Բերձ. Արեւելքի նպաստամատոյց կոմիտէն նախաինձմական դեր կատարեց Հայ ժողովուրդին, որու հանդէպ միայն յարգանք և երախտագրտութիւն կարելի է արտայայտել:

Գնդապետ Հասրէլի և անոր զեկավարած հիմնարկութեան մէջ փախստականութեան կարիքներով զրազուող մասն էր փախստականական թաժանմուճըրը, որու զլիաւորը կենթարկուէր շրջանի զեկավարին:

Իսկ Հ. Հանրապետութեան մէջ թնամատարական նախարարութիւնն էր այն վարչութիւնը, որ կը զեկավարէր փախստականութեան պարենաւորման, և այլ հոգսերը:

Բ.

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետութեան Թնամատարական նախարարութեան վիճակագրութեան, 1920 թուի սկիզբները Հայաստանի սահմաններուն մէջ, փախստականութիւնը կը հաշուուէր 324, 247 անձ, որոնցմէ 284, 947ը Արեւմտահայեր էին իսկ 49, 300ը Արեւելահայեր. ասոնց վրայ պէտք է աւելացնել նաեւ 6000 ի չափ Եզիպիներ, վանի շրջանէն:

Փախստականութեան բնակչութեան զլիաւոր շրջաններն էին.

1. Երևան և իր շրջակայքը	55,000	Արեւմտայ	14,000	Արեւել.
2. Էջմիածին »	22,000	»	30,000	»
3. Կարս »	57,000	»	—	—
4. Ալեքսանդրոպոլ »	115,000	»	2,000	—
5. Ղարաբիլիսէ »	13,000	»	—	—
6. Նոր-Բալայօղս »	6,610	»	2,000	»
7. Գիլիճ »	8,260	»	300	»
8. Գարայակոպ (մատուր)			10,000	»

Բացի այս բուն փախստականութենէն, որոնք բնակարանէ, կալուածէ զրկուած լինելուն մեծ մասամբ օժանդակու-

թեամբ պիտի տարէր, կար և նոյն բնակչութեամբ, կամ աւելի թուով, չբաւարնոր, որոնք թէև իրենց սան մէջ, իրենց կալուածներու վրայ, այնու ամենայնիւ, թուրքերու հետանալէն վերջ միայն վերագրածած լինելով իրենց տեղերը, ապրուստի ո և է մըջոցէ զուրկ էին: Այսպիսի շրջաններ էին Սուրմալուն, Գարալիակազի մէկ մասը, Ալեքսանդրոպոլի արևմտեան շրջանները և Կարս-Սարիգամիշի ամբողջ շրջանը: Կային նաև մաս մը, որոնք հունձրի անբաւականութեան հետևանքով ստիպուած էին օժանդակութեամբ ապրել, ինչպէս Ղարաբիլիսէի, Նոր-Բալայօղի շրջանները:

Այս շրջանները և անոնց մէջ օժանդակութիւն ստացողներու քանակը հետեւեալն է.

1. Երևան	և շրջանը	30,000	անձ
2. Էջմիածին	»	85,158	»
3. Կարս	»	42,849	»
4. Ալեքսանդրոպոլ	»	143,087	»
5. Ղարաբիլիսէ	»	11,250	»
6. Նոր-Բալայօղս	»	31,711	»
7. Գիլիճ	»	11,600	»
	Ընդամենը	355,655	»

Այսպէսով ուրեմն փախստական թէ ոչ փախստական ըլլալով հայ նպաստընկալներու ընդհ. թիւն էր. 692, 902 անձ:

Ասոնցմէ դուրս նպաստ կը ստանային նաև Հայաստանի մէջ ապրող, հետեւեալ բնակչութեամբ օտարազգիներ.

Եւրոպ.	2,877	անձ
Քիւրտեր	540	»
Թաթարներ	81	»
Պարսիկներ	151	»
Ռուսեր	768	»
և արքանոցներէ դուրս գտնուող	13,000	որբեր.

Այս բոլորը գումարելով կ'ունենանք մաս 730, 000 նպաստընկալներու պատկանելի թիւ մը, որ Հայաստանի բնակչութեան մասաւորապէս կէտը կը նշանակէ:

Փախստականութեան վերաբերեալ վերոյիշեալ թիւերը տակաջն, կայուն, վերջնական չէին: Քանի գործերը եկաւ, հունձքը մտեցաւ, անտեսապէս թէ քաղաքականապէս Հայաստանի գրովիներ սկսաւ վատահոսութիւն ներշնչել, այնքան ալ Արտասահման գտնուած փախստականութիւնը սկսաւ զունդ առ զունդ գիմել Հայաստան:

Հայաստանի դուրս գտնուած աշտպիսի փախստականական կեդրոններ էին.

ա) Վրաստանի ու Հայաստանի միջեւ գտնուող Չեզոք Գատին, Գալակիրանէ սկսած մինչև Սատախու, մօտ 4-5,000 փախստականութիւն՝

բ) Թիֆլիս, մօտ 25 - 30,000 փախստականութիւն, արեւելահայ թէ արեւմտահայ,

գ) Բաթում, ուր ոչ միայն Արդուին-Արտանուշի շրջանի 6-7,000 ի հասնող փախստականութիւնը, այլ և ամէն կողմէ թափուած երիտասարդ փախստականութիւն մը ընդամէնը մօտ 20,000 անձ:

դ) Բագու, մօտ 10,000 փախստականութիւն, արեւմտահայ թէ Արեւելահայ

ե) Եամախու, Կուխու, Արեշի, Զաքաթալայի շրջան, ուրաղի հայ շինարար ժողովուրդը չկրնալով այլ ևս տանիլ աւարայէճանեան հարածիչ ուժովմը, մասամբ կամովին, մասամբ անզուկան իշխանութեանց բռնադատութեան տակ զիւզ փոզիւզ կը գաղթէին զէպի Հայաստան:

զ) Հիւսիսային Կովկաս, ուր մօտաւորապէս 20,000 արեւմտահայ և արեւելահայ փախստականութիւն սպաստանած էր 1918ի թուրքական արշաւանքի ժամանակ և որոնք, թափառական ու խեղճ, ակնղէտ կը սպասէին Հայաստան վերադառնալու:

է) Եւրոյ իսկ Պոլիս, Պալքանները, ուսկից ոչ սկսկա թուով անհասաներ, ընտանիքներ, խումբեր և նոյն իսկ զիւզիք (օրինակ Արւստայեկցիք) սկսան քալ Հայաստան:

Այս հասանքներէն մէկ մասը, մասնաւորապէս Եամախու, Կուխու շրջաններըը աւելի կը տեղաւորուէին Սուրբուրուի, Էջմիածնայ շրջանները, Զանգիբասարի մօտերը, կլիմայական յարմարութեան տեսակէտէ, Այս փախստականութիւնը, բոլորն ալ փորձուած, աշխատասէր երկրագործներ՝ սկսան շէնցնել այդ շրջանի ամայացած գիւղերը, հիմեւ նորերը, զանոնք կոչելով իրենց բնագաւառի գիւղի անուններով, վրան աւելացնելով միայն « Կոր » մակդիրը:

Իսկ Թաւցեալ մասը, մեծ մասամբ արեւմտահայեր, աւելի կը հեռեկէին Ալեքսանդրօպոլ, կարս-Սարիղամիշի ուղղութեան, ոչ միայն կլիմայական յարմարութեանց տեսակէտներով, այլ նաև այն պատճառու, որ այդ ուղղութիւնը կը տանէր՝ զէպի իրենց նուիրական բնագաւառները: Սէվրի դաշնագիրը նոր էր ստորագրուած և բոլորը կը սպասէին զէպի Հայրենիք վերադարձի ցանկալի սրտան:

Ետտ սակաւ մաս մը միայն յանձնուտու եղաւ անցնիլ Զանգիբասարի և Եարուրի նոր գրաւուած շրջանները:

* * *

Ըլլայ հանգստի, օժանդակութեան, կամ շարժման մասնակ փախստականութեան կամակերպութեան մէն է Հայրենակցականը: Ու և է շրջանի կամ գիւղի փախստականութիւնը միշտ միատեղ կը բնակի, մէկ գիւղի կամ եթէ այդ հնար չէ, նոյն շրջանի գիւղերու մէջ: Ոչ մէկը կուզէ իր հայրենակիցներէն բաժնուիլ և առ հասարակ ուրիշ տեղացիներու բով ինքզինքը օտար կը զգայ: Այս կերպով, ամէն մէկ շրջանի, գիւղի փախստականութիւն, իր գինուած ու անզէն, ընտանիքաւոր ու ամուրի, հարուստուազրատ, որբու պատաւ անդամներով, բոլորը միասին կը կազմեն, հայրենակցական կապով զոգրուած մեծ գերդաստան մը, որ կ'աղբի ինքնամփոփ, իր հայրենի բարբառով, բարբով ու աւանդու-

թիւններով, Այս հայրենակցական կազմակերպութիւնը իրր ղեկավար և արտայայտիչ ունի ընտրուած ներկայացուցիչներ, որոնք այդ փոքրիկ համայնքի ներքին թէ արտաքին գործերը կը վարեն խորհրդակցարար:

Քիչ չի պատահիր տեսնել, նոյն գիւղի մէջ բնակող զանազան տեղացի փախստականութիւն, որոնցմէ ամէն մէկը, ու և է խնդրի առթիւ ուղարկէ իր ներկայացուցիչը և ունենայ տարբեր տեսակէտ: Հասկնալի է որ իրր ներկայացուցիչ կ'ընտրուին, կամ մէջտեղ կուզան առ հաւարակ, համեմատուար աւելի ճարպիկները, զօրեղները, որոնք իրենց խօսքով կամ ազդեցութեամբ թէ շրջանի փախստականութեան տեղացի ժողովուրդի, հասարակական ու պետական հիմնարկութեանց մօտ ներկայանալի կը հանդիսանան: Գուցէ պատահի երբեմն որ ներկայացուցիչները եղած օժանդակութենէն անհասարկ չափով օգտուին, բայց իրր համայնքի հովանաւորի, առաջնորդի կամ իրաւունքները պաշտպանողի, լուրջայն այդ անհասարակութիւնը ընդունուած է համայնքի բոլոր անդամներու կողմէ: Պէտք է ընդունիլ սակայն, թէ ներկայացուցիչները աւելի յաճախ այնպիսիներ են, որոնք զիս իրենցմէ կը զոհեն ընդհանուրին օժանդակելու համար:

Ամէն մէկ հայրենակցական համայնք, նայած թէ որ շրջանին կը պատկանի, ունի իր ներքին կեանքի փոխ յարարելութիւնները ղեկավարող ուրոյն սկզբունքներ, աւանդութիւններ: Յատկապէս օժանդակութեան գործին մէջ ներկայացուցիչներու, պարզ անհասանելու, որբերու և այրիներու իրաւունքներն ու արտօնութիւնները, նորմաները, ըստ համայնքի կը փոխուին, կան որտեղ, համայնքի հաշուին ստացուած օժանդակութիւնը կը բաժանուի ընտանիքի անդամներու թուի համեմատութեամբ, այսինքն անձի վրայ, կայ որ առանց նկատի առնելու ընտանիքի անձերու թիւը, ընտանիքի վրայ կայ որ ըստ արժանիքի և յաճախ ըստ կարիքի, և հետևարար որբերուն և այրիներուն՝ աւելի, և այլն:

Երբ կարիք լինի տեղափոխուելու, անշուշտ ղէպի աւելի նպատաւոր տեղեր, համայնքի կողմէ նախապէս մէկ քանի ներկայացուցիչներ կ'երթան, կ'ուսումնասիրեն յարմարութիւնները, կը բանակցին որոնց հետ որ անհրաժեշտ է, և երբ որոշուի տեղափոխութիւնը՝ ամբողջը միասին ունենոր, չունենոր, ձեռք, կրիտասարդը, որր թէ այրի՝ համայնքի միջոցներով կը փոխադրուին նոր տեղը: Յանկարծ կը տեսնէք ամբողջ շրջանի զիւղերէն, այսինչ կամ այնինչ տեղացիները, կը քաշուին ուրիշ տեղ:

Առ հասարակ, անշուք կ'աշխատին ազատ զիւղեր վերցնել, առանձին լինելու համար. սակայն երբեմն ստիպուած կը լինին տեղի, բնակարանի, կամ արտատեղիի պակասութեան կամ ուրիշ յարմարութեանց պատճառով ուրիշ փախստականներու կամ նոյն իսկ տեղացիներու հետ միասին բնակիլ:

Պարզ է որ այսպիսի շարժուն կենցաղը, մանաւանդ երբ յաճախակէպ լինի, կը դժուարացնէ օժանդակութեան գործը: Բայց որովհետեւ այս խնդրի մէջ էականը փախստականի յարմարութիւնն է, պէտք է հաշտուիլ և նոյն իսկ բաշտակերել, քանի որ այդ ընթացքով նա ալ ուրիշ նպատակ չունի եթէ ոչ ստեղծել այնպիսի յարմարութիւն որ այլ հետ ուրիշի օժանդակութեան պէտք չառնենայ:

Արդարև ալ՝ Հայ փախստականը անգամ մը որ հաստատուած է ու և է տեղ մարդկայնորէն ամէն ինչ բըսած է իր այդ իտէպիին հասնելու համար:

Ո՞վ չէ տեսնը Հայաստանի մէջ որ, հայ փախստականը առ ի չզօյլ անասունի, գործիքի, մեքենայի՝ ձեռքով, բահով հերկած է ահագին տարածութեամբ հողեր և կամ առ ի չզօյլ բուտարար վարելահողի՝ այրուած, քանդուած տուններու բակերը, փլած սենեակներու յատակը, միջնորմներն իսկ (ըօրիտօր) հերկած է ու ցանած:

Եւ ինչպէս միշտ, այսօր ալ հայ փախստականի միակ երազն է անգամ մը հաստատուիլ իր սեփական հողի վրայ, հալալ աշխատանքի արդիւնքը վայելիլ:

Կա ոչ մտրացիկ է, ոչ ծոյլ և ոչ ալ շահասէր։

Կրքեմն կը յեղյեցուր - այտեղ այնտեղ - թէ փախըստականը արուածը չի հագնիր, կը ծախէ: Ճիշտ է, կը պատահի, բայց արդար ըլլալու համար պէտք է նկատի ունենալ թէ արդեօք բննագատողը, ինք ինչ կ'ընէր, եթէ փախտականի տեղը լինէր: Ծատ անգամ պատահած է որ, արուած ալլուրի օժանդակութիւնը, որը արդէն ինքնին անբաւական էր, օրական կէս լիպրա, և որուն մէկ մասը կը օրուէր իբր վարձը քաղաքէն մինչև գիւղ-փոխադրութեան, ուշացած է շարաթ մը, ամիս մը, նոյն իսկ երկուք, այդպիսի ժամանակ, հայ փախտականը ոչ միայն դաշտերն է կէր խուճրեղով ի խնդիր խրատականը ոչ միայն դաշտերն է և կէր խուճրեղով ի խնդիր կանաչի մը, ոչ միայն ձիւները բանդեր է ատամի տակ կակուղ բան մը դնելու համար, ոչ միայն, ստիպուել է իր ունեցածը, ընդ որս և հագուստը, ծախել պողբուել համար, այլ և յաճախ ստիպուել է օրերով անթիլ մնալ, ահա թէ ո՛ր է հասած եղիր դրութիւնը:

Եւ կամ, նա իր հագուստը փոխանակել է ոչխարի, աւելի շուտ կողի կամ ս և է կենդանի մը հետ, որ իր ապագայ տնտեսութեան կորիզը պիտի կազմէ. նա զտեր է որ աւելի լաւ է բիշ մը աւելի հին, պակաս բան հագնել, քան թէ միշտ օժանդակութեան կարօտ վիճակի մէջ գտնուիլ:

Ենթահիւ թէ իր անհատական ձեռներէցութեան և թէ պետական ու ամերիկեան օժանդակութեան (սերմացու, լծկան, հող) 1920 թուականի ամառը, հայ փախտականութիւնը, կը յուսար թէ վերջապէս պիտի կարենար սեփական անտեսութիւն ունենալ և զաղբիլ ընդ միշտ նպատարնկալի դրութենէն: Ամուսնութիւնները սկսան շատուել և որբանոցներու մէջ որբերու թիւը պակսիլ, որովհետև բազմաթիւ ծնողներ ու ազգականներ այլ ևս տնտեսապէս ապահով զգայով, իրենց

զաւակները կամ ազգականները ետ կը վերցնէին որբանոցներէն:

Տնտեսական ապահովութեան հետ միտմամբնակ Հայրենի Օնախը վերադառնալու հետեանկար, Հայ փախտականութեան մէջ, ստեղծած էր ողորութեան, վերակենդանութեան շրջան մը, որը զբախտարար շատ կարճ տեղաց:

1920 թուի աշնան, նոյն իսկ կարգ մը շրջաններու մէջ դեռ հունձքը չվերցուած, Սեպտ. 12-13ին սկսա թրքական արշաւանքը, Օլթիի-Սարիղամիշ ուղղութեամբ: Հեազհետ Օլթիի, Սուլանլուի, Խորատանի, Սէլիմի, Բէկլի Ա՛մէտի և ապա Կարսի, Մազրաշի, նոյն իսկ Ալեքսանդրապոլի շրջաններու փախտականութիւնը, ինչպէս նաև տեղացի գիւղացիութիւնը, շատ տեղեր, թողուով իր հունձքը, շտեմարանները, նոյն իսկ նախիրը, առանց պարէնի կամ շատ քիչ քանով բաշտեցաւ: զէպի արեւելք, անձրեխ տակ, ցինի մէջէն: 1918 թուականի նման, նորէն Համալուի, Բաշ-Ապարանի ուղիները (շօտէ) լեցուեցան փախտականներով, անանց սայլերով, անձայր թշուառութեամբ:

Անոցմէ մէկ մասը անցաւ Ջալալ-Օղլուով, Ղարաբիլիսէով մտաւ Չեզըր Գատին, և ենթարկուեցաւ կողոպուտի, թշուառութեան: Միտ մասը եկաւ Ապարանի, Ալակեազի, նոյն իսկ Էջմիածնայ շրջանները, ուր դարձեալ հանդիպեցաւ խեղճութեան, ցորտի և սովածութեան:

Ոչ պետութիւնը, ոչ Ամերիկեան նպատամատոց կողմաւն, ոչ տեղացի ժողովուրդը, ոչ ալ այն կողմերը տեղաւորուած փախտականութիւնը ի վիճակի չէին օգնելու այս զբախտացած նորեկներուն, ամբելու այդքան տատապանք:

Ինչ միջոց ունէր ինքը փախտականը, որ այլ ևս իր բախտին էր թողուած: Եթէ նա ունէր թղթաբարձ՝ այդ ոչինչ կը նշանակէր, ոչ որ թղթաբարձով առետուր չէր ընէր. եթէ հետը բերած էր քանի մը փութ ցորեն կամ ալլուր, մէկ երկու ամսուայ ընթացքին կերաւ, հատցուց կամ նոյն իսկ օգնեց

աւելի խեղճին. եթէ ոճէր մէկ երկու կենդանի, ծի, կթան կամ լծկան, ան ալ փոխանակեց հարեան զիւզացիի հետ բանի մը փութ ցորենով, որը անպայման հասաւ. ճարահատ հագուստն ալ փոխեց ալիւրով: Ալ ինչ ոճէր փախտականը: Հող չկար որ հերկէր, լուծը չունէր որ վարէր, սերմ չունէր որ ցանէր, ոչ ալ գործիք՝ եթէ արհեստաւոր էր: Պատահեցաւ որ նա, իր արիւնն ալ ի սպաս դրաւ. ամ մը ալիւրի, պատաս մը հացի համար:

Եւ Աստուած ու ինը միայն զիսն թէ ինչպէս ապրեցաւ նա. ինչ օրեր անցուց...:

Անկէ ի վեր շատ բան փոխուած չէ ի նպաստ փախտականին. ընդ հակառակն դրութիւնը աւելի վառվարացած սպառնալից է դարձած: Ծիշա է Ալեքսանդրօպօլի Հայերու կողմէ ետ ստացումով հայկ. հողամասը թիչ — շատ մեծցած ու մաս մը ժողովուրդ իր տեղերը վերագործած է. բայց այդ հողամասը նոյն իսկ տեղացի ժողովուրդին չի բաւեր: Կարսի դաշնագրով թիչ շատ վտանգութիւն ստեղծուած է, բայց սոված փորին ապահովութիւնը դարման չէ: Հայաստանի մէջ օրական սնունդի, կակուղ բանի մը կարոտ 500.000 նոց բազմութեան գիմաց Ամերիկեան Կոմիտէն կամ Օմանգակութեան օ կ է հիմնարկութիւն 30—40,000 է աւելի օգնելու ի վիճակի չեն: Կառավարութիւնը, ինչքան ալ զոճող, լաւ տրամադրուած լինի հանդէպ փախտականութեանը, միջոցներ չունի:

Այդ պատճառով ալ, քանի ժամանակները յառաջանան, քանի այսօր պատրաստ գտնուած մթերքները սպառին, այնքան պիտի աւելանայ օգնութեան կարիք ունեցողներու թիւը, այդ կարիքի սասակութիւնը. պիտի շարունակուի լուռել այն չտեսնուած, աներեւակայելի կարութեան մասին, որ այսօր կը լսենք և որու համաձայն՝ կեղտոտ լաթեր, ոսկորէ կոճակներ, փողօցի աղբեր, թաղուած դիակներ ուտելու իսկ համաձայնելով հանդերձ, այդ շինարար, պատուական ժողովուրդէն, օրական 30—40ր կը մեռնին անթութեան պատճառով:

Եւ ամբողջ շրջանէ մը, հազարաւորներու մէջէն մասի վրայ համրուելու չափ սակաւաթիւ քանակութեամբ ազատուելէ վերջ, այս մի բանի տարուայ ընթացքին, իր սիրելիներէն ով զիսէ քանի հատի մահուան սկսնաւեան կողմ և զիս իր վրայ մէկ քանի որբերու և այլբիներու հոգատարութիւնը ծանրացող Հայ փախտականը, այսօր ալ, անօթի, մերկ, իր թաց աչքերը այս ու այն կողմ յառած, ինքն իրեն հարց կու տայ.

« Արդ՞օք, արդ՞օք պիտի կրնամ մնալ, ապրիլ մինչև այն օրը, երբ իմ հարազատ, պապենական հօգի վրայ, ոչ որպէս մուրացիկ, օտարական ու արհամարհուած, այլ որպէս սեփականատէր աշխատիմ ու վայելիմ նակարիս արդար վտառակը և ինձ հետ ապրեցնեմ զժբատացածներու այս անպին բանակը »:

9.

Հայաստանի զործունէութեան համար Հայ փախտականական Հագուստեղէնի Ֆրեմտը Միքմաւր Արեւելիի Կոպտոսամատոյց Կոմիտէի նման, իրը զործունէութեան կեդրոնավայր ընտրած էր, մինչև Թուրքերու կողմէ անոր զբաւովը: Ալեքսանդրօպօլը, զլիաուրսակա հետեւալ նկատուեցրեով.

ու. իրը Հայաստանի երկաթուղագծի հանգրոյց, մինչև ուր կու գային ուղղակի Ամերիկեան Կոմիտէի գնացքները, և ուրիշ կարելի էր ուզած ուղղութեամբ, Կարսի կամ Էրեւանի, ուղարկել իրբեր.

բ. իրը վայր մը, ուր շնորհիւ Մ. Ա. Կ. Կոմիտէի բնձնուած յարմարութեանց, կարելի էր առանց ծախսի, տրամադրելու ունենալ պահեստներ, պահակներ և աշխատաւորներ:

Իսկ Ալեքսանդրոսյոյի՝ թուրքերու յանձնուելէն վերջ Ֆրնտի Կովկասի զորձունէութեան կեդրոնավայրը եղած է Երևանը:

Բախումը Ալեքսանդրոսյոյ, Ֆրնտի իրեղէններու փոխադրութիւնը յանձն առած էր Հայաստանի Գերագոյն Փոմիսէր Գնդապետ Հասրէլը և անոր զեկավարութեան տակ զանաւոր Ամերիկեան Կովմաճն: Բայր սպրանքները Բախումէն մինչև Ալեքսանդրոսյոյ կամ Երևան եկած են Ամերիկեան Կովմաճի վագօններով, և իրը վերահսկող (քսիթրօլ) Հիմնարկութիւն Ամերիկեան Կովմաճն ունեցած է առանձին հաշիւ Ֆրնտի ստացած և բաշխած արքանքներու:

Բաւոր տեսակի բաշխումներէ առաջ, զլխաւոր կէտերու մէջ կարծիք անձուած է Ամերիկեան Կովմաճի ներկայացուցչութեան, Անզլ, ներկայացուցչութեան և Հ. Հ. Խնամաւաւրական նախարարութեան ներկայացուցչութեան: Իսկ զինուորական ժառի վերաբերեալ բաշխումներու համար՝ Գլխաւոր Համարակալին վարչութեան:

Իսկ իւրաքանչիւր շրջանի կամ տեսակի բաշխումները լրանալէ վերջ, ժամանակ առ ժամանակ կատարուած բաշխումներու մասին՝ մանրամասն հաղորդուած է Հ. Փ. Հ. Ֆրնտի Մանչէսթրի Յանձնարարութիւն, Ամերիկեան Կովմաճին, Լորտ Մէլքոն Ֆրնտի Հայաստանի ներկայացուցչութեան, Հ. Հ. վարչապետութեան, Խնամաւարական և Բագձական նախարարութեանց, ինչպէս և մամուլին՝ Երևան և թիֆլիս: Իսկ Կովկասի և թաւրիզի զորձունէութեան հաշուետուութեան մէջմէկ օրինակը յանձնուած է բացի վերոյշեւանքէն նաև և. Ս. Օձմբիւն վեհապետ Կաթողիկոսին, Արտաքին Գործերու Փոմիսէրութեան, Ազգ. Վաստիքակոթեան և Կ. Պոլսոյ մամուլին:

Կովկասի մէջ ամբողջ իր զորձունէութեան ընթացքին, 1920 Փետր — 1921 Հոկտ. Հ. Փ. Հ. Ֆրնտը ջանացած է օգնել բոլոր անոնց որոնք կարիք ունին, փաստաւորութիւն,

Հ. Փ. Հ. Ֆրնտի Կովկասի պաշտօնատարները Տիարք (Ձախմէ աջ) 1. Ե. ՔԱՅՈՒՆԻ ներկայացուցիչ. — 2. Գ. ՄԱՐԶՊԱՆԵԱՆ Պաշտօնատար. — 3. Ա. ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ հաշուապահ և Բամբի վարիչ. — 4. Գ. ԵՄԻՆԻԱՆ Չիմ. Բամբի ներկայացուցիչ:

Որբին, Չինուորին, Ոստիկանին, Հիւանդանոցներուն, Արհեստանոցներուն, Սկաւառին, պաշտօնէին, ուսուցչին, ինչո՞վ որ կարողացեր է:

Ստացուած կտորեղէններու առաջին բաժինը, զլիաւորացէս Ալեքսանդրօօլի Ամերիկեան Կոմիտէի Արհեստանոցի միջոցաւ ճերմակեղէնի և կամ այլ կերպ հազուատեղէնի վերածուելէ վերջ բաժանուած է որբանոցներուն (Ամերիկեան և պետական) և փախստականութեան:

Դ.

Ամէնէն շատ ուշադրութիւն դարձուած է փախստականութեան և յատկապէս այն մասի վրայ, որոնք բաղաճներէ հետու, շրջաններու մէջ մնալով մինչև այն ատեն չէին կրցած Ամերիկեան Կոմիտէի կողմէ բաղաճներու մէջ կատարուած հազուատի բաշխումէն նպաստաւորուիլ:

Բաւական դժուար գործ է եղած, յատկապէս Ալեքսանդրօօլի շրջանի համար, ուր հազուատեղէնի բաշխումը կատարուած է 1920 ի փետրվ. մարտ, ապրիլ ամիսներուն, զրկել հրահանգիչներ շրջանները, ուր ձիւնը ծածկած է եղած ճամբաները խոր կերպով, և ուր փոխադրութեան միջոցները հազուադիւր են:

Բոլոր բաշխումներու համար, նախապէս Հ. Հ. Խնամատարական Նախարարութեան ներկայացուցչութիւններէն վերցուած է, ցուցակը բոլոր անոնց, որոնց ձրիապէս օժանդակութիւն, ալիւր կը ստանան. այդ ցանկերու համաձայն յատուկ հրահանգիչներ, պատելով շրջանները, այցելած են իւրաքանչիւր գիւղ, իւրաքանչիւր նպաստընկալ բնութանիքի, և քսա իրենց զիտողութեան և զիւղի փախստականական

ներկայացուցիչներու ցուցմունքին՝ տուած են ամէն մէկ ընտանիքին՝ կարօններ, անոնց մէջ նշանակելով այն՝ ինչ որ պիտի ստանան: Այդ կարօններու արմատները արձանագրուած են յատուկ տետրակի մէջ կարօնի թիւով, ընտանիքի մեծի անուն մականունով, դիմացը նշանակելով թէ իւրաքանչիւր կարօնի տէրը ինչ պիտի ստանայ:

Այնուհետեւ այդ իրերու զուամբը եզոզ տտարկանները յանձնուած են 2 նոյն խի 3 հրահանգիչներու, որոնք միասին զնալով որոշ շրջանի մը կեդրոնական գիւղը, գիւղի, փախտականութեան ներկայացուցիչներու ներկայութեամբ ետ սաացած են կարօնները, փոխարէն յանձնելով ամէն մէկուն մէջը նշանակուած իրերը:

Ապա ամբողջ շրջանի մէջ բաժանուած իրերու համար, իւրաքանչիւր գիւղին ինչքան հասած ըլլալու մանրամասնութեամբ, վերցուցած են ստացական վկայագրեր, գիւղական ու փախտականական ներկայացուցիչներու կողմէ ստորագրուած:

Ոչ մէկ տեղէ չկարենալով ձեռք բերել առանձին ցուցակ որք և այլիններու, իրերու բաշխումի ընթացքին, Ֆրնտը հրահանգիչներու միջոցաւ աշխատած է որպէսզի կարելի եղածին չափ օգտուին որք և այլինները և խեղճերը:

Հայ փախտականներու հետ հաւասար, զուցէ և համեմատաբար աւելի, օժանդակութիւն եղած է նաև Ֆրնտի կողմէ, արեւելեան թէ արեւմտեան Հայաստանի կղիտի փախրտականութեան:

*
* =

Փախտականութեան մէջ շորեղէնի բաշխումի համար ամէնէն առաջ վերցուած է Ալեքսանդրօպօլի շրջանը, հետեւաւ նկատութեանով:

1. Իբր շրջան մը ուր կլիմայական տեսակէտով ամէնէն

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼ

Հ Փ Հ Ց

Ք Ա Լ Ե Կ Ե Ի Շ Բ Ջ Ա Ն

Քիչ	Գի՛ն՛՛վ՛ի՛ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Սժմ	Պարտքեր	Վարձեր	Տնօրին	Սեփական	Պարտքեր	Տնօրին	Արեւ	Թանգարան	Միջոց	Կրթական
				Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	գրչ	գրչ	Հատ	Հատ	Հատ	Հատ
1	Մարտիրոս	16	48	10	6	3	17	5		40	15		20
2	Վրդուհայ	49	180	38	25	4	51	25		280	52	6	30
3	Գառնար	75	227	34	35	5	53	23		410	70	1	7
4	Սրբանուբ	16	86	6	8	—	17	8		100	22	1	2
5	Բարսեղ	44	310	8	25	1	46	31		255	60	1	
6	Կենչուր	80	350	10	16	1	79	47		500	90	3	10
7	Թանգար	143	453	31	24	10	144	43	27	385	151	13	155
8	Թանգար (Թանգարի Գրչ)	15	91	14	12	5	18	14		140	20	14	45
9	Գառնար	165	749	35	26	8	142	42		518	156	10	54
	Գառնար	603	2494	186	177	30	567	238	74	2638	636	49	323

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼ

Հ Փ Հ Ց

Պ Ա Ե — Կ Ե Տ Ի Կ Լ Ե Ի Շ Բ Ջ Ա Ն

Քիչ	Գի՛ն՛՛վ՛ի՛ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Սժմ	Պարտքեր	Վարձեր	Տնօրին	Սեփական	Պարտքեր	Տնօրին	Արեւ	Թանգարան	Միջոց	Կրթական
				Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	գրչ	գրչ	Հատ	Հատ	Հատ	Հատ
1	Սարգիս	140	930	54	63	6	198	45		901	201	4	357
2	Պարտիրոս	133	678	48	90	12	135	23		876	114	4	218
3	Ներսիս	96	647	33	54	9	110	10		816	109	3	170
4	Սրբանուբ	74	497	28	47	4	82	7		612	87	2	145
5	Պարտիրոս	68	556	24	45	5	83	15		516	76	3	134
6	Ներսիս	135	793	44	83	7	154	24		972	131	3	276
7	Կարոյի Վանք	41	323	14	26	3	52	11		304	41	3	72
8	Սրբանուբ	130	821	54	73	3	134	31		822	124	6	194
9	Թանգար	64	449	35	39	3	75	15	28	440	64	3	144
10	Վրդուհայ	92	597	46	58	5	98	26	4	636	95	5	212
	Գառնար	972	6291	305	578	47	1121	207	32	6895	1042	36	1922

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈՍ

Հ Փ Հ Ց

Ղ Ր Ջ Ր Ը, — Ջ Ա Ի Ջ Ա Ի Թ Ր Ջ Ա Ն

Թիվ	Գիտելի Անուն	Վրասեր	Ինձ	Պատերժել	Ժողով	Տարաբան	Ժիւղել	Գրասրահ	Տրվել	Խնայ	Քանգ	Քանգ	Քանգ	Քանգ
				Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	զոյց	զոյց	Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	
1	Ուսու-Վաչ	195	1490	66	147	6	335	15		1163	586	3	1182	
2	Վարդ-Չարաչար	469	1465	59	172	1	457	11		1619	780	4	1610	
3	»	43	297	4	2		83			258	128		258	
4	» Վարդանայի	25	41	18	10	5	38	16	36	123	57	5	117	
5	» Շերվանշի	70	623	15	47	1	133	4		420	210		420	
6	Արդևան	54	384	35	39	25	87	38	184	324	162	2	324	
7	» Վարդանայի	51	468	13	38		102	8		306	153	1	306	
8	Քարթիկ Պարթևի	177	939	64	114	4	253	40		909	463	8	904	
9	Քերթիկ	68	512	36	37	7	125	24		405	200	4	396	
9	Արզուման	106	955	39	63	7	167	4		633	306	1	630	
10	» Լյարթի	129	122	129	122	14	405	45		1438	674	3	1400	
11	Քան-Շերվան	237	1441	28	33	30	86	31	160	336	170	5	336	
12	» Քարթիկ	57	387	5	13	11	22	12	42	84	42		84	
13	» Քերթիկ	45	327	26	20	5	89	6		270	135	2	270	
14	Հին Քերթիկ	98	657	58	43	11	183	23		594	295	5	594	
15	Նոր »	170	1029	71	163	3	316	10		547	299	15	546	
16	Ուսուս - Քերթիկ													
Գումար		1879	11,016	696	997	128	2887	290	422	9519	4660	58	9467	

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈՍ

Հ Փ Հ Ց

Տ Ա Լ Լ Ա Ր Ի Թ Ր Ջ Ա Ն

Թիվ	Գիտելի Անուն	Վրասեր	Ինձ	Պատերժել	Ժողով	Տարաբան	Ժիւղել	Գրասրահ	Տրվել	Խնայ	Քանգ	Քանգ	Քանգ	Քանգ
				Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	զոյց	զոյց	Հատ	Հատ	Հատ	Հատ	
1	Տայր	16	110	8	12	1	31	2		8	16	1	42	
2	Խաչատրյան	40	292	18	30	2	72	7		21	47	2	121	
3	Արզուման	78	439	39	57	5	111	13		245	126	3	117	
4	» Խաչատրյան	44	250	10	10	3	30	2	100	528	100	2	300	
5	Հարս	157	870	67	93	8	240	22		392	238	5	585	
6	Գրիգորյան	116	733	44	61	5	160	23		347	147	6	308	
7	Քերթիկ	149	1057	57	106	9	294	33		316	168	7	21	
8	Քարթիկ	193	870	56	99	11	216	27		302	171	5	56	
9	Մեծ Քարթիկ	122	847	45	70	8	180	18		173	159	3	25	
10	Փոքր »	61	469	20	20	4	70	3		800	160	3	500	
Գումար		976	5958	366	538	56	1404	150	100	3072	1292	37	3070	

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼ

Հ Փ Հ Ց

Ս Ա Ս ՈՒ Ն Յ Ի Ն ԵՐ

Թիվ	ԳԻՒՂԻ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Աճ	Պրոպագանդա		Տարածում	Կիսակազմ	Պատկեր	Տպագր.	Էլեկտր.	Քանակ	Միջոց	
				Հաս.	Վրաց.								
				Հաս.	Հաս.								
1	Արտիկ	79	562	29	20	3	60	6	100	1000	100	3	300
2	Արխանգել	416	2907	60	40	3	150	12	300	3000	300	9	300
3	Քարթլի — Օչիզ	135	1092	40	40	5	100	12	300	2000	200	6	600
4	Կարմիր	83	176	15	15	2	25	3	50	500	50	2	150
5	Բեհարաբ	191	651	20	20	3	60	6	100	1000	100	3	300
6	Քանաքեռ	66	395	10	10	2	25	3	50	500	50	2	150
7	Քանաքեռի մարզ	17	71	10	10	2	25	3	50	500	50	2	150
8	Արմավիր	41	470	15	15	2	25	3	50	500	50	2	150
9	Ղազար	34	228	10	10	4	30	2	100	1000	100	2	200
Գումար		1062	5532	200	200	30	500	50	1000	10000	1000	31	3000

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼ

Հ Փ Հ Ց

Ի ՈՒԹ ԵՆ Ի Ն ԵՐ (ԹՈՒՐԵԻ Պ ԱՐԱՔԻՒՄԷ)

Թիվ	ԳԻՒՂԻ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Աճ	Պրոպագանդա	
				Հաս.	Վրաց.
				Հաս.	Վրաց.
1	Ազրբայժան	30	154	28	37
2	Ալեքսան	27	155	20	34
3	Հարյուր	8	15	3	3
4	Ուրի	1	8	1	1
5	Վարդան	23	114	16	30
6	Շիրակ	6	25	6	7
7	Իսահան	1	6	1	1
8	Լարսի	19	94	16	32
9	Քանաքեռ	17	92	14	16
10	Քարթլի	14	63	10	18
11	Արտիկ	4	20	4	4
12	Քանաքեռ	1	8	1	1
13	Քանաքեռի մարզ	1	4	1	1
14	Քարթլի	1	4	1	1
15	Կոս	1	4	1	1
16	Քանաքեռ	41	200	32	59
17	Շիրակ	62	294	50	74
Գումար		252	1269	200	310

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՕԼ

Հ Փ Հ Ց

ՊԱՃ — ՕՂ, ԼՈՒԻ ԳԻՒՂ

Թիվ	ԳԻՒՂԻ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Աճ	Պատվեր		Տարածում	Վերջերս	Պատրաստ	Տրված	Արդյունք	Քանակական	Կարգ	Կարգ
				Հաս	Հաս								
				Հաս	Հաս								
1	Բերդակ (Մուշ)	44	225	9	7	9	14	3	2	40	6		42
2	Արտի	52	258	10	8	10	15	5	52	50	4	1	29
3	Խաղաղ	20	70	4	4	6	10	1	18	20	2	2	34
4	Հարչե և Մանիկ	34	110	2	7	8	14	2	34	34	4		34
5	Տարածե, Արիել, Շահյան	34	127	2	7	8	16	4	34	34	10		34
6	Մանիկ, Մարգար, Յարսիք	13	62	4	5	3	7	2	13	13	8		13
7	Այգուստ	10	56	2	2	2	3	1	12	9	4		5
Գումար		203	908	45	40	46	79	18	203	200	50		200

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՕԼ

Հ Փ Հ Ց

ՄՕԼԼԱ-ՄՈՒՍԱՅ ԳԻՒՂ

Թիվ	ԳԻՒՂԻ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Աճ	Պատվեր		Տարածում	Վերջերս	Պատրաստ	Տրված	Արդյունք	Քանակական	Կարգ	Կարգ
				Հաս	Հաս								
				Հաս	Հաս								
1	Արիան - Մուշ	54	255	27	12	16	46		33	25			16
2	Արգունակ	44	200	22	13	11	37		4	67	24	12	12
3	Խաղաղ - Արսիկ	13	61	6	5	3	17		12	40	6		25
Գումար		111	516	55	30	30	100		100	200	50	12	200

1. ՓԱԽՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՕԼ

Հ Փ Հ Ց

ԹՈՒՐԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ

Թիվ	ԳԻՒՂԻ ԱՆՈՒՆ	Ընտանիք	Աճ	Պատվեր		Տարածում	Վերջերս	Պատրաստ	Տրված	Արդյունք	Քանակական	Կարգ	Կարգ	
				Հաս	Հաս									
				Հաս	Հաս									
1	Մանուկերայիք - Իրգիտ	25	118	10	9	0	25		25				122	
2	Փրկիչ - Կարմիր վանք	62	136	40	30	36	65		25	136	250	12	42	
3	Կարմիրայիք - Անու-Մանրակ	7	17	5	5	5	8		12	17	35	7	42	
4	Կարմիր - Կարմիր	51	210	25	24	18	39		110	175	50	3	150	
5	Շիրակ-Լայիք-Փարկիթ	33	210	20	15	17	30		15	84	35	1	100	
6	Քանայիք - Կարմիր	57	738	42	39	21	85		16	282	585	110	9	378
Գումար		275	1429	142	122	105	252		64	634	1129	272	16	872

շատ կարիք կար հազուատեղէնով օժանդակութեան, մանաւանդ որ այն տարին աննախընթաց կերպով ցուրտ էր. 0 է վար 33°-35° աստիճան.

2. Իբր շրջան մը ուր կը գտնուէր փախստականութեան հոծ զանգուածը, ամենախեղճ, կուտակուած մասը:

3. Համեմատաբար աւելի ապահով թշնամիէ քան կարսի շրջանը:

Այս շրջանին մէջ էր Արեւտեան Շիրակը, որու զիւղացիութիւնը, համաձայն բոլոր օժանդակող հիմնարկութեանց կարծիքին, ամենաթշուառ և օգնութեան կարօն էր, հաւասար փախստականութեան:

Ալեքսանդրօպօլի շրջանը կարելի էր բաժնել հետեւի մասերուն.

1. Ալեքսանդրօպօլի քաղաք	17,921	հարստական փախստ.
2. Ալեքսանդր. Պալիսններ (Չօբանօցներ, ուր տեղաւորուած էր փախստականութիւնը),	21,400	» »
3. Թալիսի շրջան	4,322	» »
4. I. գաւառամաս	31,797	» »
5. II. »	25,901	» »
6. III. »	13,900	» »
7. IV. »	44,900	» »
8. Արեւտեան Շիրակ	26,244	տեղացի և փախստ.

Այս մասերէն պօլիկոններու փախստականութիւնը, նախ քան հազուատեղէններու բաշխումը՝ տեղաւորուելով Ալեքսանդրօպօլի շրջանի թրքական թափուր զիւղերու, ինչպէս նաև կարսի շրջանի զիւղերու մէջ, հազուատեղէնները ստացաւ այդ շրջաններու փախստականութեան հետ:

Ստորև կուտանք Ալեքսանդրօպօլի ընդհ. շրջանի մէջ բաժանուած հազուատեղէններու ընդհ. ցուցակը, ինչպէս նաև իւրաքանչիւր մասի մէջ, իւրաքանչիւր զիւղի կամ որտեղացի փախստականութեան՝ ինչ ստացած ըլլալու մանրամասնութիւնները:

Ալեքսանդրօպօլի շրջանի բաշխումները կատարելու հետ միաժամանակ, Ֆրնտը ձեռնարկեց կարս-Սարիզամիշի շրջ-

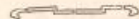
իրեղէնները Ամերիկեան Կոմիտէի միջոցով զործածուած են արդէն որբերու և փախստականութեան պէտքերուն:

Իսկ Երեան փոխադրուած Ֆրենտի իրեղէնները բաժանուած են Երեանի շրջանը:

Երեանի շրջանին մէջ, երկրի քաղաքական անստուգութեան, փոխադրութեան զժուարութեանց ու քաղաքացիական ընդհարումներու հետեանքով, կարելի չէ եղած, առ հասարակ, հետու շրջաններու օգնել: Գլխաւորապէս տրուած է Երեան քաղաքի մէջ հինէն թէ նոր հաստատուած փախըտականութեան ամենախեղճ մասին, ինչպէս նաև, մաս մըն ալ, Սանգիրասարի, Էջմիածնայ, Աշտարակի ու Գողթանի շրջանը գտնուող ամենաչքատր դասակարգին, միշտ հիմնուելով պաշտօնական տուեալներու և փախստականական ներկայացուցիչներու վկայութեանց վրայ:

Առաջիկայ ցուցակը կը ներկայացնէ, թէ Երեանի շրջանը Ֆրենտը ինչ և որոնց կատարած է բաշխումը:

Այս կերպով Հ. Փ. Հ. Ֆրենտը, տրուած պայմաններու մէջ, կարելին ընելով, կրցած է Հայաստան ազատամեծ փախստականութեան առ նուազն $\frac{1}{10}$ 80ին օգնել, այնքանով ինչքանով որ միջոցները կը ներբէին, և եթէ չէ կարողացած մնացեալ մասին ալ օգնել, պատճառը յամենայն դէպս իրմէ կախեալ չէ եղած:

Ե.

Ո Ր Բ Ա Ն Ո Յ Ն Ե Ր

Չկայ աւելի զուրգուրանքի արժանի հիմնարկութիւն մը, դատ մը՝ քան Որբանոցները, որբերը, որովհետեւ անոնք ցեղի անցեալ Տառապանքի և Ազգայ Յոյսի ներկայացուցիչներն են: Հայաստանի մէջ, ամէն տեղ կը հանդիպիք անոնց. իրենց հազուադէպ նիւթը, քալուածքը, նայուածքը ցոյց կուտան թէ անոնք որբեր են: Ինչեր չկան մէջերին, կանխահաս ու զեղներ, մաքնամաքիկութեամբ, զրազէտը, բնազէտը, նկարիչը, երգիչը, ինչ թագուն կարողութիւններ:

Պատելով որբանոցները, մարդ զուրսի աշխարհի խաժամուտային դրութենէն կը վերանայ, կարծէք կը փոխադրուի ուրիշ աշխարհի մը մէջ:

Ահա այստեղ, Երևանի մէջ, « Մուր » պետական որբանոցը. փողոցի դուռնէն ներս կը մտնէք, կոկիկ պարտէզ մը, ազա գեղարուեստական սրահ մը, որ երեխաներու համար կը ծառայէ թէ իբր ճաշարան և թէ իբր ձմեռնային զբոստանգի: Պարտէզին ու սրահին մէջ կը հանդիպիք 2-3 և առ առաւելն 4 տարեկան, բոլորը միատեսակ հագուած սիրուն, թոմպուլ, խելացի աչքերով երեխաներու, որբերու: Կը մտնէք ննջարանները՝ մաքուր, կանոնաւոր. իսկ առանձին սենեակի մը մէջ ալ, զրեթէ նորածին որբեր, մաքուր սպիտակներու մէջ թաղուած:

Կ'այցելէք ուրիշ որբանոց մը, 5-8 տարեկաններ են, երկսոս. կանոնաւոր հագուած՝ խումբ խումբ հաւաքուած կ'երգեն կամ կը պարեն:

Քանի տարիբաւորներու որբանոցները այցելէք, կը տեսնէք որ ամէն տեղ առանձին ջանք մը կայ համաձայն իրենց տարիքի ներածին՝ զանոնք մասնակից ընելու որբա-

նոցի այլազան զբաղումներուն. սենեակի յառակները մաքրել, կերակուր եփել, աման լուալ, լուացք, արդուկ, կար և այլն ընել: Իսկ մեծահասակներու յատուկ որբանոցներու կից կը գտնուի արհեստանոցի բաժին, որոնք, թէև զործիրներու պակասութեան պատճառով նախնական՝ այնու ամենայնիւ կը ջանան փոքր տարիքէն որբին սովորեցնել աշխատիլ և ո ե կ արհեստ. միաժամանակ, այս կերպով, անտեսելով շատ ծախսեր:

1920ին Հայաստանի մէջ որբանոցներու մէջ պատուարուած որբերու ընդհ. թիւը մօտ 30,000 էր. որմէ 20,000 է աւելին կը խնամուէր Ամերիկեան Կոմիտէի կողմէ, մօտ 8,000ը Հ. Հ. Խնամատարական Կոմիտէի կողմէ, մօտ 150 Լճնոտնի Լորտ Մէլլըրս Ֆընտի և 35ի չափ չափահաս որբեր ալ Ամերիկեան « Պօրտ » ընկերութեան միջոցաւ:

Ամերիկեան Կոմիտէի որբանոցները կը գտնուէին հետեւեալ վայրերու մէջ.

1. Ալեքսանդրոպոլ	6500	որբեր
2. Ղարաբաղի-է	2000	»
3. Գիփիլան	600	»
4. Կարս	2000	»
5. Կրեոս	5000	»
6. Էլէփոս	1500	»
7. Թիֆլիս	2000	»
8. Բաղու	1000	»
	Ընդամենը	20,800

Վերոյիշեալ որբանոցներէն, Թիֆլիսի ու Էրևանիները հետզհետէ Ամերիկեան Կոմիտէի կողմէ փոխադրուեցան Կարս, ուր որբանոցային գործունէութիւնը հասցուեցաւ Ալեքսանդրոպոլի ստանիճանին: Սակայն Թուրքերու կողմէ այս քաղաքի (Կարս) զբաւումէն վերջ Ամերիկեան Կոմիտէն իր որբերը փոխադրեց Ալեքսանդրոպոլ, ուր այժմ ունի, Կազաչի փողոցի և Պոլիկոններու մէջ միայն, 13,000 ի չափ որբեր:

Առկէ զսա Ամերիկեան Կոմիտէն իր վրայ վերցոց ձէլալ-Օղլուի պետական որբանոցները և ուժեղացնելով իր գործունէութիւնը, այժմ այնտեղ հաստատած է որբանոցային ուժեղ կեդրոն մը 5-6,000 որբերով:

Հայաստանի Հանրապետական Կառավարութիւնը, իր հսկողութեան տակ ու իր միջոցներով կը պահէր, հետեւեալ որբանոցները.

1. ձէլալ-Օղլու	1500	որբեր
2. Ղարաբաղի խոճ	500	»
3. Էրեւան	600	»
4. Լճմաձին	100	»
5. Գրգ-Բաւայ (Կոտայք)	1900	»
6. Աղարսն (Աւարակ)	1800	»
7. Թալիս	150	»
8. Թիֆլիս	2200	»

Ընդամենը 8000 և աւելի որբեր, քանի որ Գարալու-կեազի և Չանգեղուրի մէջ գտնուած 2-300 որբերը չեն հաշուուած:

Այս որբանոցներէն Թիֆլիսինը թէև յետագային փոխադրուեցաւ Կարս, սակայն այդ ըրազբի տնկումին հետեւանքով անցաւ Ամերիկեան Կոմիտէի տրամադրութեան տակ:

Պէտք է առ հասարակ նկատի ունենալ որ, բոլոր այս որբանոցներու համար յիշուած թիւերը երբեք վերջնական, կայուն չեն. ամէն օր կը փոխուին անոնք: Թիւերու փոփոխութեան զիտաւոր պատճառներէն մէկը, փախտականութեան օրուայ տնտեսական դրութիւնն է. այսինքն ամէն անգամ որ փախտականը, կամ նոյն իսկ սեղացին նիւթական միջոցներէ զուրկ է, ապրուստ չունի, ստիպուած իր երեխան կու տայ որբանոց, ի հարկէ եթէ ընդունին: Այս պարագային, որբանոցներու մէջ որբերու թիւերը կ'աւելանան: Իսկ եթէ ժողովրդի ու փախտականի տնտեսական դրութիւնը բաւական լաւացած է, ամէն մէկը կ'երթայ իր սրտի հատորը եւ առնել որբանոցէն: Այս պարագային որբանոցներու մէջ որբերու թիւը կը նուազի:

Բացի այդ, ամէն մէկ հիմնարկութիւն, որու հսկողութեան տակ որ կը գտնուին որբանոցները, նայած տարուայ եղանակին կամ փոխադրութեանց, պահեստի, կլիմայի յարմարութեան, այս կամ այն որբանոցի որբերը կը փոխադրէ ուրիշ տեղ և այլն:

Որբանոցային զիտաւոր հիմնարկութիւնները, բացի բուն որբանոցէն, ունին նաև որբանոցային հիւանդանոցներ, ուր կը մեկուսացուին ու կը դարմանուին հիւանդացող որբերը: Յաճախ պատահած է որ, ս ե է հիւանդութիւն, յատկապէս մորթայինները, այնքան տարածուած են որ միտամանակ մի քանի տանեակներ հիւանդացած են. հետաքարայ այդպիսիները մէկ շէնքի մէջ կեդրոնացնելով յառաջ եկած են անանձին հիւանդանոց — որբանոցներ: Այսպէս են օրինակ « քաչալանոց » ներքը, « ըսանոց » ներքը և այլն: Գժրախտարար որբերու մէջ հիւանդութիւններ ինչպէս են « ըստ »-ը, « քաչալ »-ը, « թրախումա »-ն, « հակուրու թիւն »-ը, չափազանց տարածուած են:

Որբերու կրթական մասն ալ նկատի առնուած է առ հասարակ. անոնք կը ստանան անանձին դաստիարակութիւններով, ֆիզիքական, մտաւոր և բարոյական դաստիարակութիւն համաձայն այն հիմնարկութեան տեսակէտներուն, որու հսկողութեան տակ որ կը գտնուին անոնք:

Որբանոցներու մէջ համեմատաբար կարելի է տեղար համարել Աշտարակի մէջ գտնուող պետական որբանոցները, որոնք ղեկ կը կոչուին Մոսկուայի Հայկ. Կոմիտէի Աշտարակի որբանոցները: Այս որբանոցները անանձին ուշադրութիւն կը զբաւեն իրենց մարբութեամբ, կանոնաւարութեամբ և մանուսնող իրենց զուգատնտեսական, ձեռագործի ու արհեստանոցի բաժիններով:

Այնտեղ 16-18-20 տարեկան որբեր կան, որոնք յատուկ հրահանգիչի հսկողութեան տակ կը զբաղին գիւղատնտեսութեամբ, ցանկով ցորեն, գարի, գետնախնձոր, բանջարեղէն.

ներ, այս կերպով ապահովելով նոյն իսկ որբանոցի պարէնի անուսազն ընդ Այս բաժինը այնքան հիմնական, ուժեղացած է որ, նոյն իսկ ունի իրեն յատուկ պարբերականը, « Բանջարանոց », որը կը խմբագրուի, իրենց որբերու կողմէ և շատ պարզ, բնական ձևով կը բացատրէ զիւզաբունտեսական հարցեր, մեթոտներ և կը ներկայացնէ հաշիւ ցանուած, ստացուած բերքի և այլն:

Մոսկուայի Հայկ. Կոմիտէն, կամ աւելի նիշտը, Խնամատարական Նախարարութիւնը, իր թիֆլիսի որբանոցները կարս փոխադրելէն յետոյ, ջանաց նոյն տիպի որբանոցի վերածել իր կարսի որբանոցները, ուր աւելի յարմարութիւններ կային: Բայց թուրքական արշաւանքը արգելք եղաւ այս գեղեցիկ ծրարի իրագործման:

Այս տարի Մ. Արևելքի Նպաստամատոյց Կոմիտէն նման ձեռնարկի սկսած է ձեւալ—Օղլուի մէջ:

Որբանոցներու կից արհեստանոցային զլխ. պարապմունքներ կը կազմեն, աղայոց համար հոգաբորձութիւնը, զերձակութիւնը, կոշկակարութիւնը, ատաղձագործութիւն և երկաթագործութիւն. իսկ աղջիկներու համար ձեռագործ և կարուծն:

Որբերու խնդրին մէջ ամենացատրը չափահաս որբերու հարցն է:

Հասակաւորներու յատուկ որբանոցներու մէջ, շատ կը պատահի հանդիպել 16 — 20, նոյն իսկ 21 և աւելի տարեկան որբ և որբուհիներու: Հիմնարկութիւնները չեն կարող անվերջ պահել զանոնք. բացի ուրիշ անպատեհութիւններէ, անոնց ներկայութիւնը արգելք է նոր որբերու ընդունելութեան, պէտք է տեղ բանալ նորերու և մանաւանդ պէտք է զանոնք վերջ ի վերջոյ կեանքի մէջ նետել:

Բայց ինչպէս. երբեմն կը պատահի, որ 16 տարեկանէ վեր օրիորդներու համար վստահելի զբուսական ներկայացնողներ ամուսնանալու առաջարկութիւն ընեն: Բայց մեծ մասամբ ալ կը մեան առանց առաջարկութեան: Անոնք կեանքի ան-

ծանօթ, անփորձ են և կարելի չէ վստահել առաջին ներկայացողին:

Կոյնը նաև պատանիներու համար. կեանքի անծանօթ, անփորձ, միջոց զուրկ: Կ'ծրախտարար մինչև այսօր չէ գտնուած հիմնարկութիւն մը, որ յատկապէս զբաղուէր այդ տարաբախտացածներու հոգսով: Ի՞նչ են եղած չորս, հինգ տարիներէ ի վեր, իբր չափահաս, որբանոցներէն դուրս հանուած որբեր. անոնցմէ շատ քիչներ այսօր կ'երևան: Որովհետև անգամ մը որ որբանոցէն դուրս ելան անոնք՝ ոչ մէկը չէ եղած անոնց հետեոյ, ուղղութիւն տուող. այն ինչ այն միջավայրը, ուր կուշուած են անոնք սպրեւել, պայքարելու, այնքան այլապես ստուած է որ, կազմուած մարդն իսկ կը խաթարեն, ուր կը մնայ անփորձ, անգեղափար պատանիները:

Կ'մանապէս, 120 — 150 ի չափ կիլիկեան չափահաս որբեր եկան Հայաստան, սակայն այսօր անոնցմէ տասնեակ մը իսկ դժուար է ճարել. առանց հոգատարի՝ անոնք չկարողացան սոկիւլ միջավայրի անողոր պայմաններուն, մէկ մասը զրկուեցաւ Շարուր ի վատատողջ կլիմային սակ օրապահիկ հայթայթելու, մէկ մասը զրկուեցաւ աշխատանոցներու դաման միմուրտին մէջ և գրեթէ բոլորը խամրեցան, կորան:

Այս մասին միակ միտիթարական երևույթը, Արմաշի Գիւղտոնտեսական Գորոց — Որբանոցի Հայաստան փոխադրուին էր, որ կարող էր վերջապէս մասամբ ընդունիլ որբանոցներէ ելած չափահաս զիւղտոնտես աշակերտները. զծրախտարար այս ալ չդիմացաւ. քաղաքացիական կռիւններու ընթացքին մտաւոցում՝ դժգոհ, հեռացան, ցրուեցան և այսօր այդ գեղեցիկ ծրարէն ալ ոչինչ չմնաց:

Չափահաս որբերու, աղջիկ թէ աղայ, ոչ միայն զբաղմունքի, մասնագիտութեան այլ նաև հոգածութեան, խնամատարութեան մասին պէտք է լրջօրէն խորհիլ. չի բուեր միայն որբը անուցանել ու որոշ շրջանի մը, տարիքի մը հասցնել վերջ գայն իր բախտին ձգել. պէտք է ջանալ

Զ.

Զ Օ Ր Ա Մ Ա Ս Ե Ր

Հ. Փ. Հագուստեղէնի Ֆրնար կովկասի մէջ փախստականութենէն ու որբերէն ոչ նուազ արժէքաւոր օժանդակութիւն ըրած է նաև Հայ Բանակին, Հայ Զօրքին. և այս այն ատեն, երբ 1920 թուի սարսափելի ձմրան, մերկ հայ զինուորը նորակազմ պետութեան սահմանները կը պաշտպանէր ամենադժնդակ պայմաններու տակ. երբ զեռ ոչ Հայկ. կառավարութիւնը ոչ ալ ու է հիմնարկութիւն ի վիճակի չէին ու է ձեռով հոգալ զօրքի տար հագուստեղէնը, այնքան փնտռուած ու չգտնուած իր՝ կովկասի մէջ:

Ահա այսպիսի շրջանի մէջ էր որ, Հ. Փ. Ֆրնար համաձայնութեամբ Գնդապետ Հասրէլի, Անգլ. ներկայացուցչութեան ու Հ. Հանրապետութեան կառավարութեան, Հայ Զօրքին բաժանեց մօտ 8000 ձեռք զինուորական հագուստ (Զին. վերարկու, զին. ժարէթ և տափառ). այս կերպով գէթ հագուեցնելով բոլոր այն զօրքը, որ իրապէս կը պահէր Հայաստանի վտանգաւոր սահմանները. կարս—Սարիղամիշ, Իզդիր, Ալեքսանդրօպօլ, կամարլուի ճակատները:

Այնուհետև ալ Ֆրնար ջանացած է միշտ օգտակար ըլլալ, ինչքան որ ներած են իր միջոցները, Հայ Զօրքին:

Զինուորական իրերու բաշխումի ընթացքին, զխաւարապէս նկատի առնուած են Գլխաւոր Համարարակային Վարչութեան (Ինթէնտանտ) կամ ուղղակի Ռազմական Նախարարութեան ցանկութիւնն ու ցուցմունքները:

Բոլոր Զինուորական իրերու բաշխումներուն՝ Ֆրնարի կողմէ ներկայ գտնուած են առանձին ներկայացուցիչներ, որոնք ախանաեսն վկայ են եղած այն ոգևորութեան որը յառաջ բերած է բանակի մէջ, այդ իրեղէններու բաշխումը:

Յետագայ ցուցակը կը ներկայացնէ մանրամասնութիւնը այն օժանդակութեան որը եղած է Հայ Փախստ. Հաս. Գումարակցի Գրքանի կողմէ՝ Հայ Բանակին:

1. Վերստիշեալ ցուցակի մէջ Իզդիր՝ Գ.Բ. Պրիկատային արուած իրեղէններու մանրամասնութիւններն են

Տ.բ. Գումար	Գին. վերարկ.	990 հատ. մարկէ	990 հ. սափառ	990 հ.
Տ.բ. Գումար	500	500	500	500
Յ.բ. »	246	263	253	
Դ.բ. »	135	135	135	
Տ.բ. Մարտկոցին	392	392	392	
Գ.բ. պրիկատայի Դասակցին	20	—	20	
» » Սպաներուն	39	39	39	
Հիանգանքին	5			
Պարեմաբանական պանտաֆին	1	1	1	
Իզդիրի կոյանին	96	100	160	
Բացառելիքներու և կրեան				
Գումար	2904	2900	2970	

2. Կարս Սարգսմիշի բաշխման մանրամասնութիւններն են.

Մէրանիի Զորամասերուն Գին. վեր.	928 հ.	մար. 900	ս. փ. 910
Սարգսմիշի »	923	923	923
Կազմանի »	360	415	415
Կարսի »	396	310	340
Կարս-Սարկ. Սպաներուն և Բացառելիք.	13	52	12
Գումար	2500	2600	2600

3. Ալեքսանդրօպօլի բաշխման մանրամասնութիւններն են.

Զխար I Գումար	Գին. վեր.	260	մար. 271	սափ. 282
Զխար II Գումար	» »	172	180	187
Զխար պրիկատ. Դասակց. »	» »	48	49	51
Գումար		480	500	520

4. Իզդիրի Զորամասերուն ուղարկուած 512 զին. վերարկուն բաժանուած է.

Տ.բ. Գումար	256	հատ
I Մարտկոցին	116	»
VI »	64	»
XI »	64	»
Գին. Հ.մ.բ. վարչ. Սպաներ.	12	»
Գումար	512	

5. Իսկ Կամարուի ճակատը ուղարկուած իրեղէնները բաժանուած են Առաջին հետեակ պրիկատայի Չ.Բ. և Յ.Բ. Գունդերուն $\frac{1}{3}$ և $\frac{2}{3}$ ի համեմատութեամբ:

է.

ԲԺՇԿԱՍ-ՍԱՆԻԹՍՐԱԿՍՆ ԲՍԺԻՆ

ԵՒ ՀԻԲՍՆԳՍՆՈՅՆԵՐ

Հայաստանի ամենախոյլ կողմերէն մէկը եղած է Բժշկա-Սանիթարական զրուիւնը շնորհիւ հետեակ հանգամանքներուն:

Ա. Կլիմայական և տեղագրական պայմաններ. — Երեւան-իան դաշտը հանդերձ Վէտի — բաժանում ու ճարտար Կարիճեան շրջանով՝ լինելով ճահճային, աղբիւր է մալարիայի, որու հետեանքով ամբողջ այդ շրջանի բնակչութիւնը, փախստականութիւնը տժգոյն, անարիւն երեսոյթ մը ունին. Վէտի — բաժանում ու ճարտարի շրջանները գնացող զօրքի ու աշխատուորութեան 80 ր մալարիայով վարակուեցաւ: Ահա այստեղից է

որ յառաջ կու գայ այն ահուկի և անվերջ պահանջը ընդհինի մասին (Quinine), որ կը լսուի Հայաստանէն:

բ. Ժողովուրդի և մանաւանդ փախստականութեան մեծամասնութիւնը սնունդի պակասութեան հետեանքով թոյլ ըլլալով, հակամէտ է շուտ ազդուելու կլիմայական փոփոխութեան, սնունդի անկանոնութեան և թէ համաճարակէ:

գ. Փախստականութեան պարենաւորումը կանոնաւորելու նպատակով անոնց կուտակումը հանրակացարաններու մէջ և ատոր հետեոյ խնոցումը, կեդտոտութիւնը և համաճարակները: Այս տեսակեան 1920 թուի սկիզբները աչքի կը գարնէ Ալեքսանդրօպօլի Պօլիտեխնիկը, ուր ամենաբնիշխօրական 30—40 հօգի կը մեռնէին:

դ. Մաքրութեան միջոցներու բացակայութիւնը. — առուելապէս ճերմակեղէնի և օճառի. տանեակ հազարներով մարդիկ կան, որոնք ամիսներով մնացել են առանց փոխնորդի. զի բարերախտ կարող են համարուիլ անոնք, որոնք միայն մէկ ձեռք ունին և որոնք ամէն լուացքի ժամանակ ստիպուած են առանց ճերմակեղէնի մնալով, միօրեայ կամաւոր բանասարկութեան ենթարկել ինքզինքնին:

Կամաւոր օճառը հազուադիպ իրերէն է. ոչ միայն անոր հականեխտական տեսակը, այլ հասարակ, տեղական օճառն իսկ ձեռք չի անցնիր, կամ հնարաւորութիւն չունին գնելու. ընչ չի պատահիր որ մարդիկ ճերմակեղէնը նոր հագնին և ժամանակ մը կրելէ յետոյ, հագարու մէկ կտորէ վերածուած վիճակի մէջ, գայն ձեռքէ հանեն, առանց մէկ սնգամ լուացած լինելու:

Բուրդի համար շատ պարզ է այն արգելիչ ազդեցութիւնը որ ունին ճերմակեղէնն ու օճառը, մանաւանդ անոր հականեխտական տեսակը, բոլոր համաճարակներու վարտակիչ մորթային հիւանդութիւններու (բոս, բաշալ, թրախօս) զէմ, որոնք այնքան համատարած են Հայաստանի ժողովուրդի, փախստականութեան և սրբերու մէջ:

և. Դեղորայքի պակասը. — Այս մասին ինչքան ալ ըսուի, գրուի՝ ընչ է. ինչքան ալ հոգացուի՝ դարձեալ ընչ է. Հայաստանի մէջ միշտ կարիք է կեղեր և այսօր ալ հրամայողաբար կարիք կայ՝ ընդհինի, ասփրիլինի, միջատապան փոշիի, Նէօ-Սալվարսանի, պրօփուրի, սախտ պօրիքի, քօտէլինի, իօտի, ամէն տեսակ սալիսիլաթի, իտիլը տը փօթասիւմի, քերմաչափի. մէկ խօսքով առ հասարակ զործածական կողմ դեղերու և զործիքներու:

Պարզ է որ այսպիսի պայմաններու տակ Հիւանդանոցներու դրութիւնը Հայաստանի մէջ պիտի ըլլար չափազանց անմիթթարական: Աղբարն այդ շրջանին, և այսօր ալ, բացառապէս կարելի է գտնել հիւանդանոց մը որ ունենայ բաւարար չափով սպիտակեղէն, սաւան, բարձի երես, շապիկ վարտիք:

Աւելի վերջերը, փախուստի ու պատերազմներու հետեանքով, հիւանդ կամ վերաւորներու թիւը աւելանալով, հիւանդանոցներու մէջ մահճակալի, սպիտակեղէնի, պլանքէթի կարիքը չափազանց զգալի դարձաւ:

Իսկ մաքրութեան համար օճառ անբաւարար քանակութեամբ միայն ձեռք կ'անցուէր, թէ իրենց պիւտճէի անբաւականութեան (կուտակարութիւնը ամէն մէկ անկողնի համար տրամադրած էր օրական 100 բուպի, երբ անգլ. ոսկին արժէր 20.000 բուպի) և թէ հրապարակի վրայ չճարուելու պատճառով:

Հայ Փախստ. Հօգ. Պընտը, կովկասի մէջ, թէ և համեմատաբար վերջի շրջաններուն, 1920 յուլիսին, սակայն ոչ պակաս ուշադրութեան առած է Հիւանդանոցներու կարիքները, բլլան անոնք փախստականական, սրբանոցային, զինուորական թէ քաղաքային, բոս ամենայնի հայթայթելով կարտի, Սարրզամիշի, Ալեքսանդրօպօլի, Էրևանի, Էջմիածնի գրեթէ բոլոր Հիւանդանոցներուն, սպիտակեղէն, օճառ, ջուտ (անկողնի համար) պլանքէթ և այլն:

Իսկ Ֆրնտի կողմէ զանազան նաւերով կողկաւ ուղարկած 81 անտուկ զեղորայքն ու բժշկական զործիքները, անպայման որ ունեցած են իրենց բաժինը, ժողովուրդի և փախստականութեան բժշկա-սանիթարական դրութիւնը բարելաւելու զործին մէջ:

Ը.

Մ Ի Լ Ի Յ Ի Ա Ն

Հայաստանի Միլիցիան ևս իր կարգին ստացեր է օժանդակութիւն Հ. Փ. Հ. Ֆրնտէն, ինչքան որ ներած են անոր միջոցները, և համաձայն ժամանակի պահանջին: Այս առթիւ ակելորդ շլիճի յայտնել թէ Հայաստանի մէջ միլիցիան, յատկապէս պահեստի կամ շրջանային կոչուածը, ոչ միայն զործածուած է երկրի մէջ իրր կարգ պահպանելու համար, այլ յաճախ նաև իրր զօրամաս և հետեարար իրր այդ մասնակցած՝ ճակատի ընդհարումներու:

Առանձին ուշադրութիւն արուած է պատերազմէ ֆնասուածներու, հաշմանդամներու, անկեղանոցներու, Սկաւտներու, Չին. կօշկակարանոցին, Ամերիկեան կոմիտէի աշխատաւորներուն, և որոնց արուած իրեզնները կը ներկայացուին յետագայ « Չանազան Հիմնարկութիւններ » անուն ցուցակով:

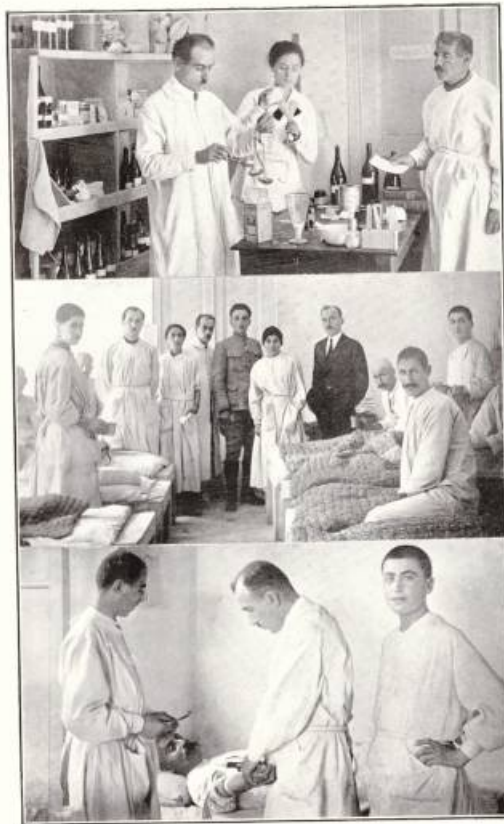
Իսկ ընդհ. ցուցակը կը ներկայացնէ այն օժանդակութիւնը, որ Ֆրնտը բրած է Հայաստանի մէջ փախստականութեան, Որբանոցներուն, Բանակին, Հիւանդանոցներուն և Չանազան հիմնարկութեանց և անոնց համեմատականութիւն, 0/0:

Հ. Փ. Հ. Ֆրնտի թաւրիզի պաշտօնատարներին հասածներ - ձախէն զէպի աջ 1. Տիար Մ. ԷնձՁԷԱՆ Գեղազօրծ. — 2. Թժ. Մ. ՏԷՐ ԳԱՅԹԷԱՆ Գարժմատատմ Թժ. — 3. Թժ. Թ. ՏԷՐ ՈՏԻՓԱՆԷԱՆ Բժշկ. Իտմի Վարիշ. — 4. Տիար Ե. Բաբոյնի Ներկայացօցիշ. — 5. Տիար Վ. ԱՐՎԻՆԻ Նի չազուտանգլմի Իտմի Վարիշ. — 6. Թժ. Մ. ՔՈՏԱՔԱՆԷԱՆ Հիւանդանոցի Թժիշկ. — 7. Տիար Լ. ԱՐԲՐԵՍԷԱՆ Հաշուապաճ:

Հազուած կլն և երեկայ փախստականներ թաւրիզի մէջ:

ԹԱՆՐԻՉ - Հ. Փ. Հ. ՅՇՆՏԻ Գեղատուփը - Հիւանդանոցի
 սրահները մէկը - Բժ. ԹՕՔԱՅՈՒՆԷՆՍ սրտիւմի առեմ »

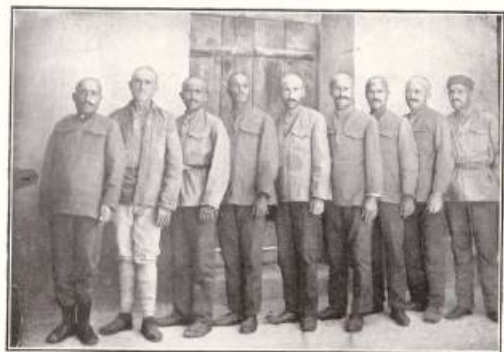
Փախստականներ Քարվիլի մէջ:

Հազրուած սղանարց և երեկոյ փախստականներ
(Քարվիլ)

Փախուսողները Քարիլի մէջ:

Հրամանատարը, նոր կտած հրամանները նոր ստացած նազարաններով
(Քարիլ)

Քիչ.	ՈՐՈՒ ՏՐՈՒԱՅ	Պրոպեկթ		Տարփան	Փողոցայ	Արեց	Քառկիանայ	Սրբանա	Կառու	Հին կաշիկ	Պեղանակ	Ստոր	Կիրառելի:	Կաշի	Երակի	Վարակի	Խաղի	Ջուր	Օրան Հարկանի:	Օրան Սրբանայ	Կայ Կաշիկ	
		Հար	Հար																			
		Հար	Հար	Հար	ԳՆԸ	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար	Հար
1	Հանանդամ Զինուորներ	Ալ - ար	65	44	44	80	100			15			30		65	65		1	65		15	
2	Զինուոր. Հիանդանոց	»	50			200			300				100		400	400		3	125			
3	Անկերանոց	»			5	80								4	80	80		1	100			
4	Վերաբանակ	»							100 ^{1/4}						80	80		1	100			
5	Զինուորական	»							100 ^{1/2}				12	1	40	40	20	1/2	50	25		
6	Փողոցային	»							100				12	1	40	40	20	1/2	50	25		
7	Տեղական	»							750 ^{1/4}					1	40	40	20	2	100			
8	Սուր - Վարակի	»				100			600 ^{1/2}				20	2			20	1	200			
9	Փողոցային	»							950 ^{1/4}													
10	Ի. Պրեկատայի Բնակարան - Ստոր	»	40			100		1	300		24		30	2	50	50			100			
11	Կրեմլային Հիանդանոց	»				50			200					1			10	1	100			
12	Կրեմլային Պանդ	»	80						340										50			
13	Զինուոր. Հիանդանոց	»				100			200				72		120	10			800			
14	Զարական Կառույցի Հիանդանոց	»	100			100			400										700	288		
15	Զինուորական Հիանդանոց Վարակային	»	5						40						22				500	288		
16	Փողոցային	»							400						10				300	432		
17	Կայանոց	»							80				12		10				100	432		
18	Փողոցային Աշխ. Հի.	»																	200			
19	Փողոցային I Հիանդանոց	»																	300			
20	Մանդակ IV	»																	300			
21	» V	»				50													300			
22	Սուր - Վարակի	»																	300			
23	Հարական	»																	250	50		
24	Փողոցային II	»				50													100			
25	Կրեմլային	»																	300			
26	Վերաբանակարան Կրեմլ. Հի.	»																	100			
27	Տեղական Հիանդանոց	»																	200			
28	Սուր - Վարակի Կրեմլային	»																	200			
	Գումար		540	44	49	610	350	100	1	4358 ^{1/4}	15	545	152	356	22	755	885	70	12	6190	1540	15

Թ.

Տ Ն Տ Ե Ս Ս Կ Ա Ն

Յաջորդաբար, համաձայն Հ. Փ. Հ. Ֆրնտի ներկայացուցիչ Տիար Ե. Փաշունիի պահանջին, Ֆրնտի Մանչէսթրի Գանձնախումբը, Կ. Պոլսոյ Օսմ. պանքի միջոցաւ, կովկասի ծախքերուն համար արամադրած է 4000 անգլ. սօկի:

Այս գումարի մեծամասնութիւնը զործածուած է Ամբրիկեան Նպաստամատոյց կոմիտէի միջոցաւ ապրանքներու Բաթումէն Ալեքսանդրոպօլ փոխադրութեան ծախքերուն:

Մէկ մասը պարբերաբար վերածուելով տեղական, այլինքն կովկասեան կամ վրացական, ու հայկական բուպլիներու, զործածուած է տեղական ծախքերու պաշտօնէութեան, գրասենեակի, ներքին փոխադրութեանց, օրավարձի և այլն:

Իսկ մէկ մասը ներկայացուցիչ ծախքերուն, ապրուստ, ճանապարհածախս և պաշտօնեաներու լիքիտասիծն:

Ենթահիւ Ամբրիկեան Նպաստամատոյց կոմիտէի ընձեռած անգնահատելի աջակցութեան, Ֆրնտը կովկասի մէջ, չուներալով ստանձին պահեստի, պահպանութեան և աշխատաւորներու ծախս, այս կարգի ծախսեր գրեթէ պատահած չեն, կամ եղած են քիչ:

Դժբախտաբար թէ կովկասեան և թէ հայկական դրամներու փոխանակութեան սակերը (rate) ամբողջ ժամանակի ընթացքին, և այսօր ալ, յարաճուն և անկանոն ելիւններու ենթակայ եղած ըլլալուն, դժուար է այդ թիւերը հեշտութեամբ և ճշտութեամբ վերածել մէկ յայտարարի, օտար դրամի: Այսպէս օրինակ մէկ անգլ. սօկին կովկասեան դրամով 850 բուպլիէն արժարացած է մինչև 280,000 բուպլիի, հայկական շաշուխտութիւն

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Տարի	Միջոցաւ	Վարձ	Սակ	Գումար
1902	100	100	100	100
1903	100	100	100	100
1904	100	100	100	100
1905	100	100	100	100
1906	100	100	100	100
1907	100	100	100	100
1908	100	100	100	100
1909	100	100	100	100
1910	100	100	100	100
1911	100	100	100	100
1912	100	100	100	100
1913	100	100	100	100
1914	100	100	100	100
1915	100	100	100	100
1916	100	100	100	100
1917	100	100	100	100
1918	100	100	100	100
1919	100	100	100	100
1920	100	100	100	100
1921	100	100	100	100
1922	100	100	100	100
1923	100	100	100	100
1924	100	100	100	100
1925	100	100	100	100
1926	100	100	100	100
1927	100	100	100	100
1928	100	100	100	100
1929	100	100	100	100
1930	100	100	100	100
1931	100	100	100	100
1932	100	100	100	100
1933	100	100	100	100
1934	100	100	100	100
1935	100	100	100	100
1936	100	100	100	100
1937	100	100	100	100
1938	100	100	100	100
1939	100	100	100	100
1940	100	100	100	100
1941	100	100	100	100
1942	100	100	100	100
1943	100	100	100	100
1944	100	100	100	100
1945	100	100	100	100
1946	100	100	100	100
1947	100	100	100	100
1948	100	100	100	100
1949	100	100	100	100
1950	100	100	100	100

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Տարի	Միջոցաւ	Վարձ	Սակ	Գումար
1902	100	100	100	100
1903	100	100	100	100
1904	100	100	100	100
1905	100	100	100	100
1906	100	100	100	100
1907	100	100	100	100
1908	100	100	100	100
1909	100	100	100	100
1910	100	100	100	100
1911	100	100	100	100
1912	100	100	100	100
1913	100	100	100	100
1914	100	100	100	100
1915	100	100	100	100
1916	100	100	100	100
1917	100	100	100	100
1918	100	100	100	100
1919	100	100	100	100
1920	100	100	100	100
1921	100	100	100	100
1922	100	100	100	100
1923	100	100	100	100
1924	100	100	100	100
1925	100	100	100	100
1926	100	100	100	100
1927	100	100	100	100
1928	100	100	100	100
1929	100	100	100	100
1930	100	100	100	100
1931	100	100	100	100
1932	100	100	100	100
1933	100	100	100	100
1934	100	100	100	100
1935	100	100	100	100
1936	100	100	100	100
1937	100	100	100	100
1938	100	100	100	100
1939	100	100	100	100
1940	100	100	100	100
1941	100	100	100	100
1942	100	100	100	100
1943	100	100	100	100
1944	100	100	100	100
1945	100	100	100	100
1946	100	100	100	100
1947	100	100	100	100
1948	100	100	100	100
1949	100	100	100	100
1950	100	100	100	100

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Հ Ա Յ Ա Ս Ա Ն Ս Տ Ա Յ ՈՒ Ա Յ Ե Ր Բ Ա Ռ Ա Ն Ի Մ Ա Յ Ի Բ

1920 Փետ. - Է մինչև 1921 Հունիս:

Մ ՈՒ Տ Ք				ՊԱՆՈՒՄ ԵՐԱՅԻՆ	ՆԱԽՆԵՐԿՆԵՐՈՒՄ ԻՆՈՒՆ	Ն Ի Ք											
ԲԱՐՈՒՄԵՆ		ԱՐՀԱՆՏԱՆՈՒՄ				ԳՈՒՄԲԱՐ		ՓԱՅՄԱՆԱՆՈՒՄ		ՊԵՐՏՈՒՄ		ՍՊԵՐՏՈՒՄ		ԼԻՐԱՆՈՒՄ		ՏՐԱՆՍԿՐԱՆՍԻՐ	
Հան	Քանակ	Քանակ	Քանակ			Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ	Քանակ
273	16,075	—	16,075	հաս	Պարզելի	11,457	71.45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
309	9,893	—	9,893	»	Ձև. վ կարգի	651	6.55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
151	16,369	—	16,369	»	ժամկետ (1)	7,342	45.92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
108	15,355	—	15,355	»	Տարբան (1)	5,690	37.10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
104	32,245	—	32,245	»	ժեխելի (2)	25,114	77.89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
27	21,205	—	21,205	»	Գաղափար	14,462	68.20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	125,000	—	125,000	»	Լեռք	9,405	76.83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	35,400	—	35,400	»	Ինտելեկտ	28,957	81.80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	600	—	600	»	Միջան	590	98.33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
199	19,825	—	19,825	»	Օճան շահարկում (3)	2196	11.09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
453	67,392	—	67,392	»	Օճան ինտելեկտ	25,104	37.39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
163	—	—	—	»	Կրտս	75,492 Կ.	18 1/2 1191 Կ.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
100	4,988	—	4,988	»	Կրտս	2,497	50.00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	44	—	44	»	Կրտս	44	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	20,325	—	20,325	»	Կրտս	11,354	55.86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	14,444	—	14,444	»	Կրտս	10,295	71.34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	4080	—	4,080	»	Կրտս	2,990	73.19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
30	34,438 1/4	—	34,438 1/4	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
40	1000	—	1000	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	—	—	—	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	453 1/4	—	453 1/4	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	151,952	—	151,952	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	—	—	—	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	—	—	—	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
150	—	—	—	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
16	9,571	—	9,571	»	Կրտս	2,041 1/2	21.33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	900	—	900	»	Կրտս	600	66.67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	70	—	70	»	Կրտս	70	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	94	—	94	»	Կրտս	94	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	600	—	600	»	Կրտս	600	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	4,959	—	4,959	»	Կրտս	3,440	69.37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	637 1/2	—	637 1/2	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	1,584 1/2	—	1,584 1/2	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	1,746 1/2	—	1,746 1/2	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	63 1/4	—	63 1/4	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		21,521	21,521	»	Կրտս	20,291	94.28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		10,730	10,730	»	Կրտս	719	6.70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		9,660	9,660	»	Կրտս	927	9.59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		1,100	1,100	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		575	575	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		3,245	3,245	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		8,352	8,352	»	Կրտս	5,075	60.76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		986	986	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		4	4	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		1	1	»	Կրտս	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Կան. - 1. ժամկետ, Տարբան և ժեխելի մի 29 հան, որ է. 1355 ժամկետ, 1350 Տարբան և 1352 ժեխելի քաղաքացիական է.
 2. Մեկ առաջի 2 կար է.
 3. 1 հան և 11159 հարան արան և Առաջի Ամբիկան արևմտանային հերմանկյն կարգից հարան.
 4. 17618 հարան Արևմտանային հերմանկյն կարգից հարան.
 5. Մեկ կարան քաղաքացիական է 20-25 քաղ կարգի արան.

Մեկ կարան քաղաքացիական է 20-25 քաղ կարգի արան.
 21. 621 արան.

Հ Ա Շ Ի Ի

ՀԱՅ ՓԱՌՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ ՖԸՆՏԻ ԿՈՂՄԷ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈՂԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ՄԵՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱՆ
ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ

Մ Ա Ս Ն Ա.

I. Զօլաւոր Ֆլանդլ. - Տրուած է 9 հակ որ է 203
ծրար 9123 կարտ, այսինքն 12165 արշին, որմէ պատ-
րաստուած է

ա) Շապիկ 4 զանազան չափերով

I չափ	600 հատ խորանիւրջ	1 ա. 2 զ.էն	675 արշին
II »	700 »	1 » 5 »	918 » 8 վերջով
III »	725 »	1 » 8 »	1087 » 8 »
IV »	600 »	1 » 11 »	1012 » 8 »
	2625 »		3688 » 8 »

բ) Վարտիք 4 զանազան չափերով

I չափ	575 հատ խորք.բ	1 արշին 2 զ.էն	646 ա. 14 զ.
II »	725 »	1 » 6 »	906 » 14 »
III »	765 »	1 » 12 »	1959 » 1 »
IV »	650 »	2 » 5 1/2 »	1523 » 7 »
	2715 »		4525 » 4

գ) Իւպիկայ (ժիւփ) 4 մեծութեամբ

I չափ	750 հատ խորք.բ	10 զ.էն	486 ա. 12 զ.
II »	740 »	15 »	849 » 5 »
III »	748 »	1 արշին 8 »	1122 » —
IV »	750 »	2 »	1500 » —
	2988		3940 » 1 »

II. Կարմիր և Կապույտ Ֆլանել. — Տրուած է 7 ծրար, որ է 334 եարա, այսինքն 445 արշին, որը գործածուած է պարասահու:

ա) Իւզկայ (ժիւժ)

I շափ	88	նա իւրաք.	8	Վ.էն	41	արշ.	8	Վ.
II »	85	»	»	10	»	54	»	2 »
III »	94	»	»	12	»	78	»	12 »
IV »	83	»	»	1	արշին	8	»	126 » 8
	345	»				800	»	10 »

բ) Պլուզ

I շափ	22	նա իւրաք.	1	արշ.	4	Վ.էն	27	մ.	8	Վ.
II »	22	»	»	1	»	8	»	33	»	—
III »	22	»	»	1	»	12	»	38	»	8 »
IV »	22	»	»	1	»	14	»	41	»	4 »
	88							140	»	4 »

III. Սև Ռեփա (Կապրբաին). — Տրուած է 1 ծրար, որ է 63 1/2 եարա այսինքն 84 արշին, որմէ պարաստուած է

Դէյրա (ֆրոք) 4 չափով

I շափ	10	նա իւրաք.	2	մ.	1 1/2	Վ.էն	20	մ.	15	Վ.
II »	9	»	»	2	»	2 1/2	»	19	»	6 1/2
III »	9	»	»	2	»	5	»	20	»	13
IV »	9	»	»	2	»	7	»	21	»	15
	37	»						88	»	1 1/2

IV. Տրեկո — Տրուած է 2 նակ 10 ծրար որ է 453 եարա այսինքն 600 արշին որմէ պարաստուած է

ա) Վերարկու 400 նա իւրաք. 1 արշ. 8 Վ.էն 600 արշին:

Վ. Բաթան. — Տրուած է 30 ծրար որ է 1050 եարա այսինքն 1400 արշին, որմէ պարաստուած է

ա) Դէյրա (ֆրոք)

I շափ	72	նա իւրաք.	3	արշ.	4	Վ.էն	234	մ.
II »	72	»	»	3	»	8	»	242 »
III »	121	»	»	3	»	12	»	459 » 6 Վ.
IV »	110	»	»	4	»	4	»	467 » 8 »
	375							1402

VI. Ամերիկեան կտու. — Տրուած է 4 նակ, 94 ծրար որ է 2536 եարա այսինքն 3381 արշին, որմէ պարաստուած է

ա) Խալաթ (օվբրոլ) չորս մեծութեամբ

I շափ	80	նա իւրաք.	2	մ.	8	Վ.	էն	200	մ.
II »	60	»	»	3	»	»	»	180	»
III »	60	»	»	4	»	»	»	240	»
IV »	120	»	»	4	»	12	Վ.	»	570
	320								1190

Իսկ թուով 3331 նա զանազան չափի Լեչիկի նա՝ մար գործածուած է 2191 արշին ամերիկեան կտու.:

Բ. Մ Ա Ս

I. Ֆլանելթ. — Տրուած է 7 նակ որ է 8706 եարա այսինքն 11608 արշին որմէ պարաստուած է:

ա) Շապիկ 4 զանազան մեծութիւններով, հետեակ կերպով

I մեծութիւն	596	նա իւրաք.	1	արշ.	2	Վեր.էն	670	արշ.	8	Վ.
II »	800	»	»	1	»	5	»	1050	»	»
III »	1850	»	»	1	»	8	»	2831	»	4 »
IV »	450	»	»	1	»	10 1/2	»	745		
	3696							5297		1 »

բ) Վարտիք - նմանադէս 4 զանազան մեծութիւններով

I չափ	375 նստ	խրատնչիւրք	1 արշ.	2 վերշ.էն	421 արշ.	11 վ.
II »	491 »	»	1 »	6 »	675 »	2 »
III »	2025 »	»	1 »	13 »	3670 »	5 »
IV »	297 »	»	2 »	3 1/2 »	658 »	15 »
	3188 »				5426 »	1 վ.

զ)

Փածկեցած 525 նստ խրատք. 1 արշ. 10 վերշ.էն 848 արշ. 2 վ.

դ)

Փթիկեր	50 »	»	0 »	12 »	37 »	8 »
	7459 նստ	Ընդհ. Գումար			11608 »	12 »

II. Կտաւ. — Ստացուած է 9 հակ որ է 4940 կարա ալսինքն 6585 արշին, որը գործածուած է պատրաստելու՝

ա) Շապիկ. 4 զանազան չափով

I չափ	200 նստ	խրատնչիւրք	1 արշ.	2 վ.էն	425 արշ.
II »	250 »	»	1 »	5 »	898 »
III »	400 »	»	1 »	8 »	600 »
IV »	450 »	»	1 »	11 »	759 »
	1900 »				2123 »

բ) Վարտիք 4 չափով

I չափ	139 նստ	խրատք.	1 արշ.	2 վ.էն	156 արշ.
II »	293 »	»	1 »	5 »	384 »
III »	275 »	»	1 »	12 »	481 »
IV »	450 »	»	2 »	3 »	956 »
	1157 »				1978 »

գ) Խալաթ (օվրոլ) դարձնել 4 մեծութեամբ

I չափ	160 նստ	խրատք.	1 արշ.	14 վ.էն	300 արշ.
II »	160 »	»	2 »	5 »	370 »
III »	130 »	»	3 »	4 »	390 »
IV »	340 »	»	4 »	3 »	1123 »
	780 »				2483 »

Ընդհ. Գումար 6585 » արշ.

Գ. Մ Ս Ս

I. Ֆլանէլ. — Տրուած է 7 հակ որ է 174 ծրար 8808 կարա ալսինքն 11,744 արշին, որմէ պատրաստուած է

ա) Գէյրա (Ֆրոք) 4 չափով

I չափ	125 նստ	խրատք.	1 արշ.	12 վ.էն	218 արշ.
II »	125 »	»	2 »	»	250 »
III »	125 »	»	2 »	12 »	343 »
IV »	125 »	»	3 »	8 »	437 »
	500 »				1250 »

բ) Շապիկ կրկու չափով

I չափ (ձեծ)	1598 նստ	խրատք.	3 արշ.	14 վ.էն	5793 արշ.
II » (փոքր)	12 »	»	1 »	6 »	15 »
	1610 »				5809 »

գ) Վարտիք կրկու չափով

I (ձեծ)	1598 նստ	խրատք.	3 արշ.	4614 արշ.
II (փոքր)	90 »	»	2 »	15 վ. 69 »
	1568 »			4683 »

Ընդհ. Գումար 11,743

II. Կտաւ. — Տրուած է 4 հակ 5013 կարա որ է 6686 արշին, որով կարուած է.

ա)

Շապիկ 1001 նստ խրատք. 3 արշ. 10 վ.էն 3633 արշ. 10 վ.

բ)

Վարտիք	1001 »	»	3 »	3003 »
Վերագործուած կարտի Աւերաբոմին				50 »
				6686 արշին

ՀԱՇԻՒՒՎԵՐ ՄԵ ՀԱՐԳԸՐՏԻ ԿՈՂՄԱՆԷ

ԲԱՌԱՆՈՒՄ ԻՐԵՂԿՆԵՐՈՒ

առ 1^ն փետրվ. 922

I. Պլանընթիվ. — 8 հակ 376 ծրար 18 193 հարա
85 ծրար 4, 125 հարա զործածուած է և կարուած՝

Պլուզ	1005	հա
Տափաս	1033	»
Շըշաղկես	678	» որոնք բաժանուած են

Հետևեալ կերպով՝

Տրուած	Պլուզ	Տափաս	Շըշաղկես
Պետակ. Ուրբանոցներու	549	573	407
Մէրժ. Արեւել. Կ. Կոմիտէի Ուրբ.	160	160	150
Պատրաստ	296	300	121
Գումար	1005	1033	678

26 ծրար = 1250 հարա բաժանուած 125 կին ծառայողներու.

1	»	=	42	»	զործածուած 1 զրա ՄԵՂՐՈ Ֆ-ի որրածողի մէջ
2	»	=	90	»	»
16	»	=	736	»	» մթերքի նա փոխանակութեան

130 6243

Պանակի մէջ պատրաստ 246 ծրար = 11,950 հարա:

II. Կտու. — 30 հակ — 750 ծրար — 30,000 հարա

զործածուած	Կոչ.	17-30	—	45	ծրար
	Գնկա.	1-31	—	114	»
	Յանվ.	1-31	—	130	»

289 ծրար որմէ պատրաստուած է

Շաղիկ 5317 հառ, վարսիք 5343, սուան 221 հառ,
բարձի երես 200 հառ, որոնք բաժանուած են .

	շաղ.	վարս.	Սուան.	բարձի երես
Ատարակի որրածողին	1432	1432		
Կածորակի »	858	858		
Երեանի »	400	400	200	200
Պանակար պատրաստ	1119	780	—	—
Գումար	5317	5343	200	200

Պանակար պատրաստ 18 հակ և 11 ծրար

III. Պլանընթիվ. — 662 հառ

Տրուած էջմիածնայ Մերձ. Արեւել. Կոմիտէի
փողոցի որրերու ապաստանարանին

	600 հառ
Գրասենեակի ծառայողներու	24
Պանակար պատրաստ	98
	662 հառ

IV. Բրդէ թել. 3 հակ խրաքանչիւրը 12 կապոց

Կոչ. 17էն — Յունվ. 31՝ 30 կապոցով պատրաստուած
1028 զոյգ զուլպայ

Պատրաստ կայ՝ 6 կապոց:

V. Շաքար. — Տրուած է ժողովրդային Հոգատարու.
թեան Կոմիտարիատի միջոցաւ Երեանի, Աշտարակի, Կա.
մարտի և էջմիածնայ որրանոցներուն 217 փուռ շաքար:

Մնացորդը պանակի մէջ պատրաստ:

Սուրբ Նազար եղզին — Վեճնաիկ
(Մայրավանք Մխիթարեանց, — ուր տպուեցաւ այս գիրքը)

Տպարանը

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Թ Ա Ի Ր Ի Զ

Ա.

Հայ փախստականական Ֆրնտի Թաւրիզի զործունէութիւնը սկսած է ուշ. 1921-ի Յունիսին — երբ Երեւանեան մօտ 7000 փախստականութիւնը կիսամերկ, անօթի ու սպանած եկած էր ապաստանիչ Թաւրիզ — և վերջացած է նոյն տարուայ Սեպտ. ին, երբ այդ փախստականութեան մեծամասնութիւնը Երկիր վերադարձած էր և միաժամանակ Ֆրնտի միջոցներն ալ սպասելու մօտ:

Գործունէութեան այս շրջանը թէև կարճ տևած է, բայց ոչ պակաս օգտակար է եղած ժողովրդին, Հայ փախստականին, ծածկելով անոր մերկութիւնը և տրամադրելով անոր ձրի Հիւանդանոց, բժշկական խնամք և դեղօրայք:

Թաւրիզ հասնող փախստականութեան մէջ, շնորհիւ այն պայմաններուն որոնց տակ նա եկած էր, երկարատև (35-50 օր) ուղիով նամբրողութիւն, ճանապարհին և այնտեղ սնունդի պակաս, ցուրտէ դէպի տաք յանկարծակի փոփոխութիւն, զանազան հիւանդութիւններ յատկապէս կրկնուող տիֆ (Re-

lapsing Fever), մուլարիա և նոյն խնկ բժաւոր տիֆի համա-
ճարակները անխուսափելի էին:

Փախստականութեան մեծամասնութիւնը, ճանապարհի
ընթացքին իր հագուստներն անզամ փոխանակած ըլլալով հացի
հետ՝ գրեթէ մերկ, թաւրիզի փողոցներու մէջ ազգային պատուի
համար վերաւորական զրուծիւն մը կը ներկայացնէր:

Տեղական միջոցները շատ սահմանափակ էին այսրան
անաւոր կացութեան դարձան հասցնելու համար: Սկիզբները
Աւրբայաստանի Հայոց թեմի առաջնորդ Գերապատի Կեր-
սէս Արքեպիսկոպոսի գերզանց ջանքերով թէև հնար եղաւ
մաս մը բուրդովին մերկեր հագուցնել ու փոքրիկ, 25-30
անկողինոց Հիւանդանոց մը ունենալ, սակայն փախստա-
կանութեան շատանալովը անհնար էր անոնց բուարարել:

Այդ ժամանակ էր Բանձնախումբը, ներկայացուցիչ
Տիար Ե. Փաջունիի ղեմումի վրայ, հետագրով, յաջորդա-
բար փոխադրեց, ընդամենը 4000 անգլիական ոսկի, օգնելու
թաւրիզ հասած փախստականութեան:

Այդ գումարով Ֆընար թաւրիզի նորիկ փախստականու-
թեան օգնելու նպատակով կազմակերպած է.

ա. Բժշկա-Սանիթարական Բաժին, որը կեդրոնացնելով
ու իր վրայ վերցնելով նորիկ փախստականութեան Բժշկա-
Սանիթարական հոգը, բժիշկ Ռուբէն Տէր Ստեփանեանի
վարչութեամբ սարբեց՝

1.) Հիւանդանոց մը 50 - 60 անկողինոց, ուր ըն-
դունուած են աճէն կարգի ու տեսակի փախստական հիւանդ-
ներ և ստացած ձրի դարմանում ու սնունդ, և ուր շնորհիւ
neo-salvarsan ի զորձածութեան կարելի է եղած արագ
դարմանել և առաջը առնել կրկնուող տիֆի համաճարակի
մը, ինչ որ անխուսափելի էր առանց հիւանդանոցին և
neo-salvarsan ի զորձածութեան. կրկնուող տիֆի դարմանու-
մի այս ձևը թաւրիզի բժիշկներու համար նորութիւն կը
ներկայացնէր:

Հ Ա Յ Փ Ա Ս Ս Ա Կ Կ Ե Ր Ե Տ Ի Բ Ժ Շ Կ Ս Կ Ա Ն Ե Բ Ս Ժ Ի Ն

Յունիս 10-ից մինչև 4 Սեպտեմբեր 1921 թ. թաւրիզ (Պարսկաստան)

չիւանդանոց 10 Յունիոյց միջև 4 Սեպտ.

Գարմանատուն 14 Յուն. - 90 հոկտ.

N°.	ՀԻՒՃԵԳՈՒԹԻՒՆ	ԳՐԱՆՏՔ	
		ԸՅՊՈՒՑ- ՈՍԱԾ	ԱՌՈՂՉԱՅ- ՄԻՈՍԹ
1	Կրկնուող տիֆ	501	492
2	Բժաւոր »	5	4
3	Խորիքիւն	1	1
4	Մարտիա	68	67
5	Կարմիր քամի (Բժաւ)	1	—
6	Խորիքիւն	3	3
7	Փորթալիք	2	2
8	Վերաւոր	10	9
9	Չանտղան	13	13
	Գումար	604	591

N°.	ՀԻՒՃԵԳՈՒԹԻՒՆ	չիւանդ. թիւր
2	Բժաւոր »	5
3	Մարտիա	2673
4	Վ. Կրտսեր	1125
5	Փոս	308
6	Փորթի հիւն	172
7	Վ. Կերտական	366
8	Յոգայտու	127
9	Մարթալիք	215
10	Աւք	858
11	Արան?	120
12	Առամ	89
13	Թարալիք	126
14	Սիրա	21
15	Մարտապանի գործ.	617
16	Կրկնուող	93
17	Չարլի	46
18	Չանտղան	1028
19	Տիարիկի սպիտութիւն	309
20	Խորիքիւն	1
	Գումար	8675

ԳԵՂԱՏՈՒՆ. — 14 Յունիոյց միջև 4 Սեպտեմբեր,
Սկզբից միջև փակման օրը պատարա-
տուած է 4551 զեղադրեր:

ՀԱԿԱՆԵԻԱԿԱՆ ԳՈՐԻՒԹ. — 18 Յունիոյց միջև 1
Սեպտ. Այս ժամանակաշրջանում նախ-
նկատ է 4605 քամբու շարիք:

ARMENIAN
REFUGEES
TABRIZ
CLOTHING FUND

Ե. ՔԱՋՈՒՆԻ
Arm. Refug. Clothing Fund

Բժշկական բաժնի վարիչ՝
Բժ. Ռուբէն Տէր Ստեփանեան

կանոնաւոր, մաքուր հիւանդանոց մը, ուր այցելող տեղացի և օտար բժիշկներ զո՛ր մնացած են և նոյն իսկ պարսիկ կառավարութեան կողմէ պետական օժանդակութիւնով զայն շարունակելու և մեծացնելու առաջարկութիւն եղած է:

2.) Զրի Գարմանատուն (Սմպուլաթօրիա—DISPENSERY), ուր հիւանդները ներկայանալով ստացած են ձրի բժշկական խնամք և դեղ:

3.) Դեղատուն, ուր ձրիքէն պատրաստուած է, ոչ միայն Հիւանդանոցի, Գարմանատան բժիշկներու առած հազարաւոր դեղատոմսերը, այլ նաև ուրիշ բժիշկներու կողմէ փախտականներու համար տրուած դեղագրքերը:

4.) Հականեխական Գործիք. որով շոգիի միջոցով հականեխուած է ամենազոն 4600 ձեռք հագուստ և որ նպաստած է կեղտի և համաճարակներու միջնորդ միջնորդ վերացուածին, կամ աւելի՝ պակսեցման:

Կարելի է ըսել որ, շնորհիւ այս հիմնարկութեանց, 7000 փախտականութեան մէջէն, հակառակ այնքան վատ պայմաններու սպասուած, մերկ, կեղտ, բացօթեայ պատկիլ, խնորուած բնակարաններ, հանրակացարան, մահացութեան զէպրեր 15 է աւելի չի լինիր, այն ալ չափազանց տարիքոտներ և կամ բարդ հիւանդութիւններ ունեցողներ եղած են ինչ որ հիւանդանոց ընդունուած հիւանդներու մէջ պակաս է:

բ. Հագուստեղէնի Բաժին.—որը Տխար վահէ Արժրուտու վարչութեան, Թարիզի մէջ օգնած է ամենազոն 5000 փախտականի, անխտիր բուլբուլն սալով ներքին հագուստ, ձեռնակեղէն, բուլբ կին և երկխայ եղողներուն, մօտ 400 անձ, ձեռնակեղէնէ զատ նաև դուրսի հագուստ: Բացի վերոյիշեալներէն դուրսի հագուստ, կօշիկ (չուստ), գուլպայ՝ բոլոր անանց, որոնք իրապէս կարիք ունեցած են:

Այդ հագուստները, վրայի թէ ներսի, շուկայէն կտոր գնելով վերջ, զանոնք յատուկ ձեռք և կտորով վարպետներու միջոցաւ կտրուած և ապա փախտական գերձակներու և

Յունիս 10-ից մինչև Սեպտեմբեր 15 1921 թ.

N°.	ԱՊՐԱՆՔԻ ՏԵՍԱԿ	Մ Ո Ւ Տ Ք						Ե Լ Ք			Մնացած	
		Թոփ	Չափ	Պնտած քանակ	Պերշ.	Արձեւատ.	Գնդ. գրամար	Պերշ.	Արձեւատ.	Տիւտից		Փողովակ.
1	Միթկալ (կտու)	547	հարս	92852	—	—	92852	—	11280	48	10824	1200
2	Շարար—պուր	439	արշ.	6715	—	—	6715	—	5849	—	866	—
3	Փաթիկ	61	հարս	2440	—	—	2440	—	15	—	2425	—
4	Գաւ	58	արշ.	1688	—	—	1688	—	44	—	1654	—
5	Բաժրայէ	9	»	211	4	—	211	4	175	—	36-4	—
6	ԲՆՆԱՍՏՈՒՄ	5	»	305	—	—	305	—	295	—	—	10
7	Ասասցոյ շիթ	15	»	522	—	—	522	—	517	—	5	—
8	Չանազան կտոր	—	»	127	—	—	127	—	—	—	127	—
9	Կաշիկ (չուստ)	—	»	1977	—	—	1977	—	—	55	1907	15
10	Տրեխ	—	»	64	—	—	64	—	—	—	64	—
11	Տղա՞տ. գուրպակ	—	»	1760	—	—	1760	—	—	10	1750	—
12	Կանոցի »	—	»	350	—	—	350	—	—	—	250	—
13	Մեծ պուր	—	»	—	—	1269	—	—	—	—	1269	—
14	» շարար	—	»	—	—	1451	—	—	—	—	1451	—
15	» շարար	—	»	—	—	54	—	—	—	—	54	—
16	» շարար	—	»	—	—	20	—	—	—	—	20	—
17	Շապիկ	—	»	119	—	2059	—	—	—	120	2048	—
18	Վարսիք	—	»	81	—	1777	—	—	—	120	1738	—
19	Շրջապատ	—	»	—	—	46	—	—	—	—	46	—
20	Սասն	—	»	—	—	144	—	—	—	144	—	—
21	Սարսիթ	—	»	—	—	90	—	—	—	—	90	—
22	Մերշ	—	»	—	—	124	—	—	—	—	124	—
23	Յարի կրտ	—	»	—	—	120	—	—	—	—	120	—
24	Սիւտայ	—	»	—	—	102	—	—	—	—	100	—
25	Վերանի ծածկոց	—	»	—	—	60	—	—	—	—	60	—
26	Վերանի »	—	»	—	—	8	—	—	—	—	8	—
27	Յարի շիթայ	—	»	—	—	125	—	—	—	—	125	—
28	Մաթրոսի »	—	»	—	—	59	—	—	—	—	59	—
29	Տղա՞տ և կրտ. պակաս կտոր	—	արշ.	3025	—	3025	—	—	—	—	3025	—
30	Թիկ	—	միայն	1000	—	1000	—	—	—	—	1000	—
31	Կանց	—	նաս	3250	—	3250	—	—	—	—	3250	—
32	Կանց	—	գրտ	45	—	45	—	—	—	—	45	—

ՆՐԱՆՈՒԹ. — ա) «Մնացած» ի ներսի մէջ գտնուած իրերը ուղարկուած են Հայաստան
բ) վ.բ.է. 29, 30, 31 և 32 իրերը ուղարկուած են Քլեյմանի շրջանը.

ARMENIAN
REFUGEES
—
TABRIZ
—
CLOTHING FUND

Շորի բաժնի վարիչ՝
Վ. ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ
Ե. ՔԱԶՈՒՆԻ
Armen. Refug. Clothing Fund

1921 թ. Յուլիսին նկատի ունենալով այլ ևս Ֆրճաթի գումարներու ազատման մաս լինելը և յոյս չունենալով նոր գումարներու մասին, Յանձնախումբը հրահանգեց իր ներկայացուցչին, վերջացնել Օգնութեան գործը թաւրիզ թէ կովկաս և վերադառնալ Մանչէսթը, հրահանգելով միաժամանակ կովկասի մէջ Ֆրճաթի ունեցած իրերը յանձնել Ամերիկեան Նպաստամատոյց կոմիտէին՝ բաշխումը շարունակելու Ֆրճաթի անունով:

Այս հիման վրայ ներկայացուցիչը թաւրիզի Հորի և Բժշկա-սանիթարական բաժինները լքելու էր ներքին, հիւանդանոցի վերաբերեալ բոլոր իրեղէնները և շորի բաժնի մնացորդը իր հետ կը փոխադրէ Երեւան և կովկասի մէջ Ֆրճաթի ունեցած միւս իրեղէններու հետ միասին կը յանձնէ Մերձուոր Արեւելքի Նպաստամատոյց կոմիտէին:

**ՄԵՐՉՅԻՈՐ ԱՐԵՎԵՆԻՔԻ
ՆՊԱՍՏԱՄ. ԿՈՄԻՏԷ:**

Կովկասի հիւզ Երեւան 9 Հոկտ. 921

Հայ փախստ. Հարստեղէնի Ֆրճաթի ներկայացուցիչ
Տիար Ե. Քաչուեիին

Մերձուոր Արեւելքի Նպաստամատոյց կոմիտէի թէ Երեւանի և թէ Նիւ-Եորքի աշխատաւորութեան և պաշտօնէութեան կողմէ կ'ուզեմ շնորհակալութիւն յայտնել Ձեզ, և Մանչէսթրի Հայ փախստ. Հարստեղէնի Ֆրճաթի Յանձնախումբին, այն շատ արժէքաւոր փոխատուութեան համար, վերահի, սուսան և այլն, որ յատկապէս կը զնահատուին

այս միջոցիս մեր Որբանոցային բաժնի կողմէ. այսպիսի իրեր չափազանց դժուար է ձեռք ձգել և անհրաժեշտ, մասնաւոր ներկայիս՝ երբ նոր որբանոց բանալու վրայ ենք:

Բժշկական բաժանմունքն ալ շատ շնորհակալ է նաև դեղորայքով եղած վեհանձն նուիրատուութեան համար. հիմա մասնաւոր որ ցուրտերը մտեցած են:

Մեր սկստապիտան ալ շատ գոհ է, ստանալով Ձեզմէ օճառ, սանր, կոճակ, և դերձան բոլորն ալ նիւթեր, որոնք կը զործածուին տասը օրէ ի վեր կազմած, առանձին սկստապիտան խումբին կողմէ:

Անկերթ զեանտուտով

S. ԿՅՅ

Մ. Ն. Նպաստ. կոմ. Երեւանի շրջանի պետ.

**ԱՌԱՋՆՈՐԳՈՐԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ
ԹԵՄԻՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ**

Թ Ա Ի Բ Զ

23 Սեպտ. 921

N°. 804

Մեծարգոյ Պ. Ե. Քաչուեի

Թէ Առաջնորդարանի, թէ Թեմական Խորհրդի և թէ ամբողջ փոխատականութեան կողմից յայտնուած ենք ամենախորին շնորհակալութիւն Մանչէսթրի Հայ փախստ. Ֆրճաթի Յանձնախումբին, նրա ուշադիր և բարեացակամ վերաբերմունքին համար առ Երեւանեան 7000 փոխատականութիւնը, և թէ Ձեզ իրրև այդ Յանձնախումբի թաւրիզի ներկայացուցիչ՝

իրբև ճշտագահ, սրտացու անձնուորութիւն, որի շիտակ գործունէութիւնը, մաքուր հաշուապահութիւնը վեր է ամէն քննադատութիւնից:

Աստուածային օրհնութիւն մաղթելով Ձեզ և Յանձնախմբի բոլոր անդամներին:

Ազգայնաբար

ԱՌՍԶՆՈՒՄԻ ԱՏՐՊԱՍԱԿԱՆԻ ՀԱՅՈՅ

Ներսէս Արքեպ. Մէլիքրոնցեանց

ՊԱՐՈՆ ԲԱԶՈՒՆԻ

Յարգելի Պարոն,

Յայտնում եմ Ձեզ իմ կողմից իմ շնորհակալութիւնը այն իրերի համար որ բերուած են Ձեր միջոցով, մեր զօրքերի համար: Խնդրում եմ Ձեզ յայտնել, որ այդ ընծաները հասան մեզ իսկ իւր ժամանակին, երբ մեր զօրքը կէս մասը տկար է և հիմի գանուում է պատերազմի դաշտում, վճռում է Հաստատանի բախտը:

Գլխաւոր Ինտենդանտ

Գեղարցու Մ. 1, ՍՄԻՁԷ

12 Մարտի 1920

ԵՐԵՒԱՆ

**ՄԵՐԶՈՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ
ՆՊԱՍՏԱՄԱՍՏՈՅՑ ԿՈՄԻՏԷ**

Նիւ - ԵՍՐԲ

2 Սեպտ. 1920

Հայ փոխտակաւանտն Հայաստեղեի Կամիտ

ՄԱՆՉԷՍՐԻ

Տիարք,

Նոր կը դառնամ Հայաստանէն, ուր խորապէս ազդուցայ գործի այն մեծութիւնէն, որ Գուր ըրած էր անցեալ տարուայ ընթացքին, հայթայթելով հազուտեղէն և նոյն ուղղութեամբ գործունէութիւնը շարունակելու կարիքէն:

Կը յուսամ Սեպտեմբերին — գուցէ 15, 16, 17ին — քանի մը օրուայ համար — Անգլիա գամ, անմիջապէս շարունակելու ճամբորդութիւնս, Սաութվեմբընէն: Շատ երջանիկ պիտի ըլլայի, եթէ այդ օրերուն կարողանայի անձամբ տեսնել Մանչէսթըրի Կոմիտէն, իրենց կատարած գործի առթիւ իմ գնահատութիւնը արտայայտելու և խորհրդակցելու ազատութիւն վերաբերմամբ:

Մեկեղծօրէն Ձերոյ

Ս. Վ. ՎԻՔԸՐԻ

Ընդհ. Փարտուղար

Էրեւան, 10 Նոյ. 920

Մանչէսթըրի

Հայ Հազուտեղեի Ֆրեսի Ներկայացուցիչ

Պ. ԵՂԻՇԷ՛ ԲԱԶՈՒՆԻ

Սիրելի Պարոն,

Յայտնելով որ ստացուած է Ձեր նուէրը կտշի, օճաս, սանր և այլն. կը վերյիշեմ որ սա առաջին անգամը չէ որ

հանդիսն ունիմ ստանալու ի զիմաց Մերժաւոր Արեւելի
Նրպատամառայց կոմիտէի, այն ժամեղակութիւնը որ Գուր
այնքան վեհանձնորէն տուիք մեզ:

Կ'ուզեմ անգամ մը ևս յայտնել իմ զոհունակութիւնը՝
համագործակցութեան այն բարեկամական ոգիին համար որը
միշտ ցոյց տուած էք, հասարակաց զօրծի մէջ:

Չերդ Անկեղծօրէն

ժ. ՏէնձՐԲ ՖԻՏ

Տխրիբքը Քամետորք Մ. Ա. Կ. Ի

19 Ապրիլ 1920 Լոնտոն

Մեծարոյց

Պ. Դովյարեան

Ամերիկա մեկնելուցս առաջ պարտականութիւն եմ հա-
մարում յայտնել Ձեզ իմ ամենախորին յարգանքները և շնոր-
հակալութիւնը Ձեր ինձ ցոյց տուած ուշադրութեան համար:
Ձեզ յաջողութիւն և առողջութիւն եմ մաղթում, որպէս զի
նոյն եռանդով ու սիրով կարողանաք շարունակել ազգային
այն մեծ զօրքը, որին նուիրում էք դուք Ձեր ժամանակը:

Համոզուած եմ, որ այսպիսի աշխատանքով դուք միշտ
զբաղուելու էք սիրելով Ձեր Հայրենիքը, բայց ցանկա-
նում եմ, որ մի գեղեցիկ օր այնտեղ երևաք, շարունակէք
Ձեր աշխատանքը և Ձեր աչքերով տեսնէք Ձեր աշխատան-
քի տուած արդիւնքը:

Խնդրում եմ ընդունիլ խորին յարգանքներէս հուսա-
տիրք և յայտնէք Ձեր ընկերակիցներին:

Ազօթարար

(Ստորքրե) ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

29 Ապրիլ 1920

Գերապատիւ Տէր,

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄՈՒՐԱՏԲԷԿԵԱՆ

ԱՍՏ

Արթուրան Հայր

Պատիւ ունիմ ներկեակ ներկայացնելու Ձեր Արթուր-
թեան կովկասի Հայ կարօտեւոյց համար տեղս կազմուած Մաս-
նախմբի Տեղեկագիրքը, խոնարհարար խնդրելով Ձեր Արթուր-
նութեանն որ հաճի նոյնը մատուցանել Կ. Ս. Օժուրեան
Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին:

Ինչպէս պիտի տեսնէք Հաշուեկշիւի մուտքի կողմէն
Մասնախմբին անխոնջ ջանքի շնորհիւ որպէս պատուակալ
Նախագահն է Զօրավար Անդրանիկի Յարդ կրկինը հուսաքել
(110.961.15.8) հարկուր տասնըմէկ հազար անգլ. սակիի
մօս զուտար մը հետեւեալ բաժանութեւրով:

Տեղւոյ	Հայ Համայնքն	41,900, 1,1
Լոնտոնի	»	6,675, —, — 0,5
Ճափոյի	»	6,500, —, —
Կալկաթոյի	»	2,963, —, —
Ուսթանի	»	1,000, —, —
Անգլ. կառավարութեան		51,024, —, —
Տեղուր Կրթամտանէն		247,14,7
	Համագումար	110,961-15-8 Անգլ. սակի.

Ելելի կողմը դասնալով պիտի տեսնէք որ ցարդ գնած
և բեռնուցած ենք Պաթմուրի ճամբով Անգլ. Ոսկի 72.453.16.5
արժողութեամբ ամէն տեսակ պիտույք, հարուստեղէն, կաշի,
կոշիկ, օճառ, զեզուրայր և կը շարունակենք զեռ զրկել ինչ
որ ստիպողարար հարկ է և համեմայն մեր ներկայացուցիչ
Պարոն Եղիշէ Քաջունիի հրահանգաց:

Կովկասի կարօտեւոյց Մասնախոմարս կատարելով իր
պարտականութեան բաժինը կը սիրէ յուսալ որ Ազգիս Սի-

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԳՐԱԿ

ԶՐԱՎԱՐ ԱՆԳՐԱՆԻՒՆ

Գևորգ Տառայ Յիսուսի Քրիստոսի և անճառանկի կառնոյն Աստուծոյ Էպիսկոպոսական և Կարողիկոս Ամենայն Հայոց, Ծայրագոյն Պատրիարք Համազգահան Եպիսկոպոս Արքայ Արարտեան Առաքելական Մայր Էկեղեցոյ Սրբոյ Կարառչիկէ Էջմիածնի:

Հայրենասէր զօրավար Պարոն Անդրանիկայ, հարգատա և հաւատարիմ որդոյ մօրս Լուսոյ և յաւէտ սիրելոյ Մերոյ, նուիրեմք ողջոյն և հայրապետական օրհնութիւն:

Իթէ Խարայէր հին, ի թիւս ընտրեալ զաւակացն իւրոց, պանծայր վերջին դիւցազնին իւրով հայրենասէրն Մակարէի, զլուխ և առաջնորդ հանդիսացելոյն փոքու խմբին հաւատաւորիմ հայրենի կրօնի և աւանդութեանց հանդիսացողաց ընդդէմ ահարկու բանակին Հեթանոսաց, բանին և նորս Խարայէլ պանծացի պարծանօք ընդ հայրենասէր գործ ըս և առգմական ըմբռնութիւն, որ ի սէր առտուպեալ հայրենեաց և բազմաշարչար գտաւկացն Հայաստանի, յարեար, համբարձար նոր Մակարէի, փորձնիգակացօք ընդդէմ ահարկու թուոյ թշնամոյն, իրրիւ արծուի բարձրաթիռիչ և սրատես զերթնա թուփոյ և Տարեայ ընդ ապաստան ընտրելով, իսկ ի վերջին ամս համաշխարհին պատերազմին բազում ըմբռնութիւնս ցուցանելով, յայտնի համայն պետութեանց աշխարհիս զընդ կացուցեր: Որ ինչ զհայրենասիրական զգացմանց ըոյ, որգտանց բարեմասնութեանց, այդ բաժին պատմութեան ազգիս և վարձատրութեան երախտագէտ Հայութեան, իսկ որ ինչ հոգեկան ձրից ըոյ և կրօնական ողոյն ջերմեանդու-

թեան, այդ Հայրապետին համայն Հայոց բաժին ևեթ է, սրբան զամենայն վկայութիւնս:

Անձամբ անձին հաւատար և վկայ իսկ եմ, եթէ որպէս անբակ և անբաժան ի մի են ի ընդ հայրենասիրութիւն և կրօնասիրութիւն, հանդերձ իոր զգացմամբ եկեղեցասիրութեան, զի բան զամենայն վայրս պատմականս տեսեալ հայրենեացն սիրելիք ընդ են Սուրբ Կարապետն Մշոյ, պահապան երկրին Մամիկոնէից, Սուրբ Խաչն Աթթամարայ, պաշտպան սոտանին Արժրուտեաց, հռչակաւոր ուխտն վարդայ, հանգիստն Արժրուտոյն Սենեղիբիմայ, Էրեք խորան Սուրբ Յովհաննէսն Բագրեանոցայ, Տունն և Տաճարն հայնոց Հայկազանց զերպագն Աթթոն Սուրբ Էջմիածնի, ոչր հիմունք եպին անշարժք ձեռք Գրիգորի և Տրդատայ, Եթէ սիրելիք սրտի ըս են յարիք Տեսան զօրութեանց սրբավայրի Հայաստանի, ապա և սիրելի ինձ է դիւցազն հայրենի երկրին իմոյ, Անդրանիկն Հայոց, որ ի հետուս իսկ հոգայ զշնտութեան և զվայելչութեան Էջմիածնի գլուխ և հեղինակ հանդիսացեալ ի Մանչիսթր հանգանակութեան թէ վասն Ս. Աթթոյ Էջմիածնի:

Արդ, սիրելի իմ, ընկալ ի արիւտար երախտար վաստակոց և ի վարձատրութիւն աննկեմար հաւատացող, զառ հաւատչեայն Հայրապետիս Ամենայն Հայոց, յղեան ընդ կրօնական զականակուոս շքանշան ոսկեայ առաջին աստիճանի Սուրբ Հօրն Մերոյ Գրիգորի Լուսաորչի, որոյ անուն և յիշատակ մեծ և նուիրական ընդ է, բան զամենայն պարգև աշխարհիս և աշխարհակուոց:

Կաց, մնաց այդու հաւատով և ջերմեանց սիրով առ Հայաստան աշխարհ և առ Սուրբ Էկեղեցին մեր վաստճ գլուով զի Աստուածն Գրիգորի, Կրիստոսի և Սահակայ արժանացուցէ ընդ միւս անգամ մուս զօրձեղ յաշխարհն մեր, զոր սիրեցեր և յոչր վերայ զանձն ըոյ եղեր, որ և լինելոց է յատենական հանգիստն ըոյ:

Ողջ լինել ցանկամբ ընդ յամայր ամօր Յաւով հա-
նապազ ջերմեռանդն աղօթարարս:

Վշտայի ԳԵՈՐԳ Ե.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Ի 9 Սեպտեմբերի 1921 ամի,

Ըստ տոմարին 1237 և ի Հայրապետութեան Մերոյ
Ժ. ամի

Մըրարտեան Ս. Աթոռ Ս. Լ:ՋՄածնի

Ի Վազարչապատ թիւ 295

Յ Ա Ն Կ

Երկու խօսք	Էջ Ե-Ը
----------------------	-----------

Ա. Մ Ա Ս Ն

ՄԱՆՁԻՍԻԹ. Ա. Կազմութիւն, նպատակ. Յանձնախումբ. փակ- բացում. նուիրատուութիւններ	1-9
Բ. Լեւոն. Յանձնախումբ. ուրիշ գաղութներու կող. Լեւոնի և միւս գաղութներու նուիրատուութիւններ	10-14
Գ. Կովկասի գործունէութեան վերահսկողութիւն. նպատաւ- րութիւններ. ներկայացուցչութիւն. պետական օժանդակութիւն. առարտմներ. գաղաբնցում	14-34
Դ. Հ. Բարեգ. ընդհ. Միութիւն. ուրիշ օժանդակութիւններ	34-41
Ե. Դարձեալ առարտմներ ղէպի Կովկաս. փակում	42-46
Զ. Սպարձբով նուիրատուութիւններ	47-48
Է. Ընդհ. հաշուեցուցակ	48 ա

Բ. Մ Ա Ս Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ա. պայմաններ. դրութիւն	49-52
Բ. փախստականութիւն	52-61
Գ. Ընդհ. ուղղութիւն գործունէութեան	61-63
Դ. Հազուտեղէնի բաշխում փախստականութեան	63-67
Ե. Որբանոցներ. կարբքներ և օժանդակութիւն	68-74
Զ. Զօրամասեր. օժանդակութիւն	75-77
Է. Բժշկա - սանիթարական բաժին. դրութիւն. օժանդակութիւն	77-80

	Էջ
Ը. Մելիքիա & զանազան Հիմնարկութիւններ	80
Թ. Տեսեսական մաս. ծախսեր	81-82
Փ. 1921 Նոյեմբերի վերջ	83-89

Գ. Մ Ա Ս Ն

ԹԱԻՐԻՉ Ա. Փախտական օժանդակութիւն. բժշկական. հարուստ անզէնի բաժին	91-96
Բ. Տեսեսական	96-108

